

การศึกษา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษา
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

นายวิศิษฐ์ นาสารีย์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์

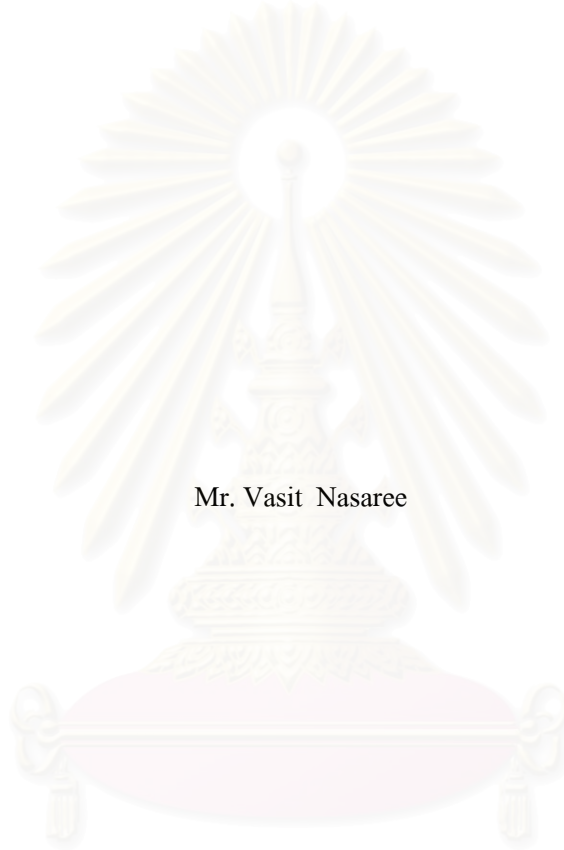
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-XXX-XXX-XXX

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY ON THE APPLICATION OF LOCAL WISDOM TO INSTRUCTIONAL
ORGANIZATION OF ART EDUCATION AT THE LOWER SECONDARY EDUCATION
LEVEL IN SCHOOLS UNDER THE EXPANSION OF EDUCATION
OPPORTUNITY PROJECT UNDER THE OFFICE OF THE
PROVINCIAL PRIMARY EDUCATION
CHANGWAT UBON RATCHATHANI

Mr. Vasit Nasaree

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of The Requirements

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

For the Degree of Master of Education in Art Education

Department of Art Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-xxxx-xxxx-xxxx

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชา
ศิลปะศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยาย
โอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
อุบลราชธานี

โดย นายวิชัญ นาสารีย์

สาขาวิชา ศิลปะศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกฤษณ์ ศรีบุรี

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ ลินลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. อำไพ ติรณสาร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกฤษณ์ ศรีบุรี)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันติ คุณประเสริฐ)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายวิชัญ นาสารีย์ : การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี (A STUDY ON THE APPLICATION OF LOCAL WISDOM TO INSTRUCTIONAL ORGANIZATION OF ART EDUCATION AT THE LOWER SECONDARY EDUCATION LEVEL IN SCHOOLS UNDER THE EXPANSION OF EDUCATION OPPORTUNITY PROJECT UNDER THE OFFICE OF THE PROVINCIAL PRIMARY EDUCATION CHANGWAT UBON RATCHATHANI. อาจารย์ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกฤษณ์ ศรีบุรี. จำนวน 156 หน้า. ISBN 974-17-0356-2

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาจำนวน 61 คน และแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิดกับปราชญ์ท้องถิ่นจำนวน 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยได้พบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาเห็นด้วยมากเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในทุกด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน และด้านการประเมินผล

แนวคิดของปราชญ์ท้องถิ่นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษามีดังนี้ คือ

1. ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน ควรเน้นเรื่องความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น และการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น
2. ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ควรเน้นเรื่องของการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมทางพระพุทธศาสนา กับคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่มีต่อการดำรงชีวิต
3. ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ ควรเน้นในเรื่องความซาบซึ้งในศิลปะท้องถิ่น และ การมีประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่น
4. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน ควรเน้นเรื่องการใช้วัสดุที่หาได้จากท้องถิ่น
5. ด้านการประเมินผล ควรใช้วิธีการสังเกตและการมอบหมายการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น

ภาควิชา.....ศิลปศึกษา.....ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา.....ศิลปศึกษา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา 2544

XXXXXXXX : MAJOR ART EDUCATION

KEY WORD: XXX / XXX / XXX / XXX

VASIT NASAREE : A STUDY ON THE APPLICATION OF LOCAL WISDOM TO INSTRUCTIONAL ORGANIZATION OF ART EDUCATION AT THE LOWER SECONDARY EDUCATION LEVEL IN SCHOOLS UNDER THE EXPANSION OF EDUCATION OPPORTUNITY PROJECT UNDER THE OFFICE OF THE PROVINCIAL PRIMARY EDUCATION CHANGWAT UBONRATCHATHANI. THESIS ADVISER : ASSISTANT PROFESSOR SULAK SIBURI , PD. D. 159 pp. ISBN XXX - XXX - XXX - X.

THE PURPOSE OF THIS RESEARCH WAS TO STUDY THE APPLICATION OF LOCAL WISDOM TO INSTRUCTIONAL ORGANIZATION OF ART EDUCATION AT THE LOWER SECONDARY EDUCATION LEVEL IN SCHOOLS UNDER THE EXPANSION OF EDUCATION OPPORTUNITY PROJECT UNDER THE OFFICE OF THE PROVINCIAL PRIMARY EDUCATION CHANGWAT UBONRATCHATHANI.

THE RESEARCHES COLLECTED INFORMATIONS BY ASKING 61 ART TEACHERS TO ANSWER QUESTIONAIRE AND INTERVIEWED A LOCAL SCHOLARSHIPS , THEN ANALYSED DATA BY PERCENTAGE , MEANS OF FREQUENCY AND STANDARD DEVIATION , AND SUMMARIZED THEM INTO 17 TABLES.

THE RESEARCH FIDINGS REVEALED THAT

1. ACCORDING TO THE PURPOSE OF TEACHING , TEACHERS SHOULD LET THEIR STUDENTS TO CREATE THEIR ART WORKS.
2. THECONTENT OF SUBJECTS SHOULD FOCCUS ON THE VALUE OF LOCAL ART WHITCH AFFECTS EVERYDAY LIFE.
3. IN TERM OF ATIVITIES AND LEARNING EXPERIENCES , TEACHERS SHOULD LET STUDENTS TO EXIBITED THEIR WORKS WHITCH THEY EXPEREMENTED BY LOCAL SOFTWARE.
4. SOFTWARE INSTRUMENTS USING IN THE INSTRUCTIONAL SYSTEM SHOULD STUDY FROM LOCAL ART STUDY PLACE.
5. ACCORDING TO THE EVALUATION , TEACHERS SHOULD EVALUATE THE ABILITY OF STUDENTS BY THE POWER OF THE CREATING ART WORKS APPLYING FROM THE LOCAL ARTS.

IN ADDITION , LOCAL SCHOLARSHIPS VIEWS REVEALED BELOW:

1. THE INSTRUCTIONAL OF ART EDUCATIONH SHOULD BE FOCUS ON THE HISTORY OF LOCAL ART AND THE WAY OF CREATING.
2. IT SHOULD ALSO EMPHASIZED ON THE RELATIONSHIP BETWEEN MORALS , ETHICS AND THE VALUE OF , LOCAL ART AFFECTING PEOPLE 'S LIVE
3. TO WORKS NEEDS TO BE PRACTICED WITH THE CREATING THE LOCAL ART ALWAYS , AND SHOULD BE STARTED FROM EASY WAYS.
4. THE INSTRUCTIONAL SYSTEM SHOULD BE FOCUS ON MEDIA AND SOFTWARE WHITCH CAN BE FOUND IN LOCATION.
5. OBSERVANCE AAND ART CREATING TESTING SHOULD BE USED TO EVALUATED .

Department.....Art Education.....Student 's signature.....

Field of study..... Art Education.....Advisor's signature.....

Academic year.....2001.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกฤษณ์ ศรีบุรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือและให้กำลังใจเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณคณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ตรวจเครื่องมือในการวิจัย ขอขอบคุณปราชญ์ท้องถิ่น และครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาที่ได้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ ยิ่งต่องานวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณนิรนามอาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้บทเรียนแห่งชีวิต และกำลังใจในการต่อสู้ในโลกของการศึกษาตลอดชีวิต

ด้วยสำนึกอย่างสูงสุด ขอกราบเท้าคุณพ่อบุญเลิศ - คุณแม่หอมศิลป์ นาสารีย์ ในพระคุณอันมากล้นเหลือคณาหาที่สุดมิได้ รวมทั้งการสนับสนุนอย่างดีจากครอบครัว ในการบ่มเพาะต้นกล้าทางวิชาการให้เจริญเติบโตงอกงาม

วศิษฐ์ นาสารีย์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
คำจำกัดความในการวิจัย.....	6
ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ความหมายและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	8
ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปวัฒนธรรม.....	10
แนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.....	11
ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน.....	14
การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.....	18
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้.....	22
ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา -สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี.....	24
ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี.....	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	31
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
การศึกษาข้อความรู้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	39
การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	39
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	41
การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	43
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	44

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3	
วิธีดำเนินการวิจัย	
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
การนำเสนอข้อมูล.....	46
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	47
บทที่ 4	
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	47
ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา.....	50
ความคิดเห็นของปราชญ์ท้องถิ่น.....	61
บทที่ 5	
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	74
วิธีดำเนินการวิจัย.....	74
สรุปผลการวิจัย.....	75
อภิปรายผลการวิจัย.....	82
ข้อเสนอแนะ.....	89
รายการอ้างอิง.....	90
ภาคผนวก	
หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือเพื่อการวิจัย.....	103
หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล.....	108
รายชื่อโรงเรียนที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	111
แบบสอบถาม.....	115
แบบสัมภาษณ์.....	131
รายชื่อปราชญ์ท้องถิ่น.....	138
ประวัติผู้วิจัย.....	139

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตัวอย่างประชากร.....	39
ตารางที่ 2 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	46
ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน.....	49
ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน.....	52
ตารางที่ 5 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้.....	57
ตารางที่ 6 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียน และการสอน.....	59
ตารางที่ 7 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ด้านการประเมินผล.....	61

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“...งานด้านการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรมนั้น คืองานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุ องค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นๆ ทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป...”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน

พัฒนาการของประเทศไทยจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม และก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศในกระแสโลกาภิวัตน์อันรวดเร็ว เน้นความเป็นวิทยาการสมัยใหม่ โดยที่ขาดมิติทางด้านวัฒนธรรมดั้งเดิมนั้น ส่งผลให้เกิดปัญหาในการพัฒนาประเทศ อันเนื่องมาจากแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจเป็นกระแสหลัก ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ที่ได้ระบุไว้ว่า วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นผลมาจากการขาดความสมดุลในการเรียนรู้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความ เป็น วิทยาการสมัยใหม่ ทั้งนี้พันธกิจทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศนั้น จะต้องตระหนักต่อปัญหาอันสำคัญยิ่งดังกล่าว ทั้งยังต้องแสวงหาแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อนำไปสู่การดำรงอยู่ของสังคมไทยอย่างสันติสุขสืบไป

การจัดการศึกษาที่ผ่านมายของประเทศไทยในอดีตนั้น ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในด้านเนื้อหา และการจัดการเรียนการสอนอยู่ถึง 80% - 90% แต่เมื่อรับระบบการจัดการศึกษาจากตะวันตกเข้ามาแล้วนั้นกลับเหลือเนื้อหาและการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่เพียง 5% - 10% เท่านั้น วิกฤตการณ์อันเนื่องมาจากการจัดการศึกษาเช่นนี้ ได้ก่อให้เกิดความทุกข์ยากแก่ผู้เรียน เนื่องจากเนื้อหาที่เรียนไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน (รุ่ง แก้วแดง , 2541) ทั้งนี้ การจัดการศึกษาตามแบบตะวันตก นอกจากจะไม่สามารถสร้างพลังทางสติปัญญาให้คนไทยได้เต็มตามศักยภาพของความเป็นมนุษย์ เป็นเหตุให้ชาติอ่อนแอทางปัญญา และเป็นระบบการจัดการศึกษาที่ก่อให้เกิดความทุกข์ยากแก่ผู้คนทั้งประเทศแล้วนั้น ผลที่เกิดจากการจัดการศึกษายังเข้าไปมีบทบาทในวิถีการดำรงชีวิตของผู้เรียนในชุมชนเป็นอย่างมาก ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2543) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาสมัยใหม่ได้แยกนักเรียนออกจากชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนทั้งหมดเป็นไปตามหลักสูตรจากส่วนกลาง โดยความ

แปลกแยกนั้นรุนแรงถึงกับทำให้นักเรียนบางคนสูญเสียวิถีชีวิตของชุมชน ไม่มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและท้องถิ่นของตนเอง จึงควรเป็นอย่างยิ่งที่จะปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษาจากปัจจุบันที่ดำเนินตามแบบอย่างของประเทศตะวันตกทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ ไปสู่การจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มากขึ้น โดยจะต้องนำเอาประเด็นในท้องถิ่นนั้นๆ มาจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเอง (กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา , 2539)

ดังกล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่า ปัญหาการจัดการศึกษาของไทยในกระแสโลกาภิวัตน์นั้น ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจาก การขาดความสมดุลระหว่างการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่ จากตะวันตกมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยพบว่าได้มีการนำเอาวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในอัตราส่วนที่มากกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะมีผลทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายไป ซึ่งสถานภาพการจัดการศึกษาดังกล่าว แตกต่างโดยสิ้นเชิงกับหลักการที่สำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2535 (3) ที่ส่วนหนึ่งได้ระบุไว้ว่า การก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ และการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศหรือจากภายนอกชุมชน จะต้องประสานควบคู่ไปกับความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น และ(4) ความสมดุลระหว่างการพึ่งพาอาศัยกันกับการพึ่งตนเอง เป็นหลักการพื้นฐานจำเป็นสำหรับการประสานความร่วมมือ ร่วมใจกันทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ ให้เกิดการพัฒนายิ่งยิ่ง (พิชฌน์ วิเชียรสุวรรณ , 2542)

นอกจากนี้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มาตรา 81 ก็ได้ให้ความสำคัญต่อแนวทางการจัดการศึกษาดังกล่าว โดยส่วนหนึ่งได้กำหนดไว้ว่า รัฐต้องจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติปรับปรุงการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนส่งเสริมศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งต่อมาเป็นผลให้เกิดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่ส่วนหนึ่งได้ระบุไว้เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา เช่น ในแนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ กระบวนการเรียนรู้ในเรื่องศิลปะและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาเป็นต้น ทั้งนี้การนำเอาแนวทางของปราชญ์ท้องถิ่น ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามภูมิปัญญาของตน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นแก่ผู้เรียนนั้น ก็น่าจะมีส่วนช่วยให้การดำเนินชีวิตในชุมชนเป็นไปอย่างมีคุณภาพมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2542)

ในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) เด็กไทยส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาภาคบังคับเพียงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีลักษณะถดถอย โรงเรียนมัศึกษามีจำนวนไม่เพียงพอ ผู้ปกครองไม่มีกำลังที่จะส่งบุตรหลานให้เรียนต่อได้ จากสภาพการจัดการศึกษาดังกล่าว รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้นเห็นว่า การจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน และกระจายการบริการให้ทั่วถึง น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยยกระดับการศึกษาของผู้เรียนให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้มากและรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งในมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2533 นั้น ได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 ต่อมาเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2534 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษากระจายออกไปให้ทั่วถึง และได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539)

จากการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาของกรมวิชาการ (2535) พบว่า สภาพการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนในโครงการนำร่องขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยใช้อาคาร สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรของโรงเรียนประถมศึกษา ได้รับการสนับสนุนเอกสารหลักสูตรจากกรมวิชาการ และมีโรงเรียนร่วมการพัฒนาหลักสูตรในจังหวัดเป็นพี่เลี้ยง ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอน แต่ยังมีปัญหา อุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนคือ ความไม่พร้อมของอาคาร สถานที่ จำนวนครู และวิชาเอกที่ครูไม่ถนัดและต้องจัดการเรียนการสอน ครูขาดเทคนิคและวิธีการสอนใหม่ๆ ขาดแคลนสื่อประกอบการเรียนการสอน ซึ่งครูไม่สามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างเต็มที่ โดยแนวทางในการแก้ไขอุปสรรคนั้น ในขั้นต้นโรงเรียนในโครงการควรได้รับการพิจารณาช่วยเหลือ และสนับสนุนในเรื่องความพร้อมด้านอาคาร สถานที่ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนต่างๆ อย่างเพียงพอ ในขณะเดียวกันโรงเรียนต้องมีความร่วมมือกันในการวางแผนพัฒนาโรงเรียนทั้งในด้านการบริหาร การจัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม และความต้องการของนักเรียนและชุมชน ในการพัฒนาการเรียนการสอนบุคลากรต้องมีความเข้าใจหลักสูตร และแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน สามารถจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับกิจกรรมและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

ในรายงานการประเมินผลเรื่อง " 1 ทศวรรษโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ปีการศึกษา 2533 - 2542 " ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543) พบว่า การจัดแผนการเรียนเน้นสายสามัญและสายอาชีพจำนวนเท่าๆ กัน โดยจัดแผนการเรียนตามความต้องการของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น การจัดครูเข้าสอนส่วนใหญ่ จัดให้ครูสอนเฉพาะระดับมัธยมศึกษา โดยอาศัยเกณฑ์สอนตามวิชาเอกที่จบมา และสอนตามความสามารถและประสบการณ์ของครู นอกจากนั้นยังมีการจัดวิทยากรจากภายนอก และมีการนิเทศติดตามผลเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาจะมีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานต้นสังกัดในทุกระดับ และหน่วยงานต่างสังกัด ทั้งนี้ การศึกษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะพันธกิจของการศึกษาทางด้านศิลปะ จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่จะทำหน้าที่สืบทอดและคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์สำคัญ อันจะนำไปสู่การธำรงไว้ซึ่งความเป็นท้องถิ่น และประเทศชาติในที่สุด

ความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนทางด้านศิลปศึกษา โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นนั้น สุลักษณ์ ศรีบุรี (2536) กล่าวไว้ว่า ศิลปะเป็นวิชาหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการศึกษา โดยได้รับการจัดไว้เป็นวิชาแกนบังคับและวิชาเลือก มีความมุ่งหวังว่า เมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ก็จะมีนิสัยช่างคิด ช่างสังเกต รู้จักพิจารณา มีใจรักและชื่นชมในงานศิลปะ ผลสะท้อนที่ตามมาก็คือ เด็กจะรู้คุณค่าในศิลปวัฒนธรรมของชาติ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ที่บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้ให้สืบเนื่องต่อไป นอกจากนั้น มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2532) ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดการเรียนการสอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาช่วงที่ผ่านมาว่า ครูสามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนในท้องถิ่น โดยครูอาจเลือกสรรบุคคลในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรให้กับนักเรียน ซึ่งประโยชน์โดยตรงก็คือ นักเรียนจะได้รับความรู้และทักษะโดยตรงจากผู้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ตัวผู้เป็นวิทยากรเองก็ได้รับการยกย่อง และการยอมรับว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่า ส่วนหนึ่งที่เป็นประโยชน์ตามมาก็คือ จะทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในชุมชน โดยความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนสอดคล้องกับมณีนีภา ชุตินุตร (2540) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษา ต้องดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี และมีความเชื่อมั่นว่าผู้ที่มาร่วมงานกับโรงเรียนจะช่วยประชาสัมพันธ์งานของโรงเรียนให้ทุกคนในชุมชนได้ทราบ และยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ด้วย

ทั้งนี้ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้โรงเรียนสามารถทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนนั้นประกอบไปด้วย การมีวิสัยทัศน์ในเรื่องของการศึกษาชุมชนร่วมกัน โดยบุคลากรทั้งของโรงเรียนและชุมชน รวมทั้งภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จะต้องร่วมคิดร่วมวางแผน และทำงานร่วมกัน รวมทั้งแสวงหากระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ของผู้เกี่ยวข้องในเรื่อง

การศึกษาและชุมชนเข้มแข็ง ในประการต่อมา การแสวงหาความร่วมมือและการสนับสนุนจากภาคีอื่นๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นเงื่อนไขที่จะทำให้โรงเรียนและชุมชนร่วมกันสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้มากขึ้น รวมถึงการจัดโครงสร้างของการจัดการศึกษาเป็นแนวราบ เช่น ลดโครงสร้างอำนาจในการบริหารจัดการโรงเรียนให้น้อยขึ้นลง ให้ภาคีอื่นๆ เข้ามามีบทบาทมากขึ้น การปรับปรุงหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการพัฒนาวิถีชีวิตของบุคคลและชุมชน และเอื้อให้เกิดการถ่ายทอดสติปัญญาอย่างต่อเนื่องของชุมชน (อุทัย บุญเกษมและอรศรีงามวิทยาพงศ์ , 2540)

จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ทำให้เกิดผลสืบเนื่องตามมาดังกล่าวแล้วนั้น การจัดการศึกษาโดยการให้ความสำคัญกับคุณค่าศิลปะท้องถิ่น ก็น่าจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชนนั้น พบว่า หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยเชื่อมโยงความคิดกับประวัติศาสตร์ และความรู้ดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของตน ก็จะก่อให้เกิดความเข้าใจ การตัดสินใจได้เอง เกิดความมั่นใจภูมิใจในเกียรติภูมิของตนเอง ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะเชื่อมโยงการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด มีจุดเน้นที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรดำเนินการจัดการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น และทำให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรักและความผูกพันกับท้องถิ่น ในทางปฏิบัติท้องถิ่นสามารถปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องและสนองความต้องการของท้องถิ่น หลักสูตรที่ปรับปรุงมีหลายลักษณะ ได้แก่ ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริมปรับรายละเอียดเนื้อหาวิชา จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม ปรับปรุงและหรือ เลือกลงสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม จัดทำสื่อการเรียนการสอนใหม่ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2543) ทั้งนี้จากข้อมูลพื้นฐานการดำเนินงานขยายโอกาสทางการศึกษา ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีในปีการศึกษา 2544 พบว่า ได้ดำเนินการเปิดโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นมา และในปัจจุบันมีโรงเรียนในโครงการทั้งสิ้น 240 โรงเรียน ได้มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เช่นเดียวกัน อีกทั้งจุดประสงค์ข้อหนึ่งของวิชาศิลปศึกษา ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปะวัฒนธรรมไทย และรู้จักรักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป

จากข้อมูลการสำรวจของ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี (2541) พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ปรากฏอยู่ในหลายรูปแบบ เช่น การเขียนผ้าไหมทอจากเครื่องพระเวสสันดร การทอผ้าไหม การหล่อทองเหลือง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จังหวัดอุบลราชธานีจะมีจุดแข็งในด้านศิลปวัฒนธรรม ที่มีความเจริญรุ่งเรืองหลากหลายอันควรค่าแก่การอนุรักษ์ และอุดมไปด้วยปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นมากมาย แต่ในขณะเดียวกันก็พบประเด็นที่เป็นจุดอ่อนในปัจจุบันก็คือ ลักษณะทางสังคมที่เป็นสังคมบริโภคนิยมเป็นหลัก กลุ่มหลงใหลในวัฒนธรรมตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ ลืมและดูหมิ่นวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ระบบการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น ขาดการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ผ่านระบบโรงเรียน ไม่รู้จักนำภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ปัจจุบัน (สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี , 2543) และด้วยแนวโน้มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จังหวัดอุบลราชธานีน่าจะมี ความสำคัญในฐานะศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวและบริการ ของอีสานใต้ อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางในการติดต่อกับอินโดจีน ซึ่งสภาการณ์ดังกล่าวจะทำให้ ี่เอื้อต่อการรับวัฒนธรรมจากภายนอกมากำหนดวิถีในการดำเนินชีวิตดั้งเดิมมากขึ้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าหลากหลายก็จะถูกมองข้ามไปด้วย (กรมศิลปากร , 2541) จากเหตุผล ความ เป็นมา และความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาถึง การนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น ใน โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งข้อมูลที่ค้นพบนั้นจะนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาที่ สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา และปราชญ์ท้องถิ่น เกี่ยวกับการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ใน โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด อุบลราชธานี และปราชญ์ท้องถิ่นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการ

ประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนของ สุมิตร คุณานุกร (2518) 5 ด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ด้านกิจกรรมและ ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน และด้านการประเมินผล

คำจำกัดความในการวิจัย

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่น ที่เกิดจากการสั่งสม ประสพการณ์ มีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง และสามารถปรับเปลี่ยน ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถี การดำเนินชีวิตในท้องถิ่น (โชคชัย ตักโพธิ์ , 2544)

2. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน หมายถึง

2.1 การที่ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ไปศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปราชญ์ท้องถิ่น แล้ว นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2.2 การที่ปราชญ์ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอนวิชา ศิลปศึกษา

2.3 ปราชญ์ท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่น ที่เกิดจากการ สั่งสมประสพการณ์ มีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง และสามารถปรับเปลี่ยน ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม กับวิถีการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอนวิชา ศิลปศึกษา

3. การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา หมายถึง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยใช้แนวคิดในการจัดการเรียนการสอน 5 ด้าน ดังนี้ ด้าน จุดมุ่งหมายในการสอน ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ด้านกิจกรรมและประสพการณ์ในการเรียนรู้ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน และด้านการประเมินผล

4. โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้น ประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย

1. คำว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน และภูมิปัญญาไทยในการวิจัยนี้ มีความหมายในลักษณะ เดียวกับคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบแนวคิดของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา และแนวคิดของปราชญ์ท้องถิ่นเกี่ยวกับการ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2. ได้ทราบแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น
3. สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับชั้นต่างๆ และโรงเรียนในสังกัดอื่นได้
4. เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า ข้อมูลจากเอกสาร บทความ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ความหมาย และลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. แนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในปัจจุบัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่สังคมไทยให้ความสนใจ และตระหนักใน ความสำคัญในการที่จะศึกษาค้นคว้าเพื่อนำองค์ความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนิน ชีวิตประจำวันมากขึ้น สำหรับความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีนักวิชาการ สถาบัน และ หน่วยงานต่างๆ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2539) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า คือ ความรู้ที่เกิดจาก ประสบการณ์ชีวิตจริงของคนเรา ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์ จนเกิดปัญญา และตก ผลึกเป็นองค์ความรู้ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนิน ชีวิตของคนเรา

เสน่ห์ จามริก (2537) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้อันเป็นวัฒนธรรม การเรียนรู้จากประสบการณ์ซึ่งส่งต่อกันมา และเกี่ยวข้องอยู่อย่างรอบด้านของวิถี การดำรงชีวิต

รุ่ง แก้วแดง (2541) กล่าวถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งใช้คำกลางๆว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสั่งสม ประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรุงแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดกันมาเพื่อใช้ในการ แก้ปัญหา และพัฒนาชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย

สามารถ จันทรสุรย์ (2536) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง เป็นสติปัญญาที่นำมาใช้แก้ปัญหา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่เพื่อแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

กลุ่มสถาบันราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2542) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่า หมายถึงความรู้หรือประสบการณ์ดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่น ที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมา จากบรรพบุรุษ หรือถ่ายทอดจากสถาบันต่างๆ ในชุมชน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันเศรษฐกิจ และสถาบันทางสังคมอื่นๆ

จากเอกสารการสัมมนาของนิสิตภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2534) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่า หมายถึง องค์ความรู้ของชาวบ้านหรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้น ทำขึ้นจากสติปัญญาและความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา หรือการดำเนินชีวิตได้อย่างสมสมัย มีกระบวนการสั่งสม สืบทอด และกลั่นกรองมายาวนาน มีการประสมประสานกันจนเป็นเหลี่ยมมุมที่จรัสแสง คงทน และท้าทายต่อการเวลา

จากความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นักวิชาการ และสถาบันต่างๆ ได้กล่าวไว้ นั้น สรุปได้ว่า หมายถึง องค์ความรู้ ความคิดของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิต แล้วเกิดการสั่งสมสืบทอดกันมา มีการปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ปัญหา และวิถีการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างสมสมัย

จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเรื่องที่มีขอบเขตกว้างขวาง ลึกซึ้ง คดนิยม ความสันทัด การรู้เท่าทันธรรมชาติของสิ่งรอบตัว การเลือกเฟ้นเป็นความคิด การนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างได้ผล เป็นเรื่องของการสั่งสมประสบการณ์มาหลายชั่วคน หลายสิ่งหลายอย่างไม่ทราบว่าเป็นผู้คิด และสร้างความรู้ขึ้นเมื่อไหร่ (เอกวิทย์ ณ ถลาง , 2536) นอกจากนั้น ประเวศ ะสี (2536) ก็ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิตและสังคมในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอด สืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรม นอกจากนั้น นักวิชาการ และสถาบันต่างๆ ยังได้แบ่งขอบเขตของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็นลักษณะต่างๆดังต่อไปนี้

เสรี พงศ์พิศ (2529) กล่าวถึงภูมิปัญญาว่ามี 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่า และความหมายทุกสิ่งในการดำเนินชีวิตประจำวัน

2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี เป็นต้น

จากสัมมนาของนิสิตภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2534) เกี่ยวกับการศึกษาถึงองค์ความรู้ของชาวบ้าน สามารถที่จะแบ่งกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้าน ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับ คติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา
2. เป็นเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี
3. เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น ที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับยุคสมัย
4. เป็นเรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

การแบ่งลักษณะของภูมิปัญญาดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น สามารถที่จะสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของการสั่งสมประสบการณ์แล้วเกิดเป็นองค์ความรู้ขึ้นมาอย่างหนึ่ง และในอีกลักษณะหนึ่งนั้น ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของการนำองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมนั้น ไปปรับเปลี่ยนและประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต

ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปวัฒนธรรม

วิทย์ พิณคันเงิน (2543) กล่าวว่า ภูมิปัญญาในงานศิลปกรรม เล่าถึงภูมิปัญญาในงานศิลปะประเภทจิตรกรรมหลายสาขา แสดงถึงภูมิปัญญาด้านการสร้างสรรค์ สามารถแบ่งแขนงของภูมิปัญญาไทยออกได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทยในเรื่องจิตรกรรม จิตรกรรมไทยเกิดขึ้นได้โดยบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นช่างเขียน และในกระบวนการช่างของไทยถือว่างานช่างเขียนเป็นแม่บทของงานช่างทุกแขนง เพราะเป็นฝ่ายสร้างสรรค์กำหนดลักษณะ รูปแบบที่จะนำไปสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ หัวใจของช่างเขียนอยู่ที่การใช้เส้น ต้องฝึกหัดเขียนเส้นที่เรียกว่ากระทบเส้น ได้แก่การขีดเส้นประยาวๆ ติดต่อกันไปทั้งทางตั้ง แนวนอน เส้นตรง เส้นโค้ง จึงมีคติในเรื่องนี้ว่า คดให้โค้ง ตรงให้เส้น เมื่อฝึกหัดจนอยู่มือแล้วก็เริ่มต้นเขียนวงกลม เขียนหยดน้ำ รูปกลีบบัว ตัวกระหนก ตัวภาพ การผูกลาย ผูกภาพ ซึ่งเป็นขั้นตอนสูงขึ้น จิตรกรรมไทยนั้นเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ เช่นลักษณะของตัวภาพ จะเขียนภาพเนื้อเรื่องใดก็ใช้ภาพในลักษณะของเหล่าต่างๆ ประกอบเข้าเป็นภาพตามเนื้อเรื่อง นับเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดยิ่ง

2. ภูมิปัญญาไทยในประติมากรรม ส่วนใหญ่จะเป็นพระพุทธรูป การแกะสลักมักจะใช้ไม้เป็นวัสดุ และไม่ค่อยพบการจำหลักหินแม้จะเห็นได้จากการแกะใบเสมาอยู่บ้าง มีการแกะสลักที่เป็นสิ่งของเล็กๆ อย่างส่วนที่เป็นเครื่องยอด เช่นยอดพัตยศ นอกจากนั้นแล้วช่างไทยรู้จักการ

ย่อส่วนประติมากรรมโดยธรรมชาติได้อย่างพิศดาร เช่นการปั้น หรือการทำพระเครื่องขนาดเล็กๆ งานปูนปั้นก็สามารถหาวัสดุที่ผสมกันได้ดีมีคุณภาพ การหล่อโลหะ ไทยก็มีการหล่อมาแต่โบราณ อย่างน้อยก็สมัยสุโขทัย

3. ภูมิปัญญาไทยในเรื่องสถาปัตยกรรม คิดเกี่ยวกับการก่อสร้าง โบราณท่านเทียบตรงกับองค์คุณทางธรรมะ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา พื้นฐานเท่ากับศีล จะต้องมั่นคงแข็งแรง ไม่ทรุดง่าย และจะต้องราบเรียบ ซึ่งก็ได้แก่ การรักษาศีล โดยทำให้ร่าเริง มั่นคง ไม่อ่อนไหวต่อกิเลส ส่วนที่ก่อตั้งเป็นตัวอาคารก็เทียบได้กับสมาธิ ได้แก่ การก่อสร้าง ตั้งขึ้น จากฐานที่มั่นคง ส่วนบนสุด เช่น ส่วนบนของพระอุโบสถ พระวิหาร ก็จะมีหลังคา ซ่อฟ้า ใบระกา หน้าบัน ส่วนนี้เทียบได้กับปัญญา จักรบองค์คุณแห่งพระพุทธศาสนา ดังกล่าว คิดในการสร้างเรือนก็เช่นเดียวกัน มีคิดในการเปรียบเทียบกับคนในเรื่องว่า ผู้ชายเป็นหลังคาที่ป้องกันแดด ฝน เป็นฝาป้องกันลม และเป็นรั้วป้องกันสัตว์ร้าย เรือนไทยยังยกพื้นต่างกัน 3 ชั้น คือ ชั้นนอกอยู่ต่ำสุด ต่อขึ้นไปก็เป็นระเบียบ แล้วสูงจากระดับพื้นก็เป็นตัวเรือน เปรียบได้กับการมีอาวุธ คิดสอนใจเหล่านี้มีส่วนช่วยกล่อมเกลารือนไทยให้ทรงคุณค่าทั้งด้านนามธรรมและรูปธรรม

โชคชัย ตักโพธิ์ (2544) กล่าวถึงลักษณะภูมิปัญญาทางศิลปะซึ่งสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. ฐานคิดเน้นเรื่องคุณธรรม ความดีงาม ไม่ใช่เรื่องความรู้หลักในการทำงาน แต่เป็นเครื่องเชื่อมโยงหลักวิธีการศิลปะไปทำให้เกิดประโยชน์ด้านวัฒนธรรม ซึ่งแปลว่าสิ่งเพาะขึ้น หมายความว่าศิลปะเป็นสิ่งเพาะจิตสำนึก

2. ปัญญาแบบตะวันออก คือความรู้ที่ใช้ปลดทุกข์ ศิลปะคือ ปัญญาส่องความอภิของความรู้ด้านของอัตตาข้ามความรู้สึกแบบล้นคิดไว้แล้ว

3. ศิลปะเป็นเครื่องมือกระตุ้นการพัฒนา ถือว่าชีวิตทั้งชีวิตคือการเรียนรู้แง่ศิลปะ

นอกจากนั้นแล้วภูมิปัญญาทางศิลปะ เป็นเรื่องของการถือว่า การทำงานศิลปะเป็นเรื่องของวิถีชีวิต ในสังคมการเรียนรู้ของอีสาน สรุปได้เป็น 3 " ฮ " ดังนี้

1. " เฮียน " ได้แก่ ภาวะรู้คิด โดยหาวิธีสร้างข้อสรุปออกมาเป็นหลัก

2. " ฮู้ " ได้แก่ ภาวะความรู้จากการปฏิบัติ จับสาระข้อสรุปและตีความหลักการออกไปแบบวิธีการ เช่น ฮิตสิบสอง คองสิบสี่

3. " เฮ็ด " ได้แก่ภาวะลงมือ ปรับปรุงวิธีการให้เข้าหลัก

พุทธทาสภิกขุ (2545) ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาแห่งพุทธะที่นำรู้จัก และนำมาประยุกต์ใช้ในเรื่อง ปวารณาว่า ปวารณา คำนี้แปลว่า ห้าม คำพุดนี้แปลว่าห้าม แต่ความหมายมันกลับซับซ้อน : เป็นการห้ามตัวเองไม่ให้เถียง, ไม่ให้บิดพลิ้ว, ไม่ให้แก้ตัว เมื่อมีผู้ว่ากล่าวตักเตือน โดยวินัยก็เพื่ออยู่กันเป็นผาสูก ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกันได้ เมื่ออยู่อย่างเสมอกันแล้วตักเตือน

กันไม่ได้ การทำอย่างนั้นพระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นทุกข์ ซึ่งในการจัดการเรียนการสอน สามารถนำ ภูมิปัญญาแห่งพุทธะดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในเรื่องการสอนให้รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์อย่างถูกต้อง

คุณ โทซันท์ (2545) กล่าวว่า พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมไทย หรือจะ ว่าวัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมแบบพุทธก็น่าจะได้ เพราะฉะนั้นเมื่อสังคมไทยนับถือ พระพุทธศาสนา สังคมไทยจึงมีวัฒนธรรมแบบพุทธซึ่งปรากฏในเรื่องสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และศิลปกรรม ดูได้จากโบสถ์ วิหาร พระเจดีย์ ศาลา พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ภาพเขียนฝาผนังโบสถ์ วิหาร ระเบียง แผ่นผ้า หรือแม้กระทั่งจิตรกรรมบนศาสนสถานต่าง ๆ เป็นต้น

วิโรต ศรีสุโร (2540) กล่าวถึงภูมิปัญญาในพุทธศิลป์ว่า พุทธศิลป์หมายถึง ศิลปะแห่ง องค์พุทธะ หรือองค์พระปฏิมากรรมที่ช่างพื้นบ้านในภาคอีสานสร้างสรรค์ขึ้นในห้วงเวลาระหว่าง ต้นรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบันนี้ เป็นคุณค่าทางด้านปฏิมากรรมอันสูงส่งซึ่งมักจะรังสรรค์ขึ้น จากฝีมือของช่างพื้นบ้านมากกว่าจะเป็นช่างหลวงจึงก่อให้เกิดอิสระเสรีในทางรูปแบบ ช่าง สามารถแสดงออกทางอารมณ์ ฝีมือ และคติความเชื่อได้อย่างไร้กฎเกณฑ์ อาจกล่าวได้ว่าพุทธ ศิลป์พื้นบ้านของถิ่นอีสานโดยเฉพาะในประเภทไม้ และปูนนับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาวิสุทธ์ของช่าง พื้นบ้านอีสานอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามไม่ว่าช่างพื้นบ้านจะรังสรรค์ลงไปในวัสดุประเภทใด สิ่ง ที่จะขาดเสียมิได้ก็คือ การสอดใส่จิตวิญญาณของความเป็นพื้นบ้านลงไปในทุกชิ้นงานจน กลายเป็นเอกลักษณ์ทางพุทธศิลป์อันทรงคุณค่า แตกต่างไปจากภูมิภาคอื่น ๆ อันน่าจะก่อให้เกิด ความภาคภูมิใจแก่ลูกหลานชาวอีสานรุ่นหลัง ควรเกิดจิตสำนึกถึงคุณค่าเหล่านั้น แล้วช่วยกัน อนุรักษ์ให้ปรากฏคงอยู่เพื่อการศึกษาในอนาคต

สังคมไทยในสมัยจารีตเป็นสังคมเกษตรกรรม มีชีวิตผูกพันอยู่กับการปลูกข้าวเป็นหลัก คนไทยดั้งเดิมในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย รวมไปถึงคนไทลื้อในสิบสองปันนา คนไทดำไท ขาวในเวียตนาม คนไทใหญ่ ไทจีนในพม่า ล้วนแล้วแต่ทำมาหากินด้วยการทำนา วิถีชีวิตแห่ง การทำนาในอดีตจะเป็นการปลูกข้าวเพื่อยังชีพ ส่วนที่เหลือจึงเอาไปขาย วัฒนธรรมข้าว มี ความหมายรวมไปถึงวิถีชีวิตที่พึ่งตนเองได้ ชาวบ้านจะปลูกพืชผักสวนครัว หากุ้งหาปลาตาม แม่น้ำลำคลอง ทอผ้าและสานเครื่องมือเครื่องใช้ มีการซื้อขายกันกับคนต่างถิ่นบ้าง แต่ก็ไม่ มากมายเท่าการซื้อขายของคนไทยในปัจจุบัน วิถีชีวิตของคนไทยแต่ก่อนในสังคมชาวนาเป็น วัฒนธรรมชุมชน อยู่กันเป็นหมู่บ้าน มีการแลกเปลี่ยนแรงงานในระหว่างครอบครัว – เครือญาติ ในการทำนา เกี่ยวข้าว แต่ละคนมีครอบครัวและชุมชนเป็นที่พึ่ง

คนไทยในอดีตมีวิถีชีวิตผูกพันกับพุทธศาสนา อุดมการณ์ของชาวพุทธไม่เน้นการสะสม เน้นการอยู่อย่างไม่โลภ เงินที่เหลือจากการทำมาหากินเก็บไว้ทำบุญทำทานในพระพุทธศาสนา ถ้า มีเทศกาลงานประเพณีมักจะมีส่วนร่วมเสมอ ในด้านโลกทัศน์ชีวิตทัศน์ยังผูกพันอยู่กับความเชื่อเรื่อง

ถือเจ้าถือผีที่ผสมผสานเข้ากับความเชื่อในพุทธศาสนาอย่างแนบแน่นกลมกลืน และเป็นพื้นฐานความเชื่อหลักในสังคมไทยมาตลอด ทำให้สังคมไทยตระหนักในเรื่องบุญกรรม ความไม่เที่ยงยอมรับเรื่องการแบ่งชนชั้น อำนาจของผู้ปกครองผู้มีธรรม ตลอดจนความแตกต่างทางฐานะสังคมและเศรษฐกิจ การสะสมทรัพย์สินแสดงออกในรูปการบริจาคให้วัด การสร้างวัดเป็นธรรมเนียมของผู้มีอันจะกินในสังคม วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในอดีต เป็นแหล่งรวมขอสรรพวิทยา เป็นที่พบปะของชนชั้นต่าง ๆ ส่วนพระนั้นเป็นผู้นำชุมชน รวมทั้งยังเป็นตัวกลางระหว่างชนชั้นปกครองและชาวบ้านด้วย (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี , 2544)

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา เมื่อกระแสพัฒนาแบบทุนนิยมแพร่กระจายไปทั่วโลก เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากสังคมตะวันตกสู่ประเทศด้อยพัฒนา และเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร เกิดการตั้งคำถามกับวัฒนธรรมของสังคมประเทศด้อยพัฒนา คำอธิบายชุดหนึ่งก็คือ เทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่เดิม เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์ขยายตัวอย่างรวดเร็วในลักษณะที่คนท้องถิ่นตั้งรับไม่ทัน ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมจึงกลายเป็นปัญหาที่รุนแรง กระแสวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านจึงน่าจะเป็นทางเลือกสำหรับคนที่ไม่ต้องการวัฒนธรรมที่แปลกแยก โดยมีแนวคิดในการฟื้นฟูองค์ความรู้เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านขึ้นมา (อมรา พงศาพิชญ์ , 2542) แต่อย่างไรก็ดีความแตกต่างทางวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นตัวจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์มิได้เป็นอุปสรรคสำหรับการอยู่ร่วมกัน และในการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นทางการหนึ่งอันเดียวกันนั้น จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ที่จะประสานความต่างต่างนั้นเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน แต่มิใช่เปลี่ยนความต่างต่างนั้นให้เป็นความเหมือน เว้นไว้แต่ความเหมือนนั้นจะเกิดขึ้นเองตามสภาวะแวดล้อม และตามกระบวนการรับและถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยเวลาพอสมควร (สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร , 2541) การเชื่อมโยงแนวคิดสมัยใหม่เข้ากับพื้นฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมนั้น เป็นทางเลือกอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดการหลอมรวมกันระหว่างวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างและหลากหลายให้ดำรงอยู่ด้วยกันในสังคมได้อย่างเป็นเอกภาพ

มะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (2543) กล่าวถึงศิลปศึกษาในแนวคิดแบบหลากวัฒนธรรมว่ามีความหมายถึง การที่ศิลปศึกษาให้ความสนใจหรือใส่ใจต่อวัฒนธรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากวัฒนธรรมของชาติตะวันตก คำนี้มักกล่าวถึงในศัพท์ว่า *multiculture* , *pluralistic* , *cross-culture* แต่คำที่พบในเอกสารอ้างอิงมากที่สุดคือคำแรก ความสนใจเรื่องหลากวัฒนธรรมของศิลปศึกษานี้ สามารถเห็นได้จากรายงานการวิจัยหลายชิ้น ซึ่งความใส่ใจด้านนี้มักจนสามารถจัดหมวดแยกเป็นประเภทได้โดยเฉพาะ อีกทั้งแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและสื่อการสอนเองก็

สะท้อนให้เห็นแนวคิดแบบบริบทนิยมในเชิงนี้อยู่มาก ความหลากหลายวัฒนธรรมของศิลปศึกษา จะเห็นตัวอย่างได้จากบทความทางวิชาการ เช่น

แคนเดซ สเตาท์ (Stout , 1997) ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับรากฐานทางปรัชญาและทฤษฎีการสอนความซาบซึ้งในศิลปะรวมทั้งการเสริมสร้างความคิดเชิงวิเคราะห์ให้กับผู้เรียนได้เข้าใจถึงแง่มุมต่าง ๆ ของความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่า โดยเน้นความคิดเชิงวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งมีพื้นฐานของทฤษฎีลัทธิเค้าโครง (Constructivism theory) และบทบาทที่ทฤษฎีนี้ช่วยเสริมสร้างตรรกะที่หลากหลายเชื่อมโยงถึงความคิดเชิงวิเคราะห์ ผสานไปกับแง่มุมของความหลากหลายทางวัฒนธรรมในประเด็นของการตีความระหว่างครูและนักเรียน ศิลปินกับผลงานศิลปะ และศิลปวิจารณ์กับสุนทรียภาพที่คลี่คลายความคิดเชิงวิเคราะห์ เพื่อให้สามารถพิจารณาได้ว่าผู้เชี่ยวชาญนำประสบการณ์ด้านสุนทรียศาสตร์มาสู่ผู้เรียนได้อย่างไร โดยเฉพาะในแง่ของความซับซ้อนของเหตุผลต่างๆ ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

พาร์ โยฮันเซน (Johansen , 1983) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงในการเรียนการสอนศิลปะ เขาเชื่อว่าวัฒนธรรมของโลกตะวันตกเน้นความสำคัญให้กับความเป็นเหตุเป็นผลเชิงวิทยาศาสตร์มาแต่เดิมมากกว่าที่จะคำนึงถึง สถาบันความรู้ทางศิลปะ ความรักและคุณค่าของการมีชีวิต ซึ่งไม่สะท้อนออกมาให้เห็นจากการทดลองวิเคราะห์ วิจัยใด ๆ ทั้งสิ้น แต่จะเห็นจากดวงตาที่ฉายแววแห่งความสุข การอยู่อย่างมีแรงบันดาลใจ และเห็นได้จากผลงานศิลปะชิ้นเยี่ยมทั้งหลายเท่านั้น เขาชี้ให้เห็นถึงแนวคิดของความแตกต่างนั้นที่จริงส่งเสริมซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่นหยิน-หยางของจีน รูปศักดิ์ (รูปคู่) ของพระศิวะกับพระอูมาในวัฒนธรรมฮินดู ซึ่งเป็นรูปเคารพและสัญลักษณ์แห่งพลังกับจิตสำนึกกระหว่างความนิ่งกับการเคลื่อนไหว พระศิวะคือศักยภาพที่เร้นลับ ส่วนพระอูมาเป็นพลังที่เปิดเผยและบริสุทธิ์ โยฮันเซน เปรียบว่า ทฤษฎีกับการปฏิบัติทางการศึกษาก็เช่นกัน เป็นขั้ว 2 ขั้วที่ผูกพันเสริมซึ่งกันและกัน

2. แนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

เป็นที่ทราบกันดีว่า ส่วนหนึ่งของวิกฤตการณ์ทางการศึกษาในประเทศนั้น เกิดจากการขาดความสมดุลในการเรียนรู้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่ จึงมีความพยายามจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้มองเห็นความสำคัญของการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) เสนอแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1. ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำไปจัดการเรียนการสอน ควรเป็นองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่มีคุณธรรม เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ผู้เรียนและสังคม
2. กระบวนการเรียนการสอน เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น สรุปลงเป็นความรู้และประสบการณ์ที่จะใช้ในการดำรงชีวิต
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อาจให้ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมโดยนำความรู้ และประสบการณ์จากปราชญ์ท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือให้ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทนครูผู้สอน ส่วนสถานที่เรียนอาจจะเป็น โรงเรียน หรือให้นักเรียนไปศึกษาที่บ้านของปราชญ์ท้องถิ่น
4. บทบาทของหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา รวมทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน ควรเห็นความสำคัญในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมในการวางแผนจัดการเรียนการสอน

จากแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ที่กล่าวถึงบทบาทของหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา รวมทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับการตระหนักในความสำคัญ และเห็นการคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น สอดคล้องกับการนำเสนอผลการศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรของ มณีนภา ชูติบุตร (2540) ซึ่งทำให้ทราบถึงแนวคิดของผู้บริหารและครูผู้สอน ตลอดจนการดำเนินงานของโรงเรียน ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนว่า การจัดการศึกษาต้องทำให้โรงเรียนเป็นของชุมชน โดยการดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการประเมินผล และมีความเชื่อมั่นว่า ผู้ที่มาร่วมงานกับโรงเรียนจะช่วยประชาสัมพันธ์งานของโรงเรียนให้ทุกคนในชุมชนได้ทราบ และยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้วย ซึ่งวิธีการที่โรงเรียนปฏิบัติก็คือ การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนการสอน โดยในส่วนของกิจกรรมนั้นก็ประกอบไปด้วย การให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการ การไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น แล้วนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นต้น

นอกจากนี้ อังกุล สมคะเนย์และคณะ (2534) ได้เสนอแนวคิดการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 2 แนวทาง คือ

1. ครูผู้สอนในโรงเรียนเป็นผู้นำกิจกรรมหรือเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดการเรียนการสอน โดยคัดเลือกเนื้อหาหรือกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งในบทบาทของครูผู้สอนนั้นได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้

- 1.1 ครูต้องศึกษาชุมชนพร้อมทั้งเก็บข้อมูลจากชุมชน ตลอดจนนำสิ่งที่อยู่รอบๆตัวผู้เรียน และสิ่งที่ปัญหาของชุมชน มาสู่การจัดการเรียนการสอน
 - 1.2 ครูจะต้องศึกษาวิธีการดึงเอาสิ่งที่เป็นศาสตร์สากลเข้าไปบูรณาการกับศาสตร์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.3 ครูควรรหาโอกาสเพิ่มเติมความรู้เพื่อพัฒนาตน และ โรงเรียน
 - 1.4 ครูควรดิงศักยภาพของปราชญ์ท้องถิ่น วิทยากรท้องถิ่น องค์กรท้องถิ่น มาร่วมเป็นวิทยากร หรือเป็นที่ปรึกษา
 - 1.5 ครูควรจัดให้มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย
2. ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนด้วย

กรมวิชาการ (2539) กล่าวว่า ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำไปสู่การเรียนการสอน นั้น ต้องเป็นองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่มีส่วนของคุณธรรม จริยธรรมสอดแทรกอยู่ด้วย และควรเป็นองค์ความรู้ที่สร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่คน และสังคมอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาของผู้เรียนนั้น จะต้องมุ่งให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง รู้จักชุมชนที่อยู่อาศัย มีความรู้ลึกผูกพันกับชุมชน มีความเข้าใจ และรู้เท่าทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนของตนเอง สามารถพัฒนาแนวคิด และแนวทางใหม่ๆ มีส่วนร่วมในการปรับปรุง คัดแปลงสภาพแวดล้อมของชุมชนให้เกิดความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างสภาพความเป็นอยู่เดิมกับเทคโนโลยีและความก้าวหน้าของสังคมสมัยใหม่ ทั้งนี้แนวทางการจัดการเรียนการสอนนั้น ประกอบไปด้วย การให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน มีการมอบหมายงาน / กิจกรรมให้นักเรียนไปทำที่บ้าน ครูและชาวบ้านจะเป็นผู้ติดตามผล ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน โดยน่านักเรียนไปศึกษาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน โรงเรียนและชุมชนประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและชุมชน โดยมีลักษณะและกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและปราชญ์ท้องถิ่น
2. เน้นการศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิดและความคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. นำกระบวนการ หรือแนวคิด แนวปฏิบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอน
4. เสริมสร้างกระบวนการคิดที่เป็นระบบ เป็นวิทยาศาสตร์
5. ฝึกให้ผู้เรียนคิดหลายด้านหลายมุม คิดอย่างอิสระ แล้วสรุปเป็นความรู้และประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิต
6. ผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น

7. เน้นที่กระบวนการมากกว่าผลผลิต
8. ครูผู้สอนหรือปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

อย่างไรก็ดี การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบโรงเรียนก็ยังไม่บรรลุผลเต็มที่ อาจเนื่องมาจากปัญหาและอุปสรรค เช่น ยังขาดนโยบายรองรับที่ชัดเจน ไม่มีองค์กรที่รองรับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง โดยเฉพาะการไม่สามารถนำเอาเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเชื่อมโยงเข้ากับการจัดการเรียนการสอนได้เท่าที่ควร ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญในระดับปฏิบัติการ

จากการศึกษาของพจนีย์ เทียมศักดิ์ (2544) เรื่องปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ระหว่างชุมชนและโรงเรียนพบว่า รูปแบบและเงื่อนไขของการเรียนรู้ที่โรงเรียนและชุมชนได้กระทำร่วมกัน เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมทั้งสองฝ่าย ผู้มีบทบาทในการสร้างปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารและครูที่มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมประเพณีซึ่งทำให้ปฏิสัมพันธ์ของชุมชนและโรงเรียนมีความเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยก ต่างฝ่ายต่างมาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้บริหารและครูผลักดันให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างชุมชนและโรงเรียนอย่างเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างเคารพให้เกียรติในศักยภาพส่วนบุคคลของกันและกัน

กระบวนการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนประกอบด้วยแหล่งของการศึกษาและการเรียนรู้ สาระของการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งมีเงื่อนไขของการเกิดรูปแบบการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน คือ การกำหนดนโยบายจากส่วนกลาง และการบริหารจัดการแบบราชการในโรงเรียนในเรื่องโครงสร้างการบริหาร การคัดเลือกครู การแต่งตั้งผู้บริหาร การแต่งตั้งบุคลากรในโรงเรียน การโยกย้าย และการพิจารณาความดีความชอบ ส่วนกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตชุมชนประกอบด้วย ความรู้ และระบบความรู้ในเรื่องการทำนา การหาอาหาร การทำจักสาน การทอผ้า การเพาะพันธุ์พืชและสมุนไพร การสั่งสมความรู้ และการกระจายความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การกระจายความรู้ภายในกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ การกระจายความรู้ผ่านผู้นำชุมชน การบอกเล่าแบบปากต่อปากของคนในหมู่บ้านเดียวกัน การรวมกลุ่มพูดคุย นอกจากนี้ยังมีการศึกษาจากเอกสาร การถ่ายทอดผ่านศรัทธา ความเชื่อ พิธีกรรมจารีตธรรมเนียมและการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทัศนศึกษา การเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ การละเล่นพื้นบ้าน และการรณรงค์ สถาบันซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ได้แก่ ครอบครัว และปราชญ์ชุมชน

ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน

กาญณา เกียรติประวัติ (2542) กล่าวว่า การสอนคือ กระบวนการต่างๆ ที่บุคคลได้กระทำ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สิ่งสำคัญคือ กระบวนการนี้ต้องช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถปรับตนเองให้มีชีวิตที่สงบสุขด้วย

สุพิน บุญชูวงศ์ (2531) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสอนเป็นกระบวนการที่ทำหน้าที่เป็น เครื่องมือที่ช่วยให้คน ได้มีประสบการณ์ที่ดี มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จนสามารถ ดำรงชีวิตได้อย่างราบรื่นเป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม ซึ่งถือว่าเป็นจุดหมายสูงสุดของ การศึกษา

บุญชม ศรีสะอาด (2537) กล่าวว่า การสอนมีความหมายหลายอย่าง เช่น หมายถึงการ ถ่ายทอดความรู้ การฝึกให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาต่างๆ การจัดสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นต้น

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537) ได้กล่าวถึงความหมายของการสอนว่า คือกระบวนการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนด ซึ่งต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน

ทั้งนี้ ความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่กล่าวมาแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่า คือการ จัดกระบวนการให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในทางที่ดีขึ้น อันจะทำให้เกิดความสงบสุขในการดำเนินชีวิต

จากการศึกษาแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนของ สุมิตร คุณานุกร (2518) พบว่า การ จัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรระดับชั้นเรียนนั้น เกิดจากการพัฒนาหลักสูตรที่ ต่อเนื่องมาจาก หลักสูตรระดับชาติ และหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามลำดับ โดยเป็นการพัฒนาเพื่อให้ ได้ผลของการจัดการเรียนการสอน ที่สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น และความสนใจของผู้เรียน ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นแนวคิดหลักสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบไปด้วย

1. ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน
2. ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน
3. ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้
4. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน
5. ด้านการประเมินผล

นอกจากนี้ ยังได้นำแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนของ สัจด์ อุทรานันท์ (2526) , ช่าง บัวศรี (2532) และเจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) มาสนับสนุน เพื่อให้แนวคิดในการจัดการ เรียนการสอนเพื่อการวิจัยเกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดด้านจุดมุ่งหมายในการสอนของ สุมิตร คุณานุกร (2518) โดยเน้นจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ซึ่งประกอบไปด้วย

1.1 การกำหนดพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ เป็นการกำหนดพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน หลังจากการเรียนการสอนได้เสร็จสิ้นลงแล้ว

1.2 การกำหนดเงื่อนไข หรือสถานการณ์ซึ่งผู้เรียนจะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา ต้องบ่งชี้ลงไปให้เฉพาะว่าเป็นพฤติกรรมแบบใด และเกิดขึ้นในสถานการณ์อย่างไร

1.3 การกำหนดขอบเขต หรือมาตรการที่จะใช้วัดความสำเร็จของพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกมา ซึ่งขอบเขตนั้นหมายถึงปริมาณและคุณภาพของพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น

2. ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

ในการเลือกเนื้อหาที่จะนำมาสอนนั้น สจัด อุทรานันท์ (2526) กล่าวว่า จำเป็นจะต้องคำนึงถึงความยากง่ายให้พอเหมาะกับความสามารถของผู้เรียน และในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงความต่อเนื่องกับพื้นฐานเดิมของผู้เรียนด้วย เพื่อให้เห็นความแตกต่างของเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอน จึงได้แบ่งเนื้อหาสาระในการสอนออกเป็น 5 ประเภท คือ

2.1 ข้อเท็จจริงหรือความรู้ธรรมดา ข้อเท็จจริงคือ ข้อมูลอันเป็นที่ยอมรับได้ของคนในสังคมเดียวกัน อาจได้รับโดยตรงจากการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม หรืออาจจะได้รับการถ่ายทอดทางภาษาพูดก็ได้ สามารถจำแนกออกเป็นลักษณะย่อยๆ ได้ 3 ชนิด คือ

2.1.1 ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่มีความหมายน้อย ได้แก่คำพูดต่างๆที่กล่าวออกมาแล้วเป็นที่เข้าใจของคนทั่วไป โดยไม่มีความสลับซับซ้อนแต่อย่างใด

2.1.2 ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเฉพาะ เป็นข้อมูลที่มีความหมายเฉพาะตัว

2.1.3 ข้อมูลที่เป็นความรู้ซึ่งสื่อได้ด้วยภาษา เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงต่างๆมากกว่า สองสิ่งขึ้นไป โดยมากจะเป็นการเรียนและจดจำจากคำบอกเล่าของบุคคลอื่น

2.2 ความคิดรวบยอดและหลักการ เป็นเนื้อหาที่มีความสลับซับซ้อนมากกว่าข้อมูลธรรมดา ซึ่งความคิดรวบยอดและหลักการ จะมีข้อแตกต่างกันบ้าง ดังนี้

2.2.1 ความคิดรวบยอด หมายถึง ความคิดที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในลักษณะรวมๆ ว่ามีลักษณะอย่างไร หรือมีความแตกต่างจากสิ่งอื่นอย่างไร

2.2.2 หลักการ เป็นข้อความที่กล่าวถึงความคิดรวบยอดตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป

3. การแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ เป็นเนื้อหาที่ใช้ความสามารถทางสติปัญญาขั้นสูงสุด ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้พื้นฐานทั้งในด้านข้อมูล ความคิดรวบยอดและหลักการอย่างเพียงพอ โดยในการจัดการเรียนการสอนนั้น จะต้องให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา และเปิดโอกาสให้แสดงความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหานั้นๆ

4. ทักษะทางกาย จะเป็นการรับรู้ทางด้านร่างกาย และตอบสนองอย่างคล่องแคล่ว จำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

4.1 ทักษะที่ต้องการความเคลื่อนไหวทางกายสูง แต่มีความจำเป็นในการใช้ความรู้ก่อนข้างต่ำ

4.2 ทักษะทางกายที่ต้องการความสามารถในการรับรู้ กับความคล่องแคล่วในการเคลื่อนไหวทางกายพอๆกัน

4.3 ทักษะที่ต้องการความเคลื่อนไหวทางด้านร่างกายก่อนข้างต่ำ แต่ต้องการความสามารถในการรับรู้ก่อนข้างสูง

5. เจตคติและค่านิยม

เจตคติ เป็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่มีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆในลักษณะของการชอบหรือไม่ชอบ

ค่านิยม เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ยอมรับกันว่ามีคุณค่า มีความดี ความงาม และเป็นที่ยิ่งปรารถนาของคนในสังคมนั้นๆ

จากเนื้อหาสาระหรือสิ่งที่นำมาสอน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการสอนที่ได้กำหนดไว้ นั้น จำเป็นจะต้องตระหนักถึงรายละเอียดต่างๆ ของประเภทความรู้ที่นำมาสอนว่า ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง

3. ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

สุมิตร คุณานุกร (2518) ได้กล่าวถึงแนวคิดในด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ ดังนี้

3.1 ประสบการณ์ที่เลือกมาจะต้องมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสอน

3.2 ประสบการณ์หรือกิจกรรมที่เลือกมา ควรก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้เรียนที่จะปฏิบัติ

3.3 กิจกรรมที่จัดให้แก่ผู้เรียน ควรอยู่ในขอบเขตความสามารถทางด้านร่างกายของผู้เรียนที่จะปฏิบัติได้

3.4 กิจกรรมที่เลือกมาให้ผู้เรียน ควรส่งเสริมจุดมุ่งหมายในการสอนหลายๆด้าน

3.5 กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่เลือกมาให้ผู้เรียน ควรสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล และควรจะคำนึงถึงความสามารถพิเศษทางด้านใดด้านหนึ่งของผู้เรียนด้วย

ส่วนหลักในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ชำรง บัวศรี (2532) ได้กล่าวไว้ว่า ประสบการณ์ที่จัดให้นั้น จะต้องมีความต่อเนื่องกับประสบการณ์เดิมที่ผู้เรียนมีอยู่ ควรเริ่มต้นจากที่ง่าย ๆ ไปสู่ที่สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทั้งในแง่ของการใช้ความคิด เหตุผล ความจำ ตลอดจนการใช้ทักษะต่างๆ ควรเป็นประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ภายในตัว และให้ประสบการณ์นั้นบูรณาการระหว่างรายวิชาต่างๆ อันจะช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นภาพรวมของสิ่งที่เรียน รวมทั้งต้องส่งเสริมและไม่บั่นทอนพัฒนาการเดิม

4. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) กล่าวว่า สื่อการเรียน คือ วัสดุ อุปกรณ์ ที่ครู และนักเรียนจะต้องกระทำเพื่อเป็นแนวทางในการเรียนรู้ สอดคล้องกับ ชำรง บัวศรี (2532) ที่ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหะ ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติตามจุดประสงค์การเรียนการสอนในจุดหมายของหลักสูตร โดยได้แบ่งแยกหลักในการเลือก และใช้สื่อการเรียนการสอนดังนี้

4.1 หลักในการเลือกสื่อการเรียนการสอน

4.1.1 ตอบสนองจุดประสงค์ในการเรียนรู้

4.1.2 เหมาะสมกับวัย และพื้นฐานประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

4.1.3 เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน ทั้งในด้านค่าใช้จ่าย การปฏิบัติ และหาได้ง่าย

4.2 หลักในการใช้สื่อการเรียนการสอน

4.2.1 ตรวจสอบและศึกษาอย่างละเอียดว่า สื่อที่ประกอบด้วยอะไรบ้าง มีคุณสมบัติอย่างไร มีวิธีใช้อย่างไร และมีสิ่งใดที่ควรระมัดระวัง

4.2.2 เตรียมสื่อที่จะใช้ให้พร้อม รวมทั้งสถานที่ และอุปกรณ์ประกอบการใช้

4.2.3 อธิบายเหตุผลการใช้สื่อ

4.2.4 เลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับเวลา

4.2.5 ทบทวนและสำรวจหลังจากการใช้สื่อว่า ผู้เรียนได้รับข้อมูล ความรู้ และข้อคิดใหม่ๆตามที่คาดไว้หรือไม่

5. ด้านการประเมินผล

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่า การประเมินผล คือ กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของคน วัตถุ สิ่งของ หรือการดำเนินงานกิจกรรมว่า บรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการวัดผลเป็นหลัก ส่วนการวัดผล คือ กระบวนการกำหนดค่า ตีค่าคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือของบุคคลเป็นตัวเลข โดยใช้เครื่องมือเป็นหลักในการวัด แม้ว่าการวัดผลและประเมินผลจะมีความหมายที่ต่างกัน แต่กระบวนการทั้งสองก็มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ถ้าการวัดผลถูกต้อง การประเมินผลก็มีความน่าเชื่อถือได้สูง ซึ่งการ

ประเมินผลที่คืบหน้า ควรมีขอบเขตกว้างขวาง และใช้วิธีการหลายๆแบบ โดยมีหลักในการวัดผลและประเมินผลการเรียน คือ การกำหนดจุดประสงค์ในการวัดและประเมินผลการเรียน ควรให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์ในการสอน การเลือกและสร้างเครื่องมือการวัดในแต่ละครั้ง ต้องเลือกเครื่องมือให้เหมาะสม หรืออาจจะต้องใช้เครื่องมือหลายชนิด เช่น ใช้แบบทดสอบ การสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต และการวัดผลงาน เพื่อวัดพฤติกรรมให้ครบทุกด้าน เช่น การวัดคุณลักษณะด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ เจตคติ ค่านิยม ความเชื่อ เป็นต้น และควรจัดเตรียมสภาพแวดล้อม รวมทั้งกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสม

การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตามโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดจุดประสงค์ของวิชาศิลปศึกษา ดังนี้

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปะ
2. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย และรู้จักรักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป
3. เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพ และรสนิยม
4. เพื่อให้สามารถปฏิบัติด้านศิลปะได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

โครงสร้างวิชาบังคับ

วิชาบังคับแกน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ศ 101	ศิลปะกับชีวิต 1	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 102	ศิลปะกับชีวิต 2	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ศ 203	ศิลปะกับชีวิต 3	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 204	ศิลปะกับชีวิต 4	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ศ 305	ศิลปะกับชีวิต 5	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 306	ศิลปะกับชีวิต 6	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

วิชาเลือกเสรี (เฉพาะวิชาทัศนศิลป์)

ศ 011	จิตรกรรม 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 012	จิตรกรรม 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 013	จิตรกรรม 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 014	จิตรกรรม 4	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 015	ประติมากรรม 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 016	ประติมากรรม 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 017	การแกะสลัก 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 018	ภาพพิมพ์ 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 019	ภาพพิมพ์ 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0110	ออกแบบ 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0111	ออกแบบ 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0112	ออกแบบ 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0113	ออกแบบ 4	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0114	ศิลปะไทย 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0115	ศิลปะไทย 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0116	ศิลปะพื้นบ้าน 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0117	ศิลปะการแต่งกาย 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0118	ศิลปะการแต่งกาย 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
ศ 0119	ศิลปะการแต่งกาย 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้

(กรมวิชาการ , 2535)

ความหมายและขอบข่ายของวิชาศิลปะศึกษา

โอภาส บุญครองสุข (2535) ได้ให้ความหมายในเชิงกระบวนการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า คือการพัฒนาผู้เรียนโดยการจัดประสบการณ์กิจกรรมทางศิลปะเพื่อเป็นสื่อในการแสดงความคิด จินตนาการ และประสบการณ์ เพื่อให้เกิดความงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

พีระศักดิ์ เทพไตรรัตน์ (2534) ให้ความหมายของวิชาศิลปะศึกษาไว้ว่า เป็นวิชาสามัญที่จัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสแสดงออกทางศิลปะตามความถนัดและวุฒิภาวะของแต่ละคน อันจะทำให้เกิดพัฒนาการในด้านต่างๆ เช่น ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม การรับรู้และสุนทรียภาพ เป็นการส่งเสริมการพัฒนาส่วนบุคคล เพื่อให้เยาวชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพของสังคม

เลิศ อานันทนะ (2523) กล่าวถึงความหมายของวิชาศิลปะศึกษาว่า คือวิชาการที่จัดการเรียนการสอนขึ้นในโรงเรียน โดยนำเนื้อหาของศิลปะบริสุทธิ์ หรือวิจิตรศิลป์ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

จากความหมายของวิชาศิลปะศึกษาที่นักวิชาการต่างๆ ได้กล่าวไว้นั้น สามารถสรุปได้ว่า หมายถึงวิชาที่จัดกระบวนการเรียนรู้ และประสบการณ์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดจินตนาการ และสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์นำไปสู่การพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคมอย่างมีคุณภาพ

หลักและวิธีการสอนศิลปะศึกษา

การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนศิลปะให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยให้ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแสดงออก และมีเจตคติที่ดีต่อศิลปะนั้น จะเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างพัฒนาศิลปะนิสัยให้ติดตัวไป เมื่อเจริญเติบโตขึ้น ก็จะเป็นผู้มีรสนิยมและเห็นคุณค่าของความงาม เป็นบุคคลที่สามารถอ่านออกเขียนได้ในสุนทรียภาพ (วิชัย วงษ์ใหญ่ , 2537) นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายๆ ท่าน ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักและวิธีการสอนศิลปะศึกษาดังนี้

ชวลิต ดาบแก้ว และสุภาวดี เหมทานนท์ (2525) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษา ที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียนว่า มีอยู่ 3 แบบด้วยกันคือ

1. การสอนแบบ Direct Method เป็นวิธีสอนแบบครูบอกให้นักเรียนทำโดยตรงให้นักเรียนปฏิบัติตามกฎ หรือตามคำแนะนำของครู เป็นวิธีการลอกเลียนแบบ
2. การสอนแบบ Free Expression Method เป็นวิธีที่ปราศจากการบังคับควบคุมเด็กให้อิสระอย่างเต็มที่กับเด็ก
3. การสอนแบบ Meaningful Art Method มีความมุ่งหมายที่จะให้การสอนศิลปะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับสังคม ให้เห็นว่าศิลปะมีความสำคัญต่อสังคม ในด้านการสอนนั้น ต้องการที่จะพัฒนาเด็กให้มีความรู้สึกในสิ่งที่ตั้งมาเป็นรายบุคคล และรู้จักคุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคม

นิรมล สวัสดิบุตร ตรีณสาร (2517) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนศิลปะแบบต่างๆดังต่อไปนี้

1. Directed Teaching การสอนโดยมีลำดับขั้นกำหนดให้ ชัดหลักว่า นักเรียนมาโรงเรียนเพื่อเรียน และครูเป็นผู้ให้ความรู้
2. Free Expression เป็นวิธีการสอนที่ให้นักเรียนได้ทำงานตามสบาย เด็กมีโอกาสได้แสดงออกตามความต้องการ และความสามารถของตน
3. Core Teaching เป็นวิธีสอนที่เน้นเรื่องสังคม และปัญหาส่วนบุคคล โดยจัดโครงการในชั้นเรียนเพื่อมุ่งแก้ปัญหาเหล่านั้น
4. Correlated Teaching วิธีนี้ ครูศิลปะจะพยายามศึกษาว่า เด็กเรียนวิชาอื่นเรื่องใดบ้าง แล้วเตรียมการสอนศิลปะที่ส่งเสริมวิชานั้น

การเรียนการสอนศิลปะศึกษาในปัจจุบันนั้น อัมไพ ตรีณสาร (2536) กล่าวว่า ศิลปะศึกษาที่มุ่งเน้นการแสดงออก และการสร้างงานศิลปะของเด็กที่เป็นความชื่นชมของคนทั่วไปนั้น คุณค่าของงานจะพัฒนาต่อไปได้ ก็ต่อเมื่อมีความสนใจร่วมกันในพัฒนาการการมองเห็นของเด็กอย่างจริงจัง เพราะกระบวนการรับรู้ด้วยตา นั้น มีความสำคัญควบคู่ไปกับการสร้างงานศิลปะอย่างแยกออกจากกัน ไม่ได้

จากประสบการณ์ในการสอนศิลปะศึกษาในสหรัฐอเมริกา เกษร ชิตะจารี (2536) กล่าวว่า การสอนศิลปะศึกษาแบ่งออกได้เป็น 2 แนวคิดดังนี้

1. Discipline Based Art Education หรือ DBAE กล่าวถึงการเรียนการสอนศิลปะศึกษาว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ที่แน่นอน ซึ่งแบ่งแกนของการศึกษาศิลปะออกเป็น 4 แกนคือ ประวัติศาสตร์ ศิลปะ ศิลปะปฏิบัติ ศิลปะวิจารณ์ และสุนทรียศาสตร์
2. Discovery Technique เป็นการสอนศิลปะด้วยเทคนิคการค้นพบ เน้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบการทำงานจากประสบการณ์ของผู้เรียนเอง

ศิลปะศึกษา ซึ่งมีทั้งวิชาทฤษฎีและปฏิบัติ จึงมีกิจกรรมหลายด้านที่ตอบสนองต่อผู้เรียนได้ วิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา นั้น มีจุดมุ่งหมายในการมุ่งปลูกฝังทัศนคติในการทำงาน และความสามารถในการสร้างสรรค์ ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ในศิลปวัฒนธรรม และทักษะในการวิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะ โดยพฤติกรรมทางศิลปะเหล่านี้ มีส่วนสนับสนุนการศึกษาวิชาชีพในสาขาที่เขาถนัดได้ (วิตัน พิชญ์ไพบูลย์ , 2536) ซึ่งสอดคล้องกับ เลิศ อานันท์ชนะ (2523) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่มีบทบาทในการพัฒนาบุคลิกภาพและสังคม ด้วยกิจกรรมทางศิลปะที่ส่งเสริมการแสดงออกอย่างอิสระจากการทดลอง ค้นคว้า สืบค้นกับวัสดุ นานาชนิดในท้องถิ่น โดยมีความมุ่งหมายเพื่อปลูกฝังความสำนึกในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม นอกจากนั้น ศิลปะศึกษาซึ่งเป็นวิชาหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการศึกษา โดยได้รับการจัดไว้เป็นวิชาแกนบังคับ และวิชาเลือกในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา นั้น สุลักษณ์ ศรีบุรี (2536) ได้กล่าวไว้ว่า วิชาศิลปะศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยและประสบการณ์ให้แก่เด็กและเยาวชน ให้

เป็นผู้กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ เพิ่มพูนพุทธิปัญญาและเจตคติ ให้เจริญงอกงามไปพร้อมๆกัน โดยมีความมุ่งหวังว่า เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีนิสัยช่างคิด ช่างสังเกต รู้จักพิจารณา มีใจรักและชื่นชมในงานศิลปะ ผลสะท้อนที่ตามมาก็คือ เด็กจะรู้คุณค่าใน ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้าง สมไว้ให้ สืบเนื่องต่อไป

อุบล ตู้อินดา (2532) กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องจัดวิชาศิลปศึกษาไว้ในโรงเรียนระดับ ต่างๆว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ที่จะช่วยพัฒนาให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข พร้อมกันนั้น การนำศิลปะจากโรงเรียนไปใช้ในชีวิต จจริงของนักเรียน ก็จะทำให้ผลของการจัดการศึกษาตรงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ที่ จะให้โอกาสแก่ทุกคนได้ปรับปรุงและแสดงออกในทักษะ ประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจ ตาม ความสามารถ และนำผลที่ได้รับไปประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตในชุมชนได้ด้วย

วิรุณ ตั้งเจริญ (2539) กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอนทางศิลปศึกษานั้นนอกจากจะต้องทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร เป้าหมาย การเรียนรู้ และกิจกรรมแล้ว ยังต้องทำความเข้าใจกับวุฒิ ภาวะและความพร้อมของเด็กแต่ละวัยหรือแต่ละตัวบุคคล เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรม จัด สภาพแวดล้อมและสื่อการสอนได้อย่างเหมาะสม

วิบูลย์ จันทร์เยี่ยม (2531) กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปศึกษานั้น จะมีความแตกต่างจาก วิธีสอนวิชาสามัญอื่นๆ เพราะวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวข้องกับการฝึกฝนปฏิบัติ ประการสำคัญคือ วิธีการ เรียนการสอน ควรเป็นวิธีแก้ปัญหา และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้กับชีวิตจริง

แมคฟี (McFee , 1961) กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญที่มีต่อการทำงานศิลปะของเด็ก ซึ่ง ครูผู้สอนควรจะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาว่า จะต้องคำนึงถึงความพร้อมของ เด็ก ความสามารถในการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในการสร้างสรรค์งาน สภาพการณ์ในขณะที่ทำงาน และ ทักษะในการทำงานที่ผ่านกระบวนการรับรู้อย่างเป็นขั้นตอน

แชปแมน (Chapman , 1978) กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปะควรมีเป้าหมายในการ เรียนรู้ ดังนี้

- 1) ปลูกฝังความรัก ความซาบซึ้ง และให้เห็นคุณค่าของมรดกทางศิลปะ
- 2) ให้ผู้เรียนได้ค้นพบความพอใจในการสร้างสรรค์งานตามแบบอย่างเฉพาะตัว
- 3) ให้คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับสังคม

ในขณะที่เดียวกัน ครูผู้สอนจะต้องแสวงหาแนวคิด และการสร้างแรงบันดาลใจให้ได้มีการทบทวนและตรวจสอบการสร้างสรรค์งานศิลปะ การใช้ภาษาในการวิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะ การแสดงความคิดเห็นอย่างมีหลักเกณฑ์ และการทำความเข้าใจกับศิลปินและงานศิลปะในอดีต

การเรียนการสอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในช่วงเวลาที่ผ่านมานั้น มุ่งเน้นศิลปะประเภทปฏิบัติเป็นหลัก ให้อิสระในการแสดงออกเฉพาะตัว เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งทางด้านกาย อารมณ์ สังคม (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2532) นอกจากนี้ ครูหรือนักวิชาการด้านศิลปะ สามารถนำเอาวิถีทางในการเรียนการสอนของตนไปบูรณาการร่วมกับสาระความรู้และประสบการณ์ด้านต่างๆ เช่น ในกรณีของศิลปะกับสังคมนั้น ครูก็สามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยครูศิลปะอาจเลือกสรรบุคคลสำคัญในท้องถิ่น เช่น ศิลปินพื้นบ้าน หรือช่างฝีมือ มาเป็นวิทยากรให้กับนักเรียน กิจกรรมนี้มีใช้จะมีประโยชน์และคุณค่ากับนักเรียนที่เรียนศิลปะเท่านั้น ครูอาจจัดกิจกรรมในลักษณะยิงนกหลายตัวด้วยกระสุนนัดเดียว โดยกิจกรรมเช่นนี้สามารถนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ครูอาจให้นักเรียนช่วยกันออกแบบใบปลิวเผยแพร่ข่าวสาร จะทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ด้านการจัดการ ผลที่ตามมาคือ นักเรียนจะได้เห็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและจะเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ศิลปินพื้นบ้านหรือช่างฝีมือก็จะได้รับเกียรติ หรือการยกย่องที่ตนเองพึงได้รับนักเรียนก็จะได้เห็นเป็นตัวอย่างว่า คนที่ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนไม่ว่าในระดับใด ก็เป็นบุคคลที่รับการยกย่องว่ามีคุณค่า ศิลปินพื้นบ้านอาจช่วยถ่ายทอดทักษะพื้นฐานง่ายๆที่เหมาะสมวัยของเด็ก ซึ่งครูศิลปะจะต้องเป็นผู้วางแผนช่วยในด้านนี้ ถ้าผู้เรียนได้สัมผัสกับกิจกรรมเช่นนี้แล้วเกิดความประทับใจขึ้นมา ก็จะนำไปสู่การทำกิจกรรมในยามว่าง ซึ่งอาจนำมาทั้งรายได้ และเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ห่างไกลจากอบายมุขหรือสิ่งเสื่อมเสียอื่นๆ ได้ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ , 2543) นอกจากนี้ ในกรณีของการเชื่อมโยงการศึกษาศิลปะกับวัฒนธรรมชุมชนนั้น นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษาได้ให้แนวคิดไว้ เช่น แอดเดจุม (Adejumo : 2002) กล่าวว่า ผู้ให้การศึกษาทางด้านศิลปะจะต้องตระหนักในความสัมพันธ์ของศิลปศึกษาในบริบทของการผสมผสานทางวัฒนธรรม โดยการจัดการเรียนการสอนทางศิลปะนั้นจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาศิลปะในแนวทางนี้ จะสะท้อนให้เห็นได้จากพัฒนาการของพฤติกรรมทางศิลปะของผู้เรียนที่มีต่อชุมชน ในขณะที่ อัลบริชท์ (Ulbricht : 2002) ก็ได้กล่าวในลักษณะที่คล้ายกันว่า ครูศิลปะจะต้องเอาใจใส่ต่อพัฒนาการของนักเรียน โดยการให้ความสำคัญต่อเนื้อหาสาระของหลักสูตร รวมทั้งยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนที่ประกอบไปด้วยการเตรียมการสอนอันเป็นปัจจัยที่สำคัญ ทั้งยังต้องมองการศึกษาทางด้านศิลปะในมิติที่หลากหลาย เพื่อผลลัพธ์ในการพัฒนาผู้เรียนในปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้แล้ว ครูศิลปะ

จะต้องตระหนักในความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่าง ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน ผู้บริหาร เพื่อนำไปสู่การกำหนดมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนศิลปะต่อไป

พีวัวร์ดี้ (Pewewardy , 1999) กล่าวถึงหลักการสอนที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรมว่า ครูผู้สอนจะต้องรู้จักประยุกต์ใช้ความรู้ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่กับตัวเด็ก ในฐานะที่เป็นฐานในกระบวนการเรียนการสอน ทั้งยังต้องคำนึงถึงความสอดคล้องระหว่างการปฏิบัติในห้องเรียนกับความรู้ที่เป็นแบบแผนดั้งเดิมของเด็ก ตลอดจนมาตรฐานโครงสร้างทางสังคมที่อยู่ในวิถีการดำรงชีวิต

จากหลักการ แนวคิด วิธีการ และความสำคัญในการจัดการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาลงถึงสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ตระหนักในความสำคัญดังกล่าวและจัดให้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งได้กำหนดจุดประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปะ
2. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย และรู้จักรักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป
3. เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพ และรสนิยม
4. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

ในความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น จะเห็นได้ว่า เน้นไปที่กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ใช้จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ผ่านประสบการณ์ ตามความเหมาะสมของวัยและวุฒิภาวะของเด็กนักเรียน โดยมีความมุ่งหวังว่าจะสามารถนำความรู้ที่ได้นั้นไปใช้ในการพัฒนาชีวิตในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้

ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้เปิดโอกาสและส่งเสริมให้ท้องถิ่น คือ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการได้กว้างขวางมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง และของท้องถิ่นในด้านต่างๆ

จากสรุปผลการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของ กรมวิชาการ (2540) พบว่า แนวคิดของผู้บริหาร ครูผู้สอน และกระบวนการในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีลักษณะดังนี้

1. แนวคิดของผู้บริหารและครูผู้สอนที่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน จากการศึกษาโรงเรียนเป็นรายกรณี สรุปได้ดังนี้

1.1. การแก้ปัญหาและการพัฒนาท้องถิ่นจะประสบผลสำเร็จ ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนก็เช่นเดียวกัน ควรจะให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา ตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน

1.2 ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีรู้เรื่องสิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่นทั้งในเรื่องของคตินิยม ความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นดีกว่าครูผู้สอน ดังนั้นโรงเรียนจึงได้เชิญมาร่วมในการจัดการเรียนการสอนเพราะเชื่อมั่นว่า

1.2.1 ผู้ที่มาร่วมงานกับโรงเรียนจะช่วยประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนให้แพร่หลายและกว้างขวางยิ่งขึ้น

1.2.2 บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนจะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และชุมชนมีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการให้ความรู้แก่บุตรหลาน

1.2.3 นักเรียนจะมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจมากยิ่งขึ้น

1.2.4 นักเรียนจะเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นและรักษาไว้

1.2.6 นักเรียนจะเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น

1.2.7 นักเรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้ที่มีประสบการณ์

1.2.8 โรงเรียนสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครูได้

2. การดำเนินงานของโรงเรียนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน พบว่า วิธีการที่โรงเรียนนำมาใช้ได้แก่ (1) การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน โดยการเชิญมาพูดหรือสอนนักเรียนในชั้นเรียน ให้นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการของผู้รู้ (2) การนำสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนโดยการให้นักเรียนออกไปสำรวจข้อมูล แล้วนำมาจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนนำความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน และการจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรืออุทยานการศึกษา โดยมีกระบวนการดำเนินงานดังนี้

กระบวนการในการดำเนินงาน มีดังนี้

1) การรวบรวมความรู้ในท้องถิ่น โดยการให้นักเรียนเป็นผู้ไปเก็บข้อมูลหรือครูผู้สอนออกเก็บข้อมูลร่วมกับนักเรียน

2) การเสาะหาผู้รู้ในท้องถิ่น โดยผู้บริหาร และครูผู้สอนออกดำเนินการ
3) การติดต่อประสานงาน โดยผู้บริหารและครูผู้สอนติดต่อกับผู้รู้โดยตรง โดยส่วนใหญ่จะติดต่อแบบไม่เป็นทางการก่อน หลังจากนั้นจึงทำหนังสือเชิญตามแบบของทางราชการ

4) กิจกรรม

- (1) การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่น
- (2) การให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้าน หรือสถานประกอบการ
- (3) การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอน
- (4) การนำสิ่งที่เป็นองค์ความรู้เฉพาะเรื่องมาสอดแทรกใน

เนื้อหาวิชาที่สอน

- (5) การไปสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นแล้วนำมาจัดกิจกรรมการเรียน

การสอน

- (6) การจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

1.3 ผลที่ได้รับจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1) ผลที่เกิดขึ้นต่อนักเรียน

(1) เรียนอย่างมีความสุข และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปช่วยเหลือครอบครัวและชุมชนได้

- (2) มีความพอใจในผลงาน
- (3) เห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (4) ให้ความสนใจท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

2) ผลที่เกิดขึ้นต่อ โรงเรียน

(1) มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักและนิยมของชุมชน
(2) จัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น
(3) ชุมชนให้ความร่วมมือ บริจาคสิ่งของเครื่องใช้สมัยเก่าให้โรงเรียนเพื่อรวบรวมเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า

(4) เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน

3) ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชน

- (1) มีความสามัคคีกันมากขึ้น
- (2) เข้าใจการดำเนินงานของโรงเรียน
- (3) เกิดความภาคภูมิใจเมื่อเห็นผลงานของบุตรหลาน
- (4) เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

(5) ได้รับวิทยาการสมัยใหม่เพิ่มเติม

(6) เกิดความภาคภูมิใจโรงเรียนเห็นความสำคัญของผู้รู้ในท้องถิ่น

จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่า กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ จะต้องอาศัย เครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนและสังคม ได้แก่ องค์กรทางศาสนา แหล่งประกอบการ พิพิภักดิ์ ผู้รู้ในชุมชน ตลอดจนท้องถิ่นเอง เป็นต้น ดังนั้นการจัดการศึกษาควรจะต้องดำเนินไป อย่างต่อเนื่อง และในวงกว้าง รวมทั้งมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีการติดตามผลเพื่อให้เกิด การปฏิบัติที่มี คุณภาพ นำไปสู่การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตมากที่สุด

3. ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความ เจริญก้าวหน้าด้านวิชาการ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของ ประชาชนตามลำดับ แนวโน้มของสังคมกำลังพัฒนาเข้าสู่ความเป็นอุตสาหกรรมและการบริการ วิถี ชีวิตในสังคมเปิดกว้าง สภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาเพิ่มพูนความรู้ และทักษะ พื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น จึง จำเป็นที่จะต้องดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษา โดยเปิดชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ใน โรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2538)

ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 5 (ปีการศึกษา 2525-2529) ถึงแผนพัฒนา การศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (ปีการศึกษา 2530-2534) เด็กไทยส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ เพียงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 อัตราการเรียนต่อในระดับมัศึกษามีลักษณะถดถอย สาเหตุที่เป็น ประเด็นสำคัญเกิดจากในช่วงเวลาดังกล่าวเศรษฐกิจของประเทศต่ำ ผู้ปกครองไม่มีกำลังที่จะส่ง บุตรหลานให้เรียนต่อได้ และโรงเรียนมัศึกษายังมีจำนวนไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตาม สืบเนื่องจาก มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2533 ได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 ต่อมา เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2534 คณะรัฐมนตรี มีมติเห็นชอบให้สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษากระจายออกไปให้ทั่วถึง โดยมีเงื่อนไขให้ คำนี้ถึงความพร้อมด้านบุคลากร อาคาร สถานที่ สภาพชุมชน ซึ่งเป็นที่ตั้งของสภาพโรงเรียน ควบคู่ไปกับความจำเป็นและความต้องการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2539)

จากการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาของกรมวิชาการ (2535) พบว่า สภาพการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนใน

โครงการนำร่องขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยใช้อาคาร สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรของโรงเรียนประถมศึกษา ได้รับการสนับสนุนเอกสารหลักสูตรจากกรมวิชาการ และมีโรงเรียนร่วมการพัฒนาหลักสูตรในจังหวัดเป็นพี่เลี้ยง ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอน แต่ยังมีปัญหา อุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนคือ ความไม่พร้อมของอาคาร สถานที่ จำนวนครู และวิชาเอกที่ครูไม่ถนัดและต้องจัดการเรียนการสอน ครูขาดเทคนิคและวิธีการสอนใหม่ๆ ขาดแคลนสื่อประกอบการเรียนการสอน ซึ่งครูไม่สามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างเต็มที่ โดยแนวทางในการแก้ไขอุปสรรคนี้ ในขั้นต้นโรงเรียนในโครงการควรได้รับการพิจารณาช่วยเหลือ และสนับสนุนในเรื่องความพร้อมด้านอาคาร สถานที่ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนต่างๆ อย่างเพียงพอ ในขณะเดียวกันโรงเรียนต้องมีความร่วมมือกันในการวางแผนพัฒนาโรงเรียนทั้งในด้านการบริหาร การจัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม และความต้องการของนักเรียนและชุมชน ในการพัฒนาการเรียนการสอนบุคลากรต้องมีความเข้าใจหลักสูตร และแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน สามารถจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับกิจกรรมและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

ในการดำเนินงานตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมาของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษานั้นปรากฏผลดังนี้

1. ในด้านการจัดทำแผนการเรียน มีโรงเรียนที่จัดแผนการเรียนที่เน้นสายสามัญและสายอาชีพในจำนวนที่พอๆกัน คือในช่วง 7 ปีแรก จะใช้เกณฑ์ความพร้อมของครูในโรงเรียน จัดตามกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาและตามความพร้อมของสื่อ/อุปกรณ์ แต่ในช่วง 3 ปีหลังมีโรงเรียนที่จัดแผนการเรียนตามความต้องการของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น

2. การจัดครูเข้าสอนในระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่จัดให้ครูสอนเฉพาะระดับมัธยมศึกษา รองลงมาคือ จัดให้สอนทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษา โดยเกณฑ์การจัดครูเข้าสอน คือจัดให้สอนตามสาขาวิชาเอกที่เรียนจบ และความสามารถ/ประสบการณ์ของครู

3. เกือบทุกโรงเรียนจัดให้มีวิทยากรภายนอก อย่างไรก็ดี ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการจัดและใช้บุคลากรและทรัพยากรในท้องถิ่น คือ

- 3.1 บุคลากรในท้องถิ่นขาดความมั่นใจในการถ่ายทอดความรู้
- 3.2 บุคลากรภายนอกไม่สามารถช่วยได้อย่างสม่ำเสมอ
- 3.3 ผู้ปกครองไม่ศรัทธาต่อวิทยากรท้องถิ่น

- 3.4 สถานประกอบการมีเทคโนโลยี เครื่องมือที่ทันสมัยไม่เหมาะสมกับเด็ก
- 3.5 เด็กขาดความรับผิดชอบขณะปฏิบัติงาน
- 3.6 ผู้ปกครองไม่ส่งเสริมให้เด็กไปฝึกงานในลักษณะการใช้แรงงาน
- 3.7 เด็กขาดการวางแผนในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น
- 3.8 เจ้าของสถานประกอบการไม่ให้ความร่วมมือ

นอกจากนั้นยังพบสาเหตุของการที่ผู้ปกครองและนักเรียนไม่สนใจวิชาชีพใน

ท้องถิ่นเนื่องจาก อาชีพที่ผู้ปกครองทำอยู่ไม่ได้รับความสำเร็จ ผู้ปกครองจึงไม่ต้องการให้บุตรหลานทำอาชีพเหมือนตน และอาชีพในท้องถิ่นส่วนใหญ่ต้องใช้แรงงานแต่ผู้ปกครองยังมีค่านิยมให้บุตรหลานประกอบอาชีพรับราชการ รวมทั้งผู้ปกครองไม่ตระหนักในเจตคติที่มีต่ออาชีพในท้องถิ่น และในประการสำคัญครูไม่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้ดีเท่ากับท้องถิ่นทำอยู่ ด้านนี้ผู้ปกครองจึงไม่เห็นประโยชน์จากการเรียนวิชาอาชีพที่มีในท้องถิ่น

4. ในการนิเทศติดตามผลจะเน้นเรื่องการวัดประเมินผล และเรื่องการจัดการเรียนการสอน

5. โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานต่างสังกัด โดยการประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดนั้น จะประสานงานในเรื่องการอบรมครู การสรรหาอัตราตำแหน่งครู อาจารย์ การจัดหาแบบเรียน การจัดการเรียนการสอน สื่อ/อุปกรณ์ และการประเมินผล ส่วนการประสานงานกับหน่วยงานต่างสังกัด อาทิ กับกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาจะเป็นเรื่องการอบรมครู การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล กับสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาจะเป็นเรื่องการสอนวิชาชีพในโรงเรียน การเรียนต่อของนักเรียนกับสถาบันราชภัฏจะเป็นเรื่องการอบรมครู และกับสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพสำหรับนักเรียนและการจัดสอนวิชาชีพในโรงเรียน

ทั้งนี้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการเปิดโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 จวบจนถึงปัจจุบัน มีจำนวนโรงเรียนทั้งสิ้น 240 โรงเรียน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี , 2542)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี

ประวัติการก่อตั้งเมืองอุบลราชธานีนั้น จากการศึกษาของ (สมัย สุทธิธรรม , 2539) พบว่าเมื่อพ.ศ. 2310 เจ้าพระวอ และเจ้าพระตา สองพี่น้องเสนาบดีเมืองเวียงจันทน์ ได้เกิดเหตุขัดแย้งกับพระเจ้าศิริบุญสารซึ่งเป็นเจ้าผู้ครองนครเวียงจันทน์ จึงได้ชวนไพร่พลอพยพข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งรกรากอยู่ที่เมืองหนองบัวลุ่มภู และได้ขนานนามเมืองนี้ว่า นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน (ปัจจุบันคือ จังหวัดหนองบัวลำภู) เมื่อความทราบถึงพระเจ้าศิริบุญสาร จึงได้จัดส่งกองทัพเข้ามาปราบปราม แต่ก็ถูกไพร่พลของเจ้าพระวอกับเจ้าพระตาตีแตกกลับไปทุกครั้ง และทำการสู้รบกันอยู่

ถึง 3 ปี ฝ่ายเจ้าพระวอกับเจ้าพระตาเห็นว่ากำลังของตนมีน้อย จึงได้ขอความช่วยเหลือจากกองทัพพม่า แต่พม่ากลับส่งกำลังไปช่วยพระเจ้าสิริบุญสารตีเมืองหนองบัวลุ่มภู ทำให้เจ้าพระตาเสียชีวิตในที่รบ ส่วน เจ้าพระวอกับไพร่พลที่เหลือก็แตกหนีลงไปขอความช่วยเหลือจากเจ้านครจำปาศักดิ์ ต่อมาเจ้าพระวอเกิดบาดหมางกับเจ้านครจำปาศักดิ์ จึงได้อพยพหนีไปตั้งมั่นอยู่ที่ดอนมดแดง ริมฝั่งแม่น้ำมูล เมื่อพระเจ้าสิริบุญสารทราบเรื่องจึงสั่งให้พระยาสุโขคมกองทัพมาตีเจ้าพระวอที่ดอนมดแดง แล้วจับเจ้าพระวอประหารชีวิตเสีย แต่ท้าวกำ บุตรเจ้าพระวอ รวมทั้งท้าวคำผง และท้าวพรหมบุตรเจ้าพระตา หลบหนีไปได้และแจ้งเรื่องไปยังเมืองนครราชสีมา ให้นำความกราบบังคมทูลพระเจ้ากรุงธนบุรีเพื่อขอกำลังไปช่วย พระองค์จึงสั่งให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ยกกองทัพไปตีเมืองจำปาศักดิ์และเมืองเวียงจันทน์ แล้วยึดเมืองทั้งสองไว้ พร้อมกับอัญเชิญพระแก้วมรกตกลับมาด้วย แต่ได้ให้เจ้านครจำปาศักดิ์กลับไปครองเมืองตามเดิม แต่ให้ตกเป็นเมืองประเทศราชขึ้นตรงต่อกรุงธนบุรีตั้งแต่นั้นมา ส่วนท้าวคำผง พระเจ้ากรุงธนบุรี ให้ตั้งเป็นพระปฐมสุรราชภักดี ขึ้นกับเมืองจำปาศักดิ์ ครั้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกขึ้นครองราชย์ พระปฐมสุรราชภักดีได้ยกกองทัพไปช่วยปราบกบฏ อ้ายเชียงแก้ว สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกจึงได้แต่งตั้งให้เป็นพระปฐมวราชสุริยวงศ์ ต่อมาพระปฐมวราชสุริยวงศ์ได้ขอพระราชทานย้ายเมืองไปที่บ้านห้วยจาระแม (ใกล้เมืองอุบลราชธานีในปัจจุบัน) ลำดับต่อมาได้ย้ายมาตั้งเมืองใหม่ที่ตำบลบ้านร้างหรือดงอู่ผึ้ง และตั้งชื่อเมืองใหม่ว่า อุบลราชธานีศรีวนาลัย ริมฝั่งแม่น้ำมูลในปัจจุบัน

จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง หรืออีสานใต้ บริเวณเส้นรุ้งที่ 104 องศา 51 ลิปดา 42.5 ฟลิปดา เส้นแวงที่ 15 องศา 13 ลิปดา 36.5 ฟลิปดา มีพื้นที่ประมาณ 15,739 ตารางกิโลเมตร หรือ 94.5 ล้านไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 630 กิโลเมตร (กรมศิลปากร , 2542) ทำเลที่ตั้งของเมืองอุบลราชธานี อาณาเขตทิศเหนือติดกับจังหวัดยโสธรและมุกดาหาร ทิศใต้จรดเทือกเขาพนมดงรักประเทศกัมพูชา และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันออกติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันตกติดกับจังหวัดยโสธรและจังหวัดศรีสะเกษ (ธิดา สาระยา , 2536) ภูมิประเทศโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นที่ราบสูงและที่ราบลอนลูกคลื่นลาดเอียงไปทางทิศตะวันออก ความสูงประมาณ 130 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ทิศตะวันออกและทิศใต้เป็นแนวเทือกเขาสลับซับซ้อนหลายลูก ส่วนใหญ่เป็นภูเขาหินทราย แต่มีบางแห่งที่เป็นภูเขาไฟ ทางตะวันออกต่อไปทางตอนเหนือของจังหวัดมีแนวเขาหินทรายเชื่อมต่อระหว่างเทือกเขาภูพานกับเทือกเขาดงเรือกันพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา สภาพอากาศแบ่งได้เป็นสามฤดู คือฤดูร้อน ฝน และหนาว มีลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้นสลับแห้งแล้ง ทรัพยากรส่วนใหญ่จะเป็น ป่าไม้ สัตว์น้ำ และมีเกลือสินเธาว์บ้างเล็กน้อย ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำเกษตรกรรม (สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี , 2543)

จากการศึกษารวบรวมของ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี (2541) พบว่า ปรากฏภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานีอยู่มากมายหลายส่วนด้วยกันคือ การใช้หลัก ธรรมะดำเนินชีวิตและจารวัตรธรรมเนียมโบราณ พิธีบายศรีสู่ขวัญ การทำพานบายศรีสู่ขวัญ การเขียน ภาพฝาผนังพุทธประวัติ การเขียนผ้าฉานทานชาดเรื่องพระเวสสันดร ผลิตภัณฑ์จากต้นกก การทอผ้า ไหม การอนุรักษ์คนตรีไทย การอนุรักษ์คนตรีพื้นเมืองอีสาน การตีคหिन การอนุรักษ์ศิลปะหมอลำ พื้นบ้าน ศิลปะการทำบั้งไฟ ช่างตีทองช่างทองเหลือง เป็นต้น นอกจากนั้นยังปรากฏอักษรที่เป็น ของตนเอง โดยใช้อักษรไทยน้อย และอักษรตัวธรรมซึ่งเป็นต้นแบบร่วมสมัยกับสุโขทัยและมอญ มีวรรณกรรมท้องถิ่นของตนเอง เช่น จำปาลีคั่น นางผมหอม หรือท้าวผาแดง นางไอ่ เป็นต้น (สมัย สุทธิธรรม , 2539)

นอกจากนั้น จากการศึกษาของ กรมศิลปากร (2541) ยังได้พบเอกลักษณ์ทางศิลปกรรม ของจังหวัดอุบลราชธานีในด้านต่างๆ ดังนี้

1. จิตรกรรมไทย ในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนแบบอุดมคติทางความงามแบบไทย คือ เน้นความอ่อนช้อยสวยงามของภาพด้วยเส้น แสดงความแตกต่างด้วยสี สามารถพบภาพจิตรกรรมไทยได้จาก จิตรกรรมในหอพระบาทวัดทุ่งศรีเมือง ซึ่งตั้งอยู่ถนนหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 หอพระบาทหลังนี้ คืออุโบสถที่พระสงฆ์ใช้ทำสังฆกรรม มีลักษณะศิลปกรรมสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และศิลปะศรีสัตนาคนหุตผสมอยู่ภายในหอพระบาทมีจิตรกรรมฝาผนังอยู่ทุกด้าน เนื้อหางานจิตรกรรมเน้นภาพพุทธประวัติเทศาภิ โดยเฉพาะเวสสันดรชาดก นอกจากนี้จิตรกรผู้แต้มได้แทรกวิถีชีวิตของผู้คนที่มีย่านเรือนอยู่ตามริมแม่น้ำ และชีวิตผู้คนในรั้วในวังทั่วไป

จิตรกรรมในอุโบสถวัดบ้านนาควาย ฝีมือช่างพื้นบ้านเป็นภาพมารผจญ ภาพพุทธประวัติ สภาพในปัจจุบันภาพเลอะเลือนไปมากแล้ว

2. สถาปัตยกรรมไทย จากประวัติความเป็นมาของเมืองอุบลราชธานีอันยาวนาน ลักษณะของสิ่งก่อสร้างที่ทรงคุณค่าทางศิลปะ สถาปัตยกรรมจึงเป็นงานที่ได้รับอิทธิพลจากลานช้าง เชียงรุ่ง และหลวงพระบางปะปนอยู่ด้วย ลักษณะสถาปัตยกรรมอุบลราชธานีคล้ายกับสถาปัตยกรรมพื้นบ้านอีสานทั่วไป แบ่งออกได้เป็น 2 พวก คือ อาคารที่พักอาศัย อาคารพานิชย์ และศาสนสถาน

3. ฟ้าเมืองอุบล มีลักษณะแตกต่างกันไป หากพิจารณาตามท้องที่สามารถจำแนกได้ดังนี้

3.1 แถบอำเภอขานูมาน ประชากรส่วนใหญ่อพยพมาจากชาวภูไท ซึ่งจะมี
ความสามารถในการทอผ้าจิด สีสัน และลวดลายจึงมีลักษณะเป็นของภูไทโดยเฉพาะ

3.2 แถบอำเภอพิบูลมังสาหารและอำเภอตาลสุม จะได้รับอิทธิพลจากเมืองปากเซ
และนครจำปาศักดิ์ ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3.3 แถบอำเภอพนา จนถึงอำเภอม่วงสามสิบและอำเภอเมืองอุบลราชธานี ลวดลาย
เป็นของชาวเมืองอุบลราชธานีอย่างชัดเจน

3.4 แถบอำเภวารินชำราบ ลวดลายผ้าได้รับอิทธิพลจากชาวส่วย

ในส่วนของการแต่งกายพื้นบ้านในจังหวัดอุบลราชธานีนั้น ก็คล้าย ๆ กับการแต่งกายของ
ชาวอีสานโดยทั่วไป คือผู้หญิงนุ่งซิ่นเปิดเข่า ผ้าซิ่นทอหน้าแคบ ใช้ผ้าแถบเล็ก ๆ ต่อหัวและตีน
ซิ่น เรียกว่าซิ่นต่อหัวต่อตีน สวมเสื้อแขนกระบอก หญิงสาวเกล้าผมมวยสูงกลางศีรษะ ส่วนแม่เต่า
หรือหญิงสูงอายุจะเกล้าผมมวยต่ำไว้ที่ท้ายทอย เมื่ออยู่กับบ้านจะใช้ผ้าย ถ้าไปงานบุญหรืองานพิธี
ก็จะใช้ผ้าไหมและห่มสไบทับเสื้อ สำหรับผู้ชายจะนุ่งกางเกงสีครามเข้มเรียกว่าโสร่ง ยาวเสมอเข่า
หรือใต้เข่า สวมเสื้อคอกลมแขนกระบอกผ่าหน้าติดกระดุม ผ้าขาวม้าคาดเอว แต่ถ้าไปงานบุญงาน
พิธีจะนุ่งโสร่งผ้าไหม ส่วนอาหารพื้นบ้านมีข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก และมีแจ่วบอง ตำหมากหุ่ง
(มะละกอ) ไก่ย่าง เป็นต้น ส่วนขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีที่ชาวเมืองอุบลราชธานียึดมั่นส่วน
ใหญ่ จะมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในพระพุทธศาสนา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม
เกษตรกรรม ซึ่งมีในแต่ละเดือนทั้งสิบสองเดือน ซึ่งจากการศึกษาของ นวัตกรรม พ.ศรีสุวรรณนท์
(2539) นั้น คติธรรมประเพณีที่สืบเนื่องนโยบายการปกครองไทยลาวที่สืบต่อกันมาช้านาน ตาม
ประวัติกล่าวว่า เจ้ารัศสี (ฤาษี) สองพี่น้องได้สั่งสอนไว้กับพระยาสัมมิตราชว่า เป็นพระยาเสวยราช
บ้านเมืองนั้น ต้องทำตามฮีตสิบสองคองสิบสี่อย่าได้ขาด บ้านเมืองจึงจะเจริญรุ่งเรืองอยู่เป็น
สุข ฮีตสิบสอง คือการทำบุญ 12 เดือนในรอบปี ดังต่อไปนี้

1. เดือนอ้ายหรือเดือนเจียง พระสงฆ์เจ้าทำพิธีเข้ากรรมปลงอาบัติให้บริสุทธิ
ชาวบ้านพร้อมกันทำบุญเลี้ยงพระ เลี้ยงผีฟ้าผีดิน ผีปู่ย่า – ตายาย
2. เดือนยี่ นิมนต์พระสงฆ์สวดชัยมงคล ทำบุญสู่ขวัญข้าว หรือบุญคุณลานหาพื้น
ถ่านมาเตรียมไว้ใช้สอย
3. เดือนสามเพ็ง ทำบุญข้าวจี ตอนเช้าปั้นข้าวเหนียวยัดใต้น้ำอ้อย ทาเกลือ ไข่ไฟ
ทาไข่แดง ใส่บาตรพระ ฟังธรรมเทศนา
4. เดือนสี่ หาดอกไม้มาไว้สักการะบูชาพระสังฆเจ้าทำบุญพระเวส ฟังเทศมหาชาติ
เรื่องมหาเวสสันดรชาดก

5. เดือนห้า ทำบุญตรุษสงกรานต์ขึ้นปีใหม่ สรงน้ำพระพุทธรูป เก็บดอกไม้บูชาพระเป็นพิธีกรรม 3 วัน

6. เดือนหก โบราณนิยมทำบุญบวช ต่อมาเปลี่ยนเป็นทำบุญวิสาขบูชาบางปีก็ทำบุญบั้งไฟขอฝน เรียกกันว่า “บุญเดือนหก”

7. เดือนเจ็ด ทำบุญบูชาเทวดารักษ์ เลี้ยงผีปู่ตาบ้าน ผิมเหศักดิ์หลักเมือง

8. เดือนแปด ทำบุญเลี้ยงพระในวันพระสังฆเจ้าเข้าวัสสา (เข้าพรรษา) เอาจี๊ผึ้งมาตีเทียนเล่มใหญ่ถวายแก่พระสังฆเจ้าในพระอุโบสถ

9. เดือนเก้าแรก 14 ค่ำ ทำบุญข้าวประดับดินหรือข้าวผัดดิน เพื่ออุทิศกุศลให้แก่บรรดาญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว โดยนำเอาข้าวสุกอาหารคาวหวานพร้อมด้วยหมากพลู บุหรี่ ห่อด้วยใบตองกล้วย ไปวางไว้ตามกิ่งไม้ โคนต้นไม้ ในบริเวณวัดตั้งแต่เวลาตี 3 ตี 4 หรือเช้ามีด เพื่อให้ผีเปรตหรือผีญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้วได้กิน เสร็จแล้วทำบุญตักบาตรเลี้ยงพระ (บุญแจกข้าว) กรวดน้ำอุทิศให้แก่ผู้ตาย

10. เดือนสิบขึ้น 14 ค่ำ ทำบุญข้าวสาก (ข้าวสลากรหรือสลากรภัตร) ถวายทานแก่พระภิกษุสงฆ์ด้วยการจับสลาก เป็นการอุทิศกุศลให้แก่ผู้ตายเช่นเดียวกับข้าวประดับดิน

11. เดือนสิบเอ็ด ขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันออกพรรษา ทำบุญจุดประทิป โดยนำเอาธูปเทียน ดอกไม้ ประทีป ไปจุดบูชาพระพุทธรูปในวัด ที่หน้าโบสถ์จะยกธูปคล้ายเรือสำหรับให้ประชาชนจุดประทิปธูปเทียนดอกไม้บูชา ถ้าบ้านอยู่ริมแม่น้ำมีการแข่งเรือ เรียกว่า “บุญช่วงเฮือ”

12. เดือนสิบสอง ทำบุญกองฐิน นำฝ้ายกฐินและเครื่องอัฐบริวารอื่น ๆ ที่จำเป็นไปถวายพระสงฆ์

ประเพณีที่กล่าวมานี้ ถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังตั้งแต่เดือนอ้ายจนถึงเดือนสิบสอง ใครที่ไม่ไปช่วยงานจะถูกสังคมตั้งข้อรังเกียจ และไม่คบค้าสมาคมด้วยการร่วมประชุมทำบุญเป็นประจำเช่นนี้ จึงทำให้ชาวอีสาน มีความสนิทสนมกันไม่เฉพาะแต่ในหมู่บ้านของตนเท่านั้น แต่ยังสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านใกล้เคียงอีกด้วย (คณะกรรมการดำเนินงานฝ่ายจัดทำหนังสืออุบลราชธานี 200 ปี, 2535)

สำหรับกองสิบสี่ถือเป็นหลักธรรมในการปกครองบ้านเมือง มี 14 ประการด้วยกันคือ

1. หมายถึงราชทูตต่างหน้าแทนเมือง พูดยาไพเราะ อ่อนหวาน
2. ดาเมือง คือ นักปราชญ์ มีความรอบรู้ในหุมเมือง หลักธรรม
3. แก่นเมือง เป็นผู้ที่มีความยุติธรรม มีคุณธรรม
4. ประตุมือง เป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ศาสตราอาวุธต่าง ๆ
5. รากเมือง เป็นผู้รอบรู้ในเรื่องโหราศาสตร์ คาราศาสตร์
6. เหน้งเมือง เป็นผู้มีความซื่อสัตย์

7. ขางเมือง เป็นผู้ชำนาญในการออกรบ การศึกต่างๆ
8. ชื่อเมือง ได้แก่ผู้ที่มีตระกูล เป็นนักปราชญ์ กล่าวหาญ
9. แปเมือง เป็นผู้ที่มีศีลธรรมอันดี ตัดสินคดีด้วยความเที่ยงธรรม
10. เขตเมือง เป็นผู้ที่มีหน้าที่พิทักษ์เขตเมือง รักษาเขตแดนเมือง
11. ใจเมือง เป็นผู้ที่ปกครองบ้านเมืองที่ดี
12. ค่าเมือง เป็นผู้พิทักษ์รักษาเมืองให้มีค่า มีเงินมีทอง คิดต่อค้าขาย เป็นต้น
13. สติเมือง เป็นผู้รู้จักรักษาพยาบาล หรือเป็นหมอยา
14. เมฆหมอกเมือง เป็นผู้ทำหน้าที่ประดุจเทพารักษ์พิทักษ์เมือง เช่น หลักเมือง (สมัยสุทธิธรรม, 2539)

นอกจากนั้น ด้วยปัจจัยที่มีอยู่ในปัจจุบัน และแนวโน้มทางเศรษฐกิจการเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จังหวัดอุบลราชธานีในอนาคต น่าจะมีความสำคัญในฐานะศูนย์กลางด้านต่างๆในเขตอีสานใต้ ซึ่งจากการศึกษาของ กรมศิลปากร (2541) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. อุบลราชธานีในฐานะศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของอีสานใต้
2. อุบลราชธานีในฐานะศูนย์กลางการติดต่อกับอินโดจีน
3. อุบลราชธานีในฐานะศูนย์กลางทางการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ของอีสานใต้ และของอินโดจีน
4. อุบลราชธานีในฐานะศูนย์กลางการท่องเที่ยวและบริการ

อย่างไรก็ดี ประเด็นปัญหาที่ไม่ควรมองข้ามไปได้ก็คือ ผลสะท้อนจากการถ่ายเคลื่อนย้ายถ่ายเททางด้านวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากการเป็นศูนย์กลางความเจริญในด้านต่างๆดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น อาจจะส่งผลให้เกิดการมองข้ามความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ประจักษ์ บุญอารีย์ (2540) ที่สะท้อนถึงวิกฤตดังกล่าว พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทาง แก้ไขว่า กระแสการไหลบ่าทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะเรื่องที่ถูกตีค่าว่า เป็นความเจริญจากประเทศที่เจริญแล้ว สู่อุบลราชธานีที่ด้อยพัฒนาและยากจนกว่านั้น ประเด็นดังกล่าวเป็นที่ประหวั่นว่า กระแสวัฒนธรรมอื่นที่แข็งแกร่งจากประเทศที่เจริญมั่งคั่งกว่าจะท่วมท้นวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศตน อันจะนำไปสู่การล่มสลายหรือเปลี่ยนแปลงไปสู่แนวทางที่ไม่พึงประสงค์ การศึกษาจึงต้องมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องทำหน้าที่สืบทอด และคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญไว้ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นท้องถิ่น และประเทศชาติในที่สุด

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

อังกุล สมคะเนย์ (2535) วิจัยเรื่อง " สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตร ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี " ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหาร และครูวิชาการรวมทั้งสิ้น 616 คน ศึกษานิเทศน์อำเภอ /กิ่งอำเภอ ๑ละ 1 คน รวม 24 คน โดยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพท้องถิ่น โดยนำมาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริม โดยการเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร

2. ประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เชิญมาส่วนใหญ่ จะเป็นช่างฝีมือและช่างเทคนิคชาวบ้าน

3. สภาพการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร มีดังต่อไปนี้

3.1 เรื่องคติ ความคิด ความเชื่อ ที่นำมาใช้มากที่สุดคือ เรื่องความเชื่อแบบพิธีพุทธในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

3.2 เรื่องศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้มากที่สุดคือ เรื่องวัฒนธรรมต่างๆของท้องถิ่น ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

3.3 เรื่องการประกอบอาชีพของท้องถิ่น ที่นำมาใช้มากที่สุดคือ เรื่องการจักสานไม้ไผ่ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.4 เรื่องเทคโนโลยีที่นำมาใช้มากที่สุดคือ เรื่องการปลูกพืชแบบเกษตรธรรมชาติในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

4. การที่โรงเรียนไม่นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาจัดการเรียนการสอน เนื่องจากเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านบางคนมีความรู้และทักษะในการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างน้อย นอกจากนั้น ยังมีภารกิจส่วนตัว ไม่มีเวลามากพอในการให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน สำหรับทางโรงเรียนเองก็ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณ ส่วนในด้านครูผู้สอน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านค่อนข้างน้อย และไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

รัตนะ บัวสนธิ์ (2536) วิจัยเรื่อง " การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง " ผลการวิจัยพบว่า

1. ภายในชุมชนที่ศึกษามีสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ การอนุรักษ์และสร้างป่าไม้ของชุมชน ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ (การใช้สมุนไพร) ที่เป็นกระบวนการคิดและกระทำโดยเจ้าอาวาสในชุมชน แต่โรงเรียนกับชุมชนไม่เคยมีการวางแผนร่วมกันเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

2. หลักสูตรประถมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และจากการสนทนากลุ่มสมาชิก ผู้ร่วมสนทนาสามารถช่วยกันกำหนดเนื้อหาที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ วิธีการวัดผลและประเมินผล

3. นโยบายการควบคุมวิชาการจากหน่วยงานบังคับบัญชาและจากส่วนกลาง เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การใช้หลักสูตรไม่ประสบความสำเร็จ

4. ความไม่เชี่ยวชาญและไม่ใส่ใจงานวิชาการอย่างเพียงพอของผู้บริหารโรงเรียน มีแนวโน้มให้การใช้หลักสูตรไม่ประสบความสำเร็จ

5. ความเอาใจใส่ทางวิชาการของครูที่แตกต่างกัน ทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบความสำเร็จต่างกัน

มาลินี สวยศำข้าว (2538) วิจัยเรื่อง " การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 " เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูสังคมศึกษาจำนวน 26 คน เลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ ใช้ความรู้เรื่องประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อแบบพุทธ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อแบบพราหมณ์ ความเชื่อเกี่ยวกับบุญ บาป นรก สวรรค์ หมู่บ้านวัฒนธรรมหรือแหล่งวัฒนธรรม และชีวประวัติของบุคคลในท้องถิ่น

วิธีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการเรียนการสอนสังคมศึกษา ด้านการเตรียมการสอน ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์รายวิชาที่สอดคล้องกัน จัดซื้อ ขอยืม และขอบริจาคสื่อการเรียนการสอนจากแหล่งวิทยากรในท้องถิ่น และจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนขึ้น ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้การบรรยายประกอบการซักถาม อธิบายและใช้สื่อประกอบ และสอดแทรกภูมิปัญญาท้องถิ่นในเนื้อหาที่สอน ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ให้นักเรียนจัดปายนิเทศในชั้นเรียนและบริเวณโรงเรียน และให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในท้องถิ่น ด้านการจัดและประเมินผลการเรียนการสอน ครูใช้วิธีการสังเกต บันทึกพฤติกรรมและความสนใจของนักเรียนระหว่างเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การประเมินผลงาน และการทดสอบแบบปรนัย

ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือด้านการเตรียมการสอน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นบุคคลที่ขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ ด้านการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนขาดทักษะในการอภิปราย และแสดงความคิดเห็น ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน นักเรียนขาดทักษะในการทำข้อสอบแบบอัตนัย

ข้อเสนอแนะที่ครูสังคมนศึกษาส่วนใหญ่เสนอ ได้แก่ ขอให้กระทรวงศึกษาธิการจัดอบรมและสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้ครูสามารถดำเนินการทั้งในด้านการจัดเตรียมการสอนการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร และสามารถวัดและประเมินผล การเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประกอบ ใจมั่น (2539) ศึกษาวิจัยเรื่อง " การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการ เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้น พื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง " กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน 30 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีก 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้คำนึงถึงผู้เรียน หลักสูตร เนื้อหาวิชา และคุณสมบัติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. การเตรียมการ มีการเตรียมครูผู้สอน ผู้เรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อการเรียน การสอน และการเตรียมการสอนล่วงหน้าก่อนการเรียนการสอน
3. มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชั้นดำเนินการสอน โดยมีการสาธิต แบ่งกลุ่มฝึก ปฏิบัติงาน
4. การประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการประเมินผู้เรียนและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการสังเกตระหว่างการเรียนการสอน
5. ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบคือ ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึก ปฏิบัติงาน งบประมาณไม่เพียงพอ การเบิกจ่ายค่าตอบแทนยุ่งยากล่าช้า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ค่อยมี เวลาว่าง และภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดทักษะและประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้
6. ครูผู้สอนมีความต้องการงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการฝึก ปฏิบัติงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความรู้ความชำนาญในเรื่องที่สอนและต้องการที่จะได้รับการ ฝึกอบรมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

ทัศนีย์ ทองไทย (2542) ได้วิจัยเรื่อง " สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี " กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ หัวหน้าสถานศึกษา ครูวิชาการและครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาจำนวน 459 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเห็นของหัวหน้าสถานศึกษาและครูวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

1. การสนับสนุนให้ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษานำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในด้าน
 - 1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มีการสนับสนุนอยู่ในระดับปานกลาง
 - 1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ มีการสนับสนุนอยู่ในระดับมาก
 - 1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับประสบการณ์ มีการสนับสนุนอยู่ในระดับมาก
2. การนำแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง
3. ปัญหาและอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง
4. แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูผู้สอนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเห็นด้วยกับแนวทางการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ความเห็นของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาเกี่ยวกับสภาพ และแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในด้าน
 - 1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
 - 1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
 - 1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับประสบการณ์ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
2. การนำแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา มีการนำมาปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
3. ปัญหาและอุปสรรคการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง

4. แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ศักดิ์ชัย เกียรติจินา (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง " ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรม กับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน " โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาเชิงวิเคราะห์คุณค่าของศิลปกรรมชุมชนที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา 2) ศึกษาเชิงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชนของชาวบ้านที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา 3) สร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้าง ทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาดูเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ การศึกษาภาคสนามด้วยวิธี Participatory Rural Appraisal (PRA) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมในชุมชนเครื่องปั้นดินเผาภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำเสนอเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน และตรวจสอบรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยพบว่า

1) คุณค่าศิลปกรรมที่ปรากฏในชุมชนคือ

1.1 คุณค่าด้านวัฒนธรรม

1.2 คุณค่าด้านสุนทรียภาพและจริยธรรม

1.3 คุณค่าด้านบุคลิกภาพและอารมณ์

1.4 คุณค่าด้านการเรียนรู้จากพฤติกรรมทางศิลปกรรม

1.5 คุณค่าด้านการเรียนรู้จากพฤติกรรมทางสังคม

2) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน พบว่าเกิดขึ้นโดย

2.1 หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยเชื่อมโยงความคิดกับประวัติศาสตร์ และความรู้ที่เป็นรากฐานดั้งเดิมของตน ก่อให้เกิดความเข้าใจ การตัดสินใจได้เอง ความมั่นใจ ความภูมิใจ และความมีเกียรติภูมิ จะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวก และหากชุมชนเกิดความคุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคม ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น การยอมรับ การปรับตัวต่อพฤติกรรมภายในชุมชนได้ ความพอใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนมาก

2.1 หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยเชื่อมโยงความคิดกับความรู้ใหม่ ภายนอกชุมชน ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจ การตัดสินใจเองไม่ได้ ความไม่มั่นใจ ความไม่ภูมิใจและขาดเกียรติภูมิ จะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบ และหากชุมชนเกิดความไม่คุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคม ก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่น การวางเฉย การปรับตัวไม่ได้ต่อพฤติกรรมภายในชุมชนได้ ความไม่พอใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนน้อย

3) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน พบว่า คุณค่าศิลปกรรมส่งผลต่อการสร้างทัศนคติต่อตนเองพร้อมกันกับความผูกพันกับชุมชนและเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเหตุผล หากเกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวก จะเกิดความผูกพันกับชุมชนมาก แต่ถ้าเกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบจะเกิดความผูกพันกับชุมชนน้อย

ลำลี ทองธิว และคณะ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง " การพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับหมู่บ้านหัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านถวาย : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านต้นแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ " ได้ข้อค้นพบอย่างหนึ่งที่น่าสนใจว่า ถ้าโรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพที่เกี่ยวกับงานไม้แกะสลัก และงานไม้ เพื่อให้ประโยชน์ต่อกับชาวบ้านอย่างแท้จริง เพื่อทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในหมู่บ้านแล้ว จะต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารและจัดการ ตลอดจนเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูในโรงเรียน แทนที่โรงเรียนจะเป็นผู้กำหนดเป้าหมายทางการศึกษา ตัดสินใจเลือกเนื้อหาประสบการณ์และวิธีการถ่ายทอดประสบการณ์ ประเมินความสำเร็จของหลักสูตรแต่ฝ่ายเดียว โรงเรียนจะต้องร่วมกับผู้วิจัยและชาวบ้านวิเคราะห์บทบาทและความเชี่ยวชาญของแต่ละฝ่าย เพื่อให้โอกาสแก่คนทุกกลุ่มเข้าเป็นแนวร่วมกับโรงเรียนตามความเหมาะสมของแต่ละกลุ่มด้วย ซึ่งถ้าโรงเรียนรับฟังการใช้สิทธิ์ใช้เสียงของคนในกลุ่มต่างๆ ได้รับรู้และยอมรับให้พวกเขาใช้สิทธิ์ใช้เสียงร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ตัดสินใจเลือกวิธีดำเนินการเรียนการสอนในทิศทางที่พวกเขาเห็นว่าสัมพันธ์กับวิถีความต้องการ และการพัฒนาบ้านถวายอย่างแท้จริงแล้ว การพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพจึงจะสามารถทำให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนได้

ณัฐยา ทิพรัตน์ (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง " การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น " หนังสือ " ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา " โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาแนวความคิดของครูผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้านในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ผลสรุปในการวิจัยว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาต้องการให้ครูกับปราชญ์ชาวบ้านร่วมกันนำเนื้อหาสาระ ความรู้ มาจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเจตคติการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านทางด้านหนังตะลุงให้นักเรียน โดยกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น นำข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน โดยให้นักเรียนศึกษาการแสดงหนังตะลุงจากปราชญ์ชาวบ้าน และวัดประเมินผลจากการที่ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่นภาคได้ และจัดการสอนซ่อมเสริม โดยการจัดตั้งชมรมหนังตะลุงเด็กในโรงเรียน และปราชญ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นด้วยหากมีการนำหนังตะลุงเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพราะนอกจากเป็นการอนุรักษ์แล้วยังเป็นการ

ส่งเสริมให้นักเรียนเห็นความสำคัญและคุณค่าของหนังสือ ควรเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คุณค่า และเกิดความหวงแหนศิลปะพื้นบ้านมากกว่าการปฏิบัติได้แต่ไม่เห็นคุณค่าของหนังสือ

ปถุฉัต แสงสว่าง (2541) ศึกษาวิจัยเรื่อง " การศึกษาคคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทยตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้น และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิต ในสถาบันราชภัฏ " โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาคคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทยในด้านศิลปกรรม ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ด้านภูมิปัญญาของช่างปั้นปูน ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านคติความเชื่อ และขนบนิยมนตามทัศนะผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้น และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปศึกษา ผลการวิจัยพบแนวคิดที่น่าสนใจของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้นว่า ศิลปะปูนปั้นเป็นศิลปะแบบประเพณีไทย ใช้ประดับสถาปัตยกรรมและประติมากรรม ศิลปะปูนปั้นไทยมีคุณค่ามากที่สุดในด้านความงาม (รูปแบบการจัดองค์ประกอบ และการถ่ายทอดความรู้สึก) ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์อันเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ในด้านภูมิปัญญาของช่างปูนปั้น ได้สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ และคุณค่าในมรดกทาง วัฒนธรรมอันเกี่ยวข้องกับคติ ความเชื่อ และแนวคิดตามพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้นและนักศึกษาวิชาศิลปศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ศิลปะปูนปั้นไทยเป็นศิลปะที่ควรอนุรักษ์และสืบทอด ควรมีการนำเข้าสู่กระบวนการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยให้มีการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และเน้นการสอนให้เห็นคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทย เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ชื่นชม และมีความตระหนักในการที่จะอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

สุภาพร ดันท์ธนศิระกุล (2537) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน โรงเรียนมีวัตถุประสงค์หลักในการวางแผนการใช้หลักสูตร เพื่อให้ให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร โรงเรียนมีการส่งครูเข้ารับการฝึกอบรม มีการสนับสนุนให้ครูผู้สอนมีความรู้ และความชำนาญในการจัดหาและผลิตสื่อการเรียนการสอน ปัญหาที่พบได้แก่ ครูผู้สอนไม่มีวุฒิทางศิลปศึกษา ขาดงบประมาณในการบริการสื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนของครูมีการเตรียมสาระสำคัญก่อนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นทักษะกระบวนการ วัดและประเมินผลโดยการซักถามและเน้นด้านเจตคติและความสนใจ ปัญหาที่พบได้แก่ ขาดเอกสารสำหรับการค้นคว้า ขาดงบประมาณ และเวลาในการจัดทำกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน ขาดแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีสอน และขาดการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

สรุปประเด็นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1) งานวิจัยในลักษณะเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผลจากการวิจัย เห็นควรให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ได้ โดยในการจัดกิจกรรมนั้น ให้ครูและปราชญ์ท้องถิ่น มีบทบาทในการสอนร่วมกัน และให้ความสำคัญกับการแสวงหาคูณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น นำมาจัดให้เป็นระบบและเก็บรักษาในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เป็นต้น

2) งานวิจัยเกี่ยวกับการค้นหาคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตในชุมชน ดังเช่นการศึกษาของ ศักดิ์ชัย เกียรติธนาสินทร์ (2542) ในการศึกษาวิจัยเรื่อง " ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรม กับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน " ซึ่งเป็นการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน เป็นต้น

4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

Leptak J. Lynn (1991 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าของศิลปกรรมในเรื่อง " การศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาที่สำคัญของคุณค่าสุนทรียภาพของชุมชน " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาและปรับปรุงความเข้าใจในคุณค่าสุนทรียภาพในชนบท ชุมชนอิตาลี ในโคลัมบัส รัฐโอไฮโอ การเก็บข้อมูลใช้เทคนิคการมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะเฉพาะ

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาวอิตาลีให้ความสนใจในเรื่องทัศนศิลป์ทั้งในส่วนที่เป็นผลงานศิลปกรรม หรือการทำสวน เป็นคุณค่าสุนทรียภาพทางงานช่างมีลักษณะเฉพาะในด้านทักษะ และการรับรู้ทางศิลปะที่ปรับให้เข้ากับปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญในการรับรู้ทางสุนทรียภาพของชาวอิตาลี ชุมชนมีลักษณะของความเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมด้วยการพัฒนาประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ แสดงออกมาในรูปของสถาปัตยกรรม การจัดบริเวณ และศิลปะชุมชน แบ่งสุนทรียภาพออกเป็นสองส่วน คือ การยอมรับคุณค่าของสุนทรียภาพที่สถาบันทางจิตรศิลป์ยกย่อง และการรักษาระบบคุณค่าสุนทรียภาพเฉพาะตน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานโลกศิลปะของตน จึงทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม

Abusabib Mohamed Abdel Rahmen (1995 : บทคัดย่อ) ได้ข้อความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของความงามกับวัฒนธรรม จากการศึกษาเรื่อง " ศิลปะอัฟริกัน : การสืบสวนทางสุนทรียภาพ " ว่า ปฏิกริยาต่อศิลปะดั้งเดิมขึ้นอยู่กับความจริงทางสุนทรียภาพของศิลปะอัฟริกัน กล่าวคือ การรับรู้ กลวิธี และทฤษฎีความงามตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม ศิลปินผู้สร้างงานมีความรู้พื้นฐานทางสุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเฉพาะของงานศิลปะกับโครงสร้างสังคมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ศิลปินอาศัยอยู่ สิ่งที่เป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์งานศิลปะของอัฟริกันที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ก็คือ ความจริงทางสุนทรียภาพที่เด่นชัดและความเข้มแข็งในวัฒนธรรมของตนเอง

Avery Ann Julie (1992 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง " การสำรวจการออกร้านของชนบทมิชิแกนยุคแรก ในฐานะองค์กรทางชุมชนทางศิลปะ ในปีทศวรรษ 1850 1860 และ 1870 ใช้กรณีศึกษาใน 4 ชุมชน ในเรื่องของ สังคมเกษตรกรรม การออกร้าน และชีวิตวัฒนธรรม ผลการวิจัย ในประเด็นของวัฒนธรรม พบว่า การออกร้านในชนบทยุคต้น (ครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19) ไม่ได้คำนึงถึงบทบาทชุมชนศิลปกรรม งานออกร้านเป็นเพียงสถานที่สะสมงานสร้างสรรค์เท่านั้น แต่ต่อมาจึงยอมรับคุณค่าของงานศิลปะว่าสำคัญมากกว่าการออกร้านค้าขาย ผลงานที่นำมาออกร้านเป็นการสะท้อนการทำงานและความอุทิศตนของชุมชนให้แก่ศิลปกรรมและสุนทรียภาพที่สะท้อนคุณค่าชีวิตในชุมชน กิจกรรมการออกร้านเป็นผลกระทบที่สำคัญยิ่งของวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม

Stuhr L. Patricia (1998 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง " ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม : มุมมองผ่านศิลปะในชุมชนอินเดียแดงร่วมสมัยวิสคอนซิน " โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาชุมชนอินเดียแดงในวิสคอนซิน เน้นแนวคิดในการทำงานที่แตกต่างกัน พบชุมชนแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มดั้งเดิม 2) กลุ่มประยุกต์ดัดแปลง 3) กลุ่มสมัยใหม่ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ศิลปิน 71 คน ผลการวิจัยพบว่า ระบบการให้คุณค่าในงานศิลปะแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มดั้งเดิม และกลุ่มประยุกต์ รับหลักการทำงานศิลปะบนความเชื่อพื้นฐานด้านคุณค่าที่สืบทอดมาแต่ดั้งเดิม และยังคงความเชื่อในเป้าหมายการทำงานศิลปะนั้นต่อไป และมีความมั่นใจในความเป็นชุมชนอินเดียแดงของตน ส่วนกลุ่มสมัยใหม่ได้มีการประยุกต์คุณค่าของวัฒนธรรมแองโกล ด้วยการทำให้มีคุณค่า มั่งคั่ง และประสบผลสำเร็จ เป้าหมายหลักคือการได้รับชื่อเสียงเฉพาะตน และผลประโยชน์ทางการเงิน

Kviainen M (1997 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องผลิตภัณฑ์มุ่งประโยชน์ใช้สอยที่มีสุนทรียภาพและงานศิลปะที่ประกอบด้วยวัสดุทางจิตวิญญาณ : การนิยามของปี 1980 ของผลิตภัณฑ์ที่ดีทางด้านงานช่างที่เป็นศิลปะ วิจัยใช้แนวคิดพื้นฐานทางด้านศิลปะและแนวคิดของ

นักสังคมวิทยา การวิจัยใช้หลักพื้นฐานของการประเมินผลิตภัณฑ์ที่ดีภายใต้การศึกษาปฏิสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงหลายมิติ การวิจัยพบลักษณะสามประการของงานช่างเชิงอาชีพ คือ

1. เป็นเรื่องของผลผลิตที่มุ่งประโยชน์ใช้สอย แต่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ
2. เป็นเรื่องผลิตภัณฑ์ที่ทำให้จินตนาการได้
3. เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

นอกจากนี้การวิจัยยังสรุปว่า ผลิตภัณฑ์งานช่างที่ดีจะต้องได้รับความสนใจจากสังคมด้วย มิใช่มีแต่คุณค่าทางสุนทรียภาพเท่านั้น แต่อยู่บนพื้นฐานของความคิดทางศีลธรรมและอุดมคติ การประเมินคุณค่าของงานศิลปะ ตั้งอยู่บนเงื่อนไขทางสังคมวิทยา อันเป็นการตรวจสอบคุณค่า ภายในของสิ่งที่มีคุณค่าสูงในอุดมคติ

Beker J. Angela (1991 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการรับรู้การสร้างวัตถุศิลปะของชุมชนขยาย ในนิวยอร์กแลนด์ตะวันตก โดยศึกษาวัฒนธรรมทางวัตถุที่เกี่ยวกับสังคมทางมานุษยวิทยา โดย สอบสวนสุนทรียภาพการสร้างวัตถุและคุณค่าของผู้ที่อยู่อาศัยใจกลางชายฝั่งตะวันตกของนิวยอร์ก แลนด์ ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 63 คน การวิจัยค้นพบว่า ความสำคัญของลักษณะเฉพาะของงานศิลปะ ภาพวาดในชนบทไม่มีลักษณะเชิงวิชาการ แต่ เป็นกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ เป็นบันทึกปรากฏการณ์ที่สำคัญและมีคุณค่าสูงตามแบบอย่างลัทธิ เหมือนจริง ศิลปะพื้นบ้านเป็นรูปแบบของความเชื่อ เป็นกระบวนการพัฒนาของศิลปะทั้งหมด แม้วจิตรศิลป์จะเป็นศิลปะเมืองที่อยู่เหนือชั้นกว่าศิลปะพื้นบ้าน แต่ไม่ใช่สิ่งที่น่าวิตก การศึกษา สุนทรียภาพจากวิถีชีวิตพื้นฐาน จะมีคุณค่าทางความงามที่น่าสนใจยิ่งกว่า

สรุปประเด็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากต่างประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ พบว่าเป็นการศึกษาในลักษณะการค้นหา ค่าของศิลปะในชุมชนที่เชื่อมโยงกับวิถีการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการศึกษาเพื่อให้ ทราบถึงรูปแบบ และอิทธิพลที่มีต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะ

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชา ศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี มีลำดับขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาข้อความรู้ ข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การสรุปผลการวิจัย การนำเสนอรายงานผลการวิจัย

1. การศึกษาข้อความรู้ ข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา วารสาร เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับความหมาย ขอบเขตของภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา หลักและวิธีการสอน ศิลปศึกษา ความเป็นมาของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร

2.1 กลุ่มประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 240 โรงเรียน และปราชญ์ท้องถิ่นทางด้านศิลปะในจังหวัดอุบลราชธานี

2.2 การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในงานวิจัยนั้น มีที่มาดังนี้

2.2.1 กลุ่มครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ใช้วิธีการสุ่มตามกลุ่มแบบสุ่มหลายระยะ (อุทุมพร ทองอุไทย) จามรมาน , 2537) ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการได้มาของตัวอย่างประชากร

กลุ่มประชากร N = 240	กลุ่มตัวอย่างประชากร (25 %) n = 61
1. อำเภอเมือง 17 โรงเรียน	4
2. อำเภอกุดข้าวปุ้น 5 โรงเรียน	1
3. อำเภอเขมราฐ 16 โรงเรียน	4
4. อำเภอโขงเจียม 7 โรงเรียน	1
5. อำเภอเชียงใน 12 โรงเรียน	4
6. อำเภอเดชอุดม 29 โรงเรียน	7
7. อำเภอตระการพืชผล 13 โรงเรียน	4
8. อำเภอตาลสุม 4 โรงเรียน	1
9. อำเภอนาจะหลวย 13 โรงเรียน	4
10. อำเภอน้ำยืน 7 โรงเรียน	1
11. อำเภออุทุมพรพิสัย 15 โรงเรียน	4
12. อำเภอพิบูลมังสาหาร 27 โรงเรียน	7
13. อำเภอโพธิ์ไทร 8 โรงเรียน	1
14. อำเภอม่วงสามสิบ 13 โรงเรียน	4
15. อำเภอวารินชำราบ 13 โรงเรียน	4
16. อำเภอศรีเมืองใหม่ 7 โรงเรียน	1
17. อำเภอสำโรง 5 โรงเรียน	1
18. อำเภอสิรินธร 8 โรงเรียน	1
19. อำเภอดอนมดแดง 3 โรงเรียน	1
20. กิ่งอำเภอนาเขี้ยว 4 โรงเรียน	1
21. อำเภอทุ่งศรีอุดม 2 โรงเรียน	1
22. กิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก 2 โรงเรียน	1
23. กิ่งอำเภอนาตาล 1 โรงเรียน	1
24. กิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์ 3 โรงเรียน	1
25. กิ่งอำเภอน้ำขุ่น 6 โรงเรียน	1
รวม = 240	รวม = 61

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรคือ

1. จำนวนประชากร 1 - 10 เลือก 1 ตัวอย่าง
2. จำนวนประชากร 11 - 20 เลือก 4 ตัวอย่าง
3. จำนวนประชากร 21 ขึ้นไป เลือก 7 ตัวอย่าง

ทั้งนี้ผู้วิจัยคำนึงถึงการกระจายของตัวอย่างประชากร เพราะฉะนั้นตัวอย่างประชากรแต่ละตัวอย่างจะเลือกมาจากแต่ละกลุ่ม โรงเรียนที่ไม่ซ้ำกันโดยใช้วิธีการจับสลาก

2.2.2 กลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ว่า ปราชญ์ท้องถิ่นผู้นั้นจะต้องเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกมาศึกษาจำนวน 5 ท่าน ประกอบไปด้วย (รายนามอยู่ในภาคผนวก หน้า 150)

- ก) ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ ด้านจิตรกรรมไทย
- ข) ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ ด้านประติมากรรม
- ค) ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ ด้านศิลปะหัตถกรรมเครื่องทอ
- ง) ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาการช่างฝีมือ ด้านศิลปะประดิษฐ์
- จ) ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะหัตถกรรม ด้านการออกแบบแต่ง

3. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือแบบสอบถามสำหรับครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษา และแบบสัมภาษณ์สำหรับปราชญ์ท้องถิ่น โดยมีวิธีการและขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 แบบสอบถามสำหรับครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

3.1.1 ตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 9 ข้อ

3.1.2 ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) เกี่ยวกับความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา 5 ด้าน คือ

- ก) ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน จำนวน 9 ข้อ
- ข) ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน จำนวน 16 ข้อ
- ค) ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ
- ง) ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนและการสอน จำนวน 8 ข้อ

จ) ด้านการประเมินผล จำนวน 9 ข้อ

ในตอนี่ 2 ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) เกี่ยวกับความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้น กำหนดค่าของคะแนนจากแบบสอบถามเป็น 5 ระดับ คือ

เห็นด้วยมากที่สุด	=	5	คะแนน
เห็นด้วยมาก	=	4	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	=	3	คะแนน
เห็นด้วยน้อย	=	2	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	=	1	คะแนน

ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ของความคิดเห็นมีเกณฑ์ในการให้ความหมายดังนี้

4.50 - 5.00	=	เห็นด้วยมากที่สุด
3.50 - 4.49	=	เห็นด้วยมาก
2.50 - 3.49	=	เห็นด้วยปานกลาง
1.50 - 2.49	=	เห็นด้วยน้อย
1.00 - 1.49	=	เห็นด้วยน้อยที่สุด

3.1.3 ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา 5 ด้าน แบบปลายเปิด คือ

- ก) ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน
- ข) ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน
- ค) ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้
- ง) ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน
- จ) ด้านการประเมินผล

3.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับปราชญ์ท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

3.2.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป จำนวน 9 ข้อ

3.2.2 ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของปราชญ์ท้องถิ่นต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด 5 ด้าน คือ

- ก) ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน จำนวน 2 ข้อ
- ข) ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน จำนวน 2 ข้อ
- ค) ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ จำนวน 2 ข้อ

- ง) ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน จำนวน 2 ข้อ
- จ) ด้านการประเมินผล จำนวน 2 ข้อ

3.2.3 ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องของคติ ความเชื่อ ในการสร้างสรรค์และการแสดงออกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะ ตามแนวคิดการศึกษา ความคิดและภูมิปัญญาของคนไทยของอมรา พงศาพิชญ์ (2544) ดังนี้ 1) การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านองค์ความรู้พื้นฐาน 2) การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประยุกต์ใช้ ซึ่งผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เพื่อสร้างคำถามในการสัมภาษณ์จำนวน 6 ข้อ คือ

- ก) ฐานความคิด คติ ความเชื่อของภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะ
- ข) ความสัมพันธ์ของศิลปะท้องถิ่นกับวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน
- ค) กลวิธีในการทำงานเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ศิลปะ ที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์
- ง) การดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นในความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน
- จ) การสอดแทรกแนวคิดในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความดีงาม
- ฉ) การแสดงออกถึงความรักและหวงแหนในศิลปะท้องถิ่น เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนรุ่นหลัง

3.2.4 ตอนที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา แบบปลายเปิดจำนวน 5 ข้อ คือ

- ก) ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน
- ข) ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน
- ค) ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้
- ง) ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน
- จ) ด้านการประเมินผล

3.1 ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือเพื่อการวิจัย

3.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ความเป็นมาของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย

3.2 นำโครงร่างเครื่องมือเพื่อการวิจัย ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจแก้ไข

3.3 นำโครงร่างเครื่องมือวิจัยที่ผ่านการตรวจและแก้ไขโดยคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ โดยกำหนดเกณฑ์การเลือกผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือเพื่อการวิจัย ดังนี้ (วิทยานิพนธ์ในภาคผนวกหน้า 118-122)

ก) เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานทางวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ 1 ท่าน

ข) เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีผลงานทางวิชาการ และเคยศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น 1 ท่าน

ค) เป็นนักวิชาการวิชาการ และมีผลงานทางวิชาการด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา 1 ท่าน

ง) เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีผลงานทางวิชาการ ตลอดจนผลงานวิจัยเกี่ยวกับด้านภูมิปัญญาสาขาศิลปะท้องถิ่น 1 ท่าน

จ) เป็นผู้เชี่ยวชาญและปฏิบัติการสอน โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา 1 ท่าน

3.4 นำโครงร่างเครื่องมือเพื่อการวิจัยที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขแล้ว มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ และให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแก้ไข

3.5 นำโครงร่างเครื่องมือเพื่อการวิจัย มาปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่จะศึกษา เพื่อหาความเที่ยงของเครื่องมือเพื่อการวิจัย โดยทดลองใช้แบบสอบถามกับครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 12 คน และทดลองใช้แบบสัมภาษณ์กับปราชญ์ท้องถิ่นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม จำนวน 6 คน

1.1 นำเครื่องมือเพื่อการวิจัยไปเก็บข้อมูลตามตัวอย่างประชากรที่กำหนดไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย ในการออกหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามไปที่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้ออกหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามไปที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เพื่อนำส่งไปถึงผู้บริหารโรงเรียน และส่งต่อไปที่ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

4.2 ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัยในการออกหนังสือ ขอความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ไปยังสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อขอความร่วมมือจากปราชญ์ท้องถิ่นในการตอบแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS / PS + Statistical Package for the Social Sciences / Personal Computer) โดยแบ่งการวิเคราะห์ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

5.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาจำแนกลำดับความถี่และหาค่าร้อยละ

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบ}}{\text{จำนวนผู้ตอบทั้งหมด}} \times 100$$

5.1.2 ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน นำมาหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$\text{ค่าเฉลี่ย} \quad \bar{X} = \frac{\sum f_x}{N}$$

$$\bar{X} = \text{ค่าเฉลี่ย}$$

$$F = \text{ความถี่ของคะแนน}$$

$$X = \text{ค่าของน้ำหนักของคำตอบ}$$

$$N = \text{จำนวนคำตอบทั้งหมด}$$

ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

คำนวณจากค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สูตร

$$S_x = \sqrt{\frac{\sum fX^2}{N} - \frac{(\sum fX)^2}{N}}$$

- S_x = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 N = จำนวนตัวอย่างประชากร
 $\sum fX$ = ผลรวมของผลคูณระหว่างคะแนนกับความถี่
 $\sum fX^2$ = ผลรวมของผลคูณระหว่างคะแนนกำลังสองกับความถี่
 (บุญเรือง ขจรศิลป์, 2542)

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

1.2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปวิเคราะห์เป็นความเรียง

1.2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา วิเคราะห์ในรูปความเรียง

1.2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องของคติ ความเชื่อ ในการสร้างสรรค์และการแสดงออกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะวิเคราะห์ในรูปความเรียง

1.2.4 ข้อมูลการเสนอแนะทั่วไป เกี่ยวกับแนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา วิเคราะห์ในรูปความเรียง

6. การนำเสนอข้อมูล

6.1 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

6.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ นำเสนอในรูปความเรียง

6.3 สรุปผล อภิปรายผล ในรูปความเรียง

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
วิชาศิลปศึกษา

7.2 ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาที่สอดคล้องกับ
สภาพของท้องถิ่น

7.3 สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ใน
ระดับชั้นต่าง ๆ และในโรงเรียนสังกัดอื่น ๆ ได้

7.4 เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชา ศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในตอนต้นที่ 1 และตอนที่ 2 นำเสนอในรูปตารางประกอบ ความเรียง ส่วนในตอนต้นที่ 3 นำเสนอในรูปความเรียง
2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ทั้ง 4 ตอน นำเสนอในรูปความเรียง

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพส่วนตัว	จำนวน (n = 61)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	37	60.66
1.2 หญิง	24	39.34
2. อายุ		
2.1 ไม่เกิน 30 ปี	11	18.03
2.2 31-40 ปี	21	34.43
2.3 41-50 ปี	27	44.26
2.4 51-60 ปี	2	3.28
3. วุฒิการศึกษา		
3.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี	4	6.56
3.2 ปริญญาตรี	53	86.88
3.3 ปริญญาโท	4	6.56
3.4 อื่น ๆ	-	-

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

สถานภาพส่วนตัว	จำนวน (n = 61)	ร้อยละ
4. วิชาเอกที่จบการศึกษา		
4.1 ศิลปศึกษา	12	19.67
4.2 คนตรี	3	4.92
4.3 นาฏศิลป์	3	4.92
4.4 อื่น ๆ	43	70.49
5. ประสบการณ์การสอน		
5.1 1-5 ปี	18	29.51
5.2 6-10 ปี	9	14.75
5.3 11-15 ปี	6	9.84
5.4 16.-20 ปี	10	16.39
5.5 21-25 ปี	12	19.67
5.6 25 ปีขึ้นไป	6	9.84
6. ปัจจุบันสอนในระดับชั้น		
6.1 มัธยมศึกษาปีที่ 1	58	95.08
6.2 มัธยมศึกษาปีที่ 2	59	96.72
6.3 มัธยมศึกษาปีที่ 3	61	100.00
6.4 อื่น ๆ	7	11.48
7. การเข้าอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น		
7.1 เข้ารับการอบรม 1-2 ครั้ง	17	27.87
7.2 เข้ารับการอบรมมากกว่า 2 ครั้ง	9	14.75
7.3 ไม่เคยเข้ารับการอบรมเลย	33	54.10
7.4 อื่น ๆ	2	3.28

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

สถานภาพส่วนตัว	จำนวน (n = 61)	ร้อยละ
8. การศึกษาข้อความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น		
8.1 อ่านจากหนังสือ	29	47.54
8.2 การสัมมนาทางวิชาการ	20	32.78
8.3 การศึกษาดูงาน	35	57.37
8.4 อื่น ๆ	6	9.83
9. ประสบการณ์การอบรม – สัมมนาทางด้านการเรียนการสอนศิลปศึกษา		
9.1 1-2 ครั้ง	20	32.79
9.2 มากกว่า 2 ครั้ง	11	18.03
9.3 ไม่เคยเข้ารับการอบรม-สัมมนา	30	49.18
9.4 อื่น ๆ	-	-

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาส่วนมากเป็นเพศชาย คือมีจำนวนร้อยละ 60.66% ส่วนเพศหญิงมีร้อยละ 39.34% มีอายุอยู่ในระหว่าง 41-50 ปี 44.26% รองลงมาคือมีอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี (34.43%) อายุไม่เกิน 30 ปี (18.03%) และอายุ 51-60 ปี (3.28%) ตามลำดับ

ในด้านวุฒิการศึกษาส่วนมากจบปริญญาตรี (86.88%) รองลงมาซึ่งมีจำนวนเท่ากัน คือ วุฒิปริญญาโท และวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี (6.56%)

ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาส่วนมาก จะไม่ได้จบวิชาเอกศิลปศึกษา กล่าวคือเป็นวิชาอื่น ๆ (70.49%) ที่นอกเหนือจากวิชาศิลปศึกษา (19.67%) คือวิชาเอกดนตรี ซึ่งมีจำนวนเท่ากับวิชาเอกนาฏศิลป์ (4.92%)

ในด้านประสบการณ์การสอนนั้น ส่วนมากจะมีประสบการณ์การสอนอยู่ระหว่าง 1-5 ปี (29.51%) รองลงมาคือ 21-25 ปี (19.67%), 16-20 ปี (16.39%) 6-10 ปี (14.75%) และ 11-15 ปี กับ 25 ปีขึ้นไป มีจำนวนเท่ากันคือ (9.84%) ส่วนมาก (100%) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาจะสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (96.72%) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (95.08%) และสอนในระดับชั้นประถมศึกษา (11.48%) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเลย (54.10%) เข้ารับการอบรม 1-2 ครั้ง (27.87%) เข้ารับการอบรมมากกว่า 2 ครั้ง (14.75%) และอื่น ๆ 3.25%

ในด้านการศึกษาคือความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ส่วนมากคือการศึกษาดูงาน (52.37%) อ่านจากหนังสือ (47.54%) การสัมมนาทางวิชาการ (32.78%) และอื่น ๆ (9.83%) ตามลำดับ

ด้านประสบการณ์การอบรม-สัมมนาทางด้านการเรียนการสอนศิลปศึกษา ส่วนมาก (49.18%) ไม่เคยเข้ารับการอบรม-สัมมนา เข้ารับการอบรม-สัมมนา 1-2 ครั้ง (20%) มากกว่า 2 ครั้ง (18.03%) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปศึกษา	\bar{X}	S.D.
● ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน		
1. การกำหนดพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้		
1.1 ควรให้นักเรียนสามารถบอกเรื่องราวประวัติ ความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่นได้	4.44	0.45
1.2 ควรให้นักเรียนสามารถฝึกปฏิบัติงาน ศิลปะ	4.46	0.63
ตามแบบอย่างศิลปะท้องถิ่นได้		
1.3 ควรให้นักเรียนสามารถเสนอแนวทางการ อนุรักษ์และพัฒนาศิลปะท้องถิ่นได้	4.62	0.63
2. การกำหนดเงื่อนไขหรือสถานการณ์ซึ่งผู้เรียน จะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา		
2.1 ควรให้นักเรียนสามารถอธิบายรูปแบบ ต่างๆ ของงานศิลปะท้องถิ่น โดยแยกแยะให้เห็นถึง ความเหมือนและความแตกต่างได้อย่างชัดเจน	3.78	0.23
2.2 ควรให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งาน ศิลปะได้ตามความสนใจและความถนัด โดยประยุกต์ จากงานศิลปะท้องถิ่น	4.75	0.25
2.3 ควรให้นักเรียนสามารถบูรณาการความรู้ เรื่องศิลปะท้องถิ่นกับสาขาวิชาอื่น ๆ	4.56	0.56

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น
มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปศึกษา	\bar{X}	S.D.
● ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน		
3. การกำหนดขอบเขตหรือมาตรการที่จะใช้วัด		
ความสำเร็จของพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกมา		
3.1 ควรให้นักเรียนสามารถวิพากษ์วิจารณ์งาน ศิลปะท้องถิ่นผ่านสื่อต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม	4.11	0.62
3.2 ควรให้นักเรียนสามารถจัดตกแต่งห้องเรียน ศิลปะโดยใช้วัสดุท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการ คิดสร้างสรรค์ได้อย่างเหมาะสมและสวยงาม	4.66	0.66
3.3 ควรให้นักเรียนบอกแหล่งการเรียนรู้ศิลปะ ท้องถิ่นได้โดยการทำแผนที่และสื่อสารได้ อย่างถูกต้อง	4.42	0.93
รวม	4.42	

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน ($\bar{X} = 4.42$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ในการกำหนดเงื่อนไขหรือสถานการณ์ซึ่งผู้เรียนจะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา โดยควรให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความสนใจและความถนัด โดยประยุกต์จากงานศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.75$) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดรองลงมา ในการกำหนดขอบเขตหรือมาตรการที่จะใช้วัดความสำเร็จของพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกมา โดยควรให้นักเรียนสามารถจัดตกแต่งห้องเรียนศิลปะโดยใช้วัสดุท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการคิดสร้างสรรค์ได้

อย่างเหมาะสมและสวยงาม ($\bar{X} = 4.66$) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากเป็นลำดับสุดท้ายในการกำหนดเงื่อนไขหรือสถานการณ์ซึ่งผู้เรียนจะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา โดยควรให้นักเรียนสามารถอธิบายรูปแบบต่าง ๆ ของงานศิลปะท้องถิ่น โดยแยกแยะให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างได้อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 3.78$)

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา	\bar{X}	S.D.
● ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน		
1. ข้อเท็จจริงและความรู้		
1.1 ประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น	4.26	0.77
1.2 รูปแบบต่าง ๆ ของศิลปะท้องถิ่น	4.25	1.26
1.3 แหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น	4.28	0.78
1.4 ประวัติของปราชญ์ท้องถิ่น	3.89	0.80
2. ความคิดรวบยอดและหลักการ		
2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนในการทำนุบำรุงศิลปะท้องถิ่น	4.33	0.83
2.2 ความแตกต่างระหว่างเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นกับศิลปะสากล	3.95	0.45
2.3 คุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน	4.45	0.50
3. การแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์		
3.1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยการนำเอกลักษณ์และคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นมาสร้างเป็นงานอาชีพ	4.41	0.92
3.2 การพัฒนารูปแบบของศิลปะท้องถิ่น โดยการประยุกต์จากรูปแบบศิลปะสากล	4.03	0.54
3.3 การเสนอแผนงานการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่น	4.26	0.03

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น
มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปศึกษา	\bar{X}	S.D.
● ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน		
4. ความสามารถและทักษะ		
4.1 การใช้วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือในการสร้าง สร้อยงานศิลปะท้องถิ่น	4.28	0.78
4.2 การสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่นร่วมกับ ปราชญ์ท้องถิ่น	4.15	0.54
4.3 การเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ประหยัด และยั่งยืน	4.51	0.30
5. เจตคติและค่านิยม		
5.1 การประชาสัมพันธ์งานศิลปะท้องถิ่น	4.20	0.50
5.2 การนำเสนอแผนพัฒนาพิพิธภัณฑ์ศิลปะ ท้องถิ่น	3.84	0.34
5.3 การเก็บรวบรวมและรักษางานศิลปะท้องถิ่น อย่างเป็นระบบ	4.13	1.14
รวม	4.20	

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ($\bar{X} = 4.20$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ในเรื่องความสามารถและทักษะ ในการเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ประหยัด และยั่งยืน ($\bar{X} = 4.51$) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดรองลงมา ในเรื่องความคิดรวบยอดและหลักการในคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน ($\bar{X} = 4.45$) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากเป็นลำดับสุดท้ายในเรื่องเจตคติและค่านิยมในการนำเสนอแผนพัฒนาพิพิธภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.84$)

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นของครูสอนสอนวิชาศิลปะศึกษาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น
มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปะศึกษา	\bar{X}	S.D.
● ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้		
1. ลักษณะการจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้		
1.1 ให้นักเรียนได้ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น โดย เชื่อมโยงกับประสบการณ์การเรียนรู้ในอดีต และสาขาวิชาอื่น	4.03	0.29
1.2 ให้นักเรียนได้ศึกษาวิธีปฏิบัติงานศิลปะ โดย ฝึกปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นจากรูปแบบที่ง่าย ไปสู่รูปแบบที่สลับซับซ้อน	4.23	0.74
1.3 ให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับความเป็นเอก ลักษณะของศิลปะท้องถิ่นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ	4.20	0.70
1.4 ให้นักเรียนสาธิตการปฏิบัติงานศิลปะตาม ความสามารถ ความถนัด และความสนใจเป็น รายกลุ่มหรือรายบุคคล	4.36	0.36
1.5 ให้นักเรียนนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นมา วิพากษ์วิจารณ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ปัจจุบัน	4.11	0.62

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษา เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น
มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปะศึกษา	\bar{X}	S.D.
● ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้		
2. รูปแบบของการจัดกิจกรรมในการเรียนรู้		
2.1 ให้ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน โดยนำความรู้และประสบการณ์จากปราชญ์ ท้องถิ่นมาใช้	3.79	0.22
2.2 ให้ปราชญ์ท้องถิ่นดำเนินการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนร่วมกับครูศิลปะ	3.90	0.91
2.3 ให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านของปราชญ์ ท้องถิ่นหรือสถานประกอบการ	3.72	0.73
2.4 ให้นักเรียนได้ไปสำรวจข้อมูลในแหล่งการ เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น	4.23	1.24
2.5 ให้นักเรียนได้แสดงผลงานศิลปะที่เกิดจาก การทดลอง ค้นคว้า โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น	4.30	0.80
รวม	4.09	

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.09$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วย

มากในลักษณะการจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ โดยการให้นักเรียนสาธิตการปฏิบัติงานศิลปะตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคล ($\bar{X} = 4.36$) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากรองลงมา ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมในการเรียนรู้ โดยให้นักเรียนได้แสดงผลงานศิลปะที่เกิดจากการทดลอง ค้นคว้า โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.30$) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากเป็นลำดับสุดท้ายในรูปแบบของการจัดกิจกรรมในการเรียนรู้ โดยให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านของปราชญ์ท้องถิ่นหรือสถานประกอบการ ($\bar{X} = 3.84$)

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา	\bar{X}	S.D.
● ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนและการสอน		
1. หลักในการเลือกสื่อการเรียนการสอน		
1.1 ครูควรนำภาพถ่ายหรือสไลด์มาประกอบการอธิบายถึงประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น	4.11	0.62
1.2 ครูควรนำปราชญ์ท้องถิ่นมาสาธิตการปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่น	4.48	0.48
1.3 ครูควรนำบุคลากรในหน่วยงานทางศิลปะต่าง ๆ ของท้องถิ่นมาให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่น	4.51	1.02
1.4 ครูควรศึกษาแหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการสอนศิลปะ	4.61	0.61

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น
มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปศึกษา	\bar{X}	S.D.
● ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน		
2. หลักในการใช้สื่อการเรียนการสอน		
2.1 ให้นักเรียนได้ศึกษาวิธีการจัดทำแผนที่แหล่ง การเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นจาก ศูนย์ศิลปวัฒน ธรรมท้องถิ่น	4.07	0.57
2.2 ให้นักเรียนได้ศึกษาการจัดทำพิพิธภัณฑ์ ศิลปะในโรงเรียน โดยการศึกษา สํารวจ ข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ในท้องถิ่น	3.82	0.83
2.3 ให้นักเรียนได้จัดตกแต่งห้องเรียนจากข้อมูลที่ได้ จากการไปศึกษา เยี่ยมชมบ้านของปราชญ์ ท้องถิ่น	4.28	0.78
2.4 ให้นักเรียนรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้จากการ ไปทัศนศึกษาแหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น โดยการใช้วัสดุที่ออกแบบและสร้างสรรค์ จากศิลปะท้องถิ่น	4.33	0.32
รวม	4.28	

จากตารางที่ 6 จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน ($\bar{X} = 4.28$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดเกี่ยวกับหลักในการเลือกสื่อการเรียนการสอน ว่าครูควรศึกษาแหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการสอนศิลปะ ($\bar{X} = 4.61$) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดรองลงมาเกี่ยวกับหลักในการเลือกสื่อการเรียนการสอน ว่าครูควรนำบุคลากรในหน่วยงานทางศิลปะ ต่าง ๆ ของท้องถิ่นมาให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.51$) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากเป็นลำดับสุดท้ายในหลักในการใช้สื่อการเรียนการสอน ว่า ควรให้นักเรียนได้ศึกษาการจัดทำพิพิธภัณฑ์ศิลปะในโรงเรียน โดยการศึกษา สืบหาข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ในท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.82$)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา	\bar{X}	S.D.
● ด้านการประเมินผล		
1. การประเมินผลพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้		
1.1 นักเรียนมีความสามารถในการบอกเรื่องราวประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่นได้อย่างถูกต้อง	4.07	0.57
1.2 นักเรียนมีความสามารถในการปฏิบัติงานศิลปะตามแบบอย่างศิลปะท้องถิ่นได้อย่าง ถูกต้อง	4.21	0.72
1.3 นักเรียนมีความสามารถในการเสนอแนวทางทำนุบำรุงศิลปะท้องถิ่นได้	4.31	0.82
2. การประเมินผลการแสดงพฤติกรรมออกมาตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่กำหนดไว้		
2.1 นักเรียนมีความสามารถในการอธิบายรูปแบบต่าง ๆ ของศิลปะท้องถิ่นได้โดยแยกแยะให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างได้อย่างชัดเจน	4.08	0.52
2.2 นักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความถนัดและความสนใจ โดยประยุกต์จากงานศิลปะท้องถิ่น	4.31	0.82
2.3 นักเรียนมีความสามารถในการบูรณาการศิลปะท้องถิ่นเข้ากับสาขาวิชาอื่นได้	4.07	0.57

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น
มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปศึกษา	\bar{X}	S.D.
● ด้านการประเมินผล		
3. การประเมินผลความสำเร็จของพฤติกรรมที่ ผู้เรียนแสดงออกมาตามขอบเขตหรือมาตรการที่ กำหนดไว้		
3.1 นักเรียนมีความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์ งานศิลปะท้องถิ่นผ่านสื่อต่าง ๆ ได้อย่างถูก ต้องและเหมาะสม	3.85	0.33
3.2 นักเรียนมีความสามารถในการจัดตกแต่ง ห้องเรียนศิลปะ โดยใช้วัสดุจากท้องถิ่นที่ผ่าน กระบวนการคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเรียบร้อย สวยงาม	4.15	0.65
3.3 นักเรียนมีความสามารถในการบอกแหล่งการ เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นได้โดยการทำแผนที่ได้ อย่างถูกต้องสวยงาม	4.07	0.57
รวม	4.12	

จากตารางที่ 7 จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ด้านการประเมินผล ($\bar{X} = 4.12$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากตรงกัน 2 ประเด็น คือ การประเมินผลพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ ว่านักเรียนมีความสามารถในการเสนอแนวทางทำนุบำรุงศิลปะท้องถิ่นได้ ($\bar{X} = 4.31$) และการประเมินผลการแสดงพฤติกรรมออกมาตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่กำหนดไว้ ว่านักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความถนัดและความสนใจ โดยประยุกต์จากงานศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.31$) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากรองลงมา ในการประเมินผลพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ ว่านักเรียนมีความสามารถในการปฏิบัติงานศิลปะตามแบบอย่างศิลปะท้องถิ่นได้อย่าง ถูกต้อง ($\bar{X} = 4.21$) ครูผู้สอนวิชา ศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากเป็นลำดับสุดท้าย ในการประเมินผล

ความสำเร็จของพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกมาตามขอบเขตหรือมาตรการที่กำหนดไว้ว่า นักเรียนมีความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะท้องถิ่นผ่านสื่อต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ($\bar{X} = 3.85$)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1. ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

ควรให้นักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่นได้

2. ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

ควรนำเนื้อหาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี จริยธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

3. ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

ควรเน้นให้ฝึกปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนจากง่ายไปหายาก และสม่ำเสมอ รวมทั้งการออกไปศึกษาในแหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น

4. ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

ควรให้นำวัสดุ อุปกรณ์ในท้องถิ่นมาใช้

5. ด้านการประเมินผล

ควรเน้นการสังเกต และทดสอบโดยการปฏิบัติจริง

● ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะจังหวัดอุบลราชธานี สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ปรากฏว่า เป็นเพศหญิง 2 คน เพศ ชาย 3 คน อายุมากที่สุด 76 ปี ส่วนมากจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชำนาญการในเรื่องจิตรกรรมไทย (การวาดผ้าพะเหวด) การทอผ้า, การประดิษฐ์งานจากใบตอง, การทำต้นเทียนพรรษา (แกะสลัก, ติดพิมพ์) และการทำเครื่องหัตถกรรมทองเหลือง ส่วนใหญ่จะได้รับเชิญไปสอนในโรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษา (ม.1-ปริญญาตรี)

ตอนที่ 2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. นายวีระ คงมาก ศิลปินดีเด่นและผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัด สาขา ทัศนศิลป์ ด้านจิตรกรรมไทย (จัดทำผ้าพะเหวด)

ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

1. การที่จะให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น ท่านคิดว่าควรตั้งจุดมุ่งหมายอย่างไร เพื่อที่จะให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ?

ควรให้นักเรียนสามารถถ่ายทอดงานศิลปะที่แสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น.

2. ท่านจะตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนอย่างไร เพื่อที่จะทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่น ?

ควรให้นักเรียนสามารถนำความรู้ความสามารถจากการทำงานศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในการดำรงชีวิตได้

ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

1. การที่จะให้นักเรียนเกิดความสำนึกที่จะอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่นนั้น ท่านคิดว่าควรจะให้นักเรียนได้เรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง ?

คุณค่าของความคิดที่เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างศิลปะท้องถิ่นกับคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

2. ท่านจะให้นักเรียนได้เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง เพื่อที่จะทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้?

ศิลปะท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา

ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

1. หากท่านอยากให้นักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่น ท่านจะให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างไร ?

ให้ลงมือปฏิบัติจริงจากง่ายไปยาก อย่างเป็นขั้นตอน

2. การนำนักเรียนไปศึกษาค้นคว้าศิลปะท้องถิ่นจากสถานที่จริงนั้น ท่านคิดว่าจะทำให้ นักเรียนได้รับประสบการณ์อย่างไรบ้าง ?

เกิดความสนใจและสมัครใจที่อยากจะเรียนรู้

ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

1 ท่านคิดว่าควรจะใช้สื่ออย่างไร จึงจะสามารถทำให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ จนสามารถพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นให้เข้ากับสมัยปัจจุบันได้ ?

สื่อที่เป็นของจริงจากท้องถิ่น

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการที่จะนำเอาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น วิดีโอ หรือคอมพิวเตอร์ เป็นต้น มาใช้ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องศิลปะท้องถิ่น ?

ไม่เห็นด้วยเพราะไม่สามารถเข้าถึงได้

ด้านการประเมินผล

1. หากท่านต้องการทราบว่านักเรียนมีความสามารถเกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะท้องถิ่นได้ นั้น ท่านคิดว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไร ?

การสังเกต

2. ท่านคิดว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไร จึงจะทราบได้ว่านักเรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ ?

ให้นักเรียนปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่น ถ้าทำได้ก็แสดงว่าสามารถนำไปใช้ได้

2. นายทอง ล้อมวงศ์ ศิลปินดีเด่นและผู้มีผลงานทางด้านวัฒนธรรมดีเด่นจังหวัด สาขา ทัศนศิลป์ ด้านการออกแบบเครื่องทองเหลือง

ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

1. การที่จะให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น ท่านคิดว่าควรตั้งจุดมุ่งหมายอย่างไร เพื่อที่จะให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ?

ควรให้นักเรียนได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น ตลอดจนรู้จักวิธีการทำงานศิลปะและการสืบทอดศิลปะท้องถิ่น

2. ท่านจะตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนอย่างไร เพื่อที่จะทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่น ?

ควรให้นักเรียนรู้จักรักษาศิลปะท้องถิ่นและจัดทำเป็นข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้า

ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

1. การที่จะให้นักเรียนเกิดความสำนึกที่จะอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่นนั้น ท่านคิดว่าควรจะให้ นักเรียนได้เรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง ?

คุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่มีต่อการดำรงชีวิต วิธีการ ขั้นตอนของการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น โดยเฉพาะในเรื่องการทำเครื่องทองเหลือง

2. ท่านจะให้นักเรียนได้เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง เพื่อที่จะทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้?

การทำเครื่องทองเหลือง

ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

1. หากท่านอยากให้นักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่น ท่านจะให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างไร ?

มีความตั้งใจ ชยันหมั่นเพียร เรียนรู้ตามขั้นตอน

2. การนำนักเรียนไปศึกษาค้นคว้าศิลปะท้องถิ่นจากสถานที่จริงนั้น ท่านคิดว่าจะทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์อย่างไรบ้าง ?

นักเรียนที่สนใจจะได้รับข้อมูลในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่นทุกขั้นตอน

ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

1. ท่านคิดว่าควรจะใช้สื่ออย่างไร จึงจะสามารถทำให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ จนสามารถพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นให้เข้ากับสมัยปัจจุบันได้ ?

ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นของจริง

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการที่จะนำเอาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น วิดีโอ หรือคอมพิวเตอร์ เป็นต้น มาใช้ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องศิลปะท้องถิ่น ?

เป็นการตื่นเปลี่ยน

ด้านการประเมินผล

1. หากท่านต้องการทราบว่านักเรียนมีความสามารถเกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะท้องถิ่นได้นั้น ท่านคิดว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไร ?

การสังเกต

2. ท่านคิดว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไร จึงจะทราบได้ว่านักเรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ ?

การสังเกต

3. นางคำปุ่น ศรีใส ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ ด้านศิลปหัตถกรรมเครื่อง ถักทอ

ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

1. การที่จะให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น ท่านคิดว่าควรตั้งจุดมุ่งหมายอย่างไร เพื่อที่จะให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ?

ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น และรู้จักขั้นตอนการทำงานตลอดจนสามารถปฏิบัติงานได้

2. ท่านจะตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนอย่างไร เพื่อที่จะทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่น ?

ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้คุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่มีต่อชีวิตประจำวัน และสอดแทรกในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรมด้วย

ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

1. การที่จะให้นักเรียนเกิดความสำนึกที่จะอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่นนั้น ท่านคิดว่าควรจะให้ นักเรียนได้เรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง ?

เรียนรู้ในเรื่องความงาม ความดีที่มีอยู่ในศิลปะท้องถิ่น และตามความสนใจของผู้เรียน

2. ท่านจะให้นักเรียนได้เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง เพื่อที่จะทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้?

การทอผ้า

ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

1. หากท่านอยากให้นักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่น ท่านจะให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างไร ?

ปฏิบัติตามขั้นตอนจากง่ายไปยาก

2. การนำนักเรียนไปศึกษาค้นคว้าศิลปะท้องถิ่นจากสถานที่จริงนั้น ท่านคิดว่าจะทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์อย่างไรบ้าง ?

ได้เห็นกระบวนการการทำงานทุกขั้นตอน

ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

1. ท่านคิดว่าควรจะใช้สื่ออย่างไร จึงจะสามารถทำให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ จนสามารถพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นให้เข้ากับสมัยปัจจุบันได้ ?

วัสดุที่ได้จากท้องถิ่น

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการที่จะนำเอาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น วิดีโอ หรือคอมพิวเตอร์ เป็นต้น มาใช้ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องศิลปะท้องถิ่น ?

ใช้ทุนมากไม่คุ้มค่า

ด้านการประเมินผล

1. หากท่านต้องการทราบว่านักเรียนมีความสามารถเกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะท้องถิ่น ได้นั้น ท่านคิดว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไร ?

สังเกต

2. ท่านคิดว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไร จึงจะทราบได้ว่านักเรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ ?

สังเกต ติดตามผล

4. นางพิมพ์มาศ ชนุดหอม ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัด สาขาการช่างฝีมือ(งานใบตอง)

ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

1. การที่จะให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น ท่านคิดว่าควรตั้งจุดมุ่งหมายอย่างไร เพื่อที่จะให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ?

ควรให้นักเรียนได้รู้ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ประโยชน์ของศิลปะท้องถิ่น และสามารถปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นได้

2. ท่านจะตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนอย่างไร เพื่อที่จะทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่น ?

ควรให้นักเรียนนำความรู้ความสามารถในการปฏิบัติศิลปะท้องถิ่น ไปมีส่วนร่วมในงานประเพณีของท้องถิ่น

ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

1. การที่จะให้นักเรียนเกิดความสำนึกที่จะอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่นนั้น ท่านคิดว่าควรจะให้เรียนรู้อะไรบ้าง ?

การเรียนรู้ประโยชน์ของการนำศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในงานประเพณีท้องถิ่น

2. ท่านจะให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง เพื่อที่จะทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้?

การทำพานบายศรีสู่ขวัญ

ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

1. หากท่านอยากให้นักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่น ท่านจะให้ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างไร ?

การสังเกตและปฏิบัติด้วยความขยัน

2. การนำนักเรียนไปศึกษาค้นคว้าศิลปะท้องถิ่นจากสถานที่จริงนั้น ท่านคิดว่าจะทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์อย่างไรบ้าง ?

เกิดประสบการณ์ตรง ได้ทดลอง เกิดความคิดสร้างสรรค์

ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

1. ท่านคิดว่าควรจะใช้สื่ออย่างไร จึงจะสามารถทำให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ จนสามารถพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นให้เข้ากับสมัยปัจจุบันได้ ?

สื่อของจริง

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการที่จะนำเอาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น วิดีโอ หรือคอมพิวเตอร์ เป็นต้น มาใช้ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องศิลปะท้องถิ่น ?

เห็นด้วย เพราะเกิดความเคลื่อนไหว รวดเร็ว เห็นทุกขั้นตอนของการทำงาน

ด้านการประเมินผล

1. หากท่านต้องการทราบว่านักเรียนมีความสามารถเกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะท้องถิ่นได้นั้น ท่านคิดว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไร ?

การสังเกต

2. ท่านคิดว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไร จึงจะทราบได้ว่านักเรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ ?

การติดตามผล

5. นายประดับ ก้อนแก้ว ศิลปินและผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัดสาขา ทัศนศิลป์
ด้านการออกแบบตกแต่ง

ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

1. การที่จะให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น ท่านคิดว่าควรตั้งจุดมุ่งหมาย
อย่างไร เพื่อที่จะให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ?
ควรให้นักเรียนรู้ความหมาย ประโยชน์ของงาน และสามารถปฏิบัติงานศิลปะ
ท้องถิ่น ได้
2. ท่านจะตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนอย่างไร เพื่อที่จะทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ
ในศิลปะท้องถิ่น ?
ควรให้นักเรียนนำความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่น ไปใช้
ในชีวิตประจำวันได้ โดยให้มีการประกวดแข่งขัน

ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

1. การที่จะทำให้นักเรียนเกิดความสำนึกที่จะอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่นนั้น ท่าน
คิดว่าควรจะให้ นักเรียนได้เรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง ?
เรียนรู้ศิลปะที่มีอยู่ในท้องถิ่น
2. ท่านจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง เพื่อที่จะทำให้นักเรียน
สามารถนำความรู้ นั้นมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้?
จักสาน ถักทอ

ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

1. หากท่านอยากให้นักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่น ท่านจะให้
นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างไร ?
ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ
2. การนำนักเรียนไปศึกษาค้นคว้าศิลปะท้องถิ่นจากสถานที่จริงนั้น ท่านคิดว่าจะทำให้
นักเรียนได้รับประสบการณ์อย่างไรบ้าง ?
เกิดความสนุกสนาน ความกระตือรือร้น ความสามัคคีและรักท้องถิ่น

ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

1. ท่านคิดว่าควรจะใช้สื่ออย่างไร จึงจะสามารถทำให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ จนสามารถพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นให้เข้ากับสมัยปัจจุบันได้ ?

สื่อวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการที่จะนำเอาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น วิดีโอ หรือคอมพิวเตอร์ เป็นต้น มาใช้ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องศิลปะท้องถิ่น ?

สามารถใช้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ได้

ด้านการประเมินผล

1. หากท่านต้องการทราบว่านักเรียนมีความสามารถเกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะท้องถิ่น ได้นั้น ท่านคิดว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไร ?

ทดสอบโดยการปฏิบัติจริง

2. ท่านคิดว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไร จึงจะทราบว่านักเรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ ?

ให้จัดกิจกรรมแสดงผลงาน เช่น การออกร้านจำหน่าย และการแสดงนิทรรศการ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวความคิดในเรื่องคติ ความเชื่อ ในการสร้างสรรค์และแสดงออกเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะ

1. นายวีระ คงมาก ศิลปินดีเด่นและผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัด สาขา ทัศนศิลป์ ด้านจิตรกรรมไทย (จัดทำผ้าพะเหวด)

1.1 ในความคิดเห็นของท่าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะมีฐานความคิด คติ และความเชื่ออย่างไร ?

มาจากความเชื่อในเรื่องพระพุทธศาสนา และความกตัญญูต่อบุพการี

1.2 ท่านคิดว่าศิลปะท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชนอย่างไร ?

ต่างก็เอื้อประโยชน์ต่อกัน เพราะคนใช้ประโยชน์จากศิลปะ และศิลปะก็ดำรงอยู่ได้โดยการสืบทอดของคน

1.3 ท่านใช้กลวิธีในการทำงานอย่างไรเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ศิลปะ ที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ได้ ?

ใช้แนวคิด และวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นในการทำงานเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น

1.4 ท่านมีวิธีการอย่างไรในการดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นใน ความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ?

ปรับปรุง และประยุกต์ให้ศิลปะสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในสังคม

1.5 ท่านได้สอดแทรกแนวคิดใดบ้างในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยง ไปสู่ความดีงาม ?

คำสอนทางพระพุทธศาสนา และคติพื้นบ้าน เช่น อิตถิบสอง คองถิบสี่

1.6 เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนรุ่นหลัง ท่านมีวิธีการแสดงออกถึงความรักและห่วง ใยในศิลปะท้องถิ่นอย่างไร ?

นำศิลปะมาใช้ในการดำรงชีวิตอยู่เสมอ

2. นายทอง ล้อมวงศ์ ศิลปินดีเด่นและผู้มีผลงานทางด้านวัฒนธรรมดีเด่นจังหวัด สาขา ทัศนศิลป์ ด้านการออกแบบเครื่องทองเหลือง

1.1 ในความคิดเห็นของท่าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะมีฐานความคิด คติ และ ความเชื่ออย่างไร ?

เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย

1.2 ท่านคิดว่าศิลปะท้องถิ่นมีความความสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน อย่างไร ?

ศิลปะทำให้คนมีอาชีพ

1.3 ท่านใช้กลวิธีในการทำงานอย่างไรเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ศิลปะ ที่บ่งบอกถึง ความเป็นเอกลักษณ์ได้ ?

ทำมาจากความคิดของตนเอง และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น

1.4 ท่านมีวิธีการอย่างไรในการดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นใน ความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ?

พยายามสร้างสรรค์งานอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

1.5 ท่านได้สอดแทรกแนวคิดใดบ้างในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความดีงาม ?

แนวคิดทางด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี

1.6 เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนรุ่นหลัง ท่านมีวิธีการแสดงออกถึงความรักและห่วงแหนในศิลปะท้องถิ่นอย่างไร ?

นำศิลปะมาใช้กับชีวิตประจำวัน และถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังอยู่ตลอดเวลา

3. นางคำปุ่น ศรีใส ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ ด้านศิลปหัตถกรรมเครื่องจักทอ

1.1 ในความคิดเห็นของท่าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะมีฐานความคิด คติ และความเชื่ออย่างไร ?

ความเชื่อในเรื่องของการทำความดี และความเป็นประโยชน์

1.2 ท่านคิดว่าศิลปะท้องถิ่นมีความความสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชนอย่างไร ?

ศิลปะที่ดีงามสะท้อนถึงควมมีวัฒนธรรมของคนในสังคม

1.3 ท่านใช้กลวิธีในการทำงานอย่างไรเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ศิลปะ ที่บ่งบอกถึงความ เป็นเอกลักษณ์ได้ ?

ทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

1.4 ท่านมีวิธีการอย่างไรในการดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นใน ความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ?

พยายามชี้ให้เห็นถึงคุณค่าศิลปะท้องถิ่น และนำมาใช้ในการดำรงชีวิต

1.5 ท่านได้สอดแทรกแนวคิดใดบ้างในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความดีงาม ?

คุณธรรมทางพระพุทธศาสนา และนิทานพื้นบ้าน

1.6 เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนรุ่นหลัง ท่านมีวิธีการแสดงออกถึงความรักและห่วงแหนในศิลปะท้องถิ่นอย่างไร ?

นำศิลปะให้เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิต และถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังอยู่ตลอดเวลา

4. นางพิมพ์มาศ ชนุดหอม ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัด สาขาการช่างฝีมือ (งานใบตอง)

1.1 ในความคิดเห็นของท่าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะมีฐานความคิด คติ และ ความเชื่ออย่างไร ?

ความดี และพระพุทธศาสนา

1.2 ท่านคิดว่าศิลปะท้องถิ่นมีความความสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน อย่างไร ?

คนเราจะต้องใช้ศิลปะเพื่อบ่งบอกถึงความเป็นวัฒนธรรม และความเป็นระเบียบของสังคม

1.3 ท่านใช้กลวิธีในการทำงานอย่างไรเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ศิลปะ ที่บ่งบอกถึง ความเป็นเอกลักษณ์ได้ ?

พยายามทำงานอย่างต่อเนื่อง

1.4 ท่านมีวิธีการอย่างไรในการดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นใน ความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ?

ใช้ศิลปะท้องถิ่นให้มีบทบาทในกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา

1.5 ท่านได้สอดแทรกแนวคิดใดบ้างในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยง ไปสู่ความดีงาม ?

พระพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี

1.6 เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนรุ่นหลัง ท่านมีวิธีการแสดงออกถึงความรักและหวง แห่นในศิลปะท้องถิ่นอย่างไร ?

นำศิลปะมาประยุกต์ใช้ และถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังโดยไม่หวงวิชา

5. นายประดับ ก้อนแก้ว ศิลปินและผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัดสาขา ทักษะศิลป์ ด้านการออกแบบตกแต่ง

1.1 ในความคิดเห็นของท่าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะมีฐานความคิด คติ และ ความเชื่ออย่างไร ?

เรื่องของความดีงาม และความเป็นประโยชน์ใช้สอย

1.2 ท่านคิดว่าศิลปะท้องถิ่นมีความความสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน อย่างไร ?

ศิลปะบ่งบอกถึงความเจริญงอกงามของท้องถิ่น

1.3 ท่านใช้กลวิธีในการทำงานอย่างไรเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ศิลปะ ที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ได้ ?

ทำงานอย่างต่อเนื่อง

1.4 ท่านมีวิธีการอย่างไรในการดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นใน ความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ?

ให้นำศิลปะเข้าไปมีบทบาทในทุกกิจกรรมของชุมชน

1.5 ท่านได้สอดแทรกแนวคิดใดบ้างในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยง ไปสู่ความดีงาม ?

พระพุทธศาสนา

1.6 เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนรุ่นหลัง ท่านมีวิธีการแสดงออกถึงความรักและหวง แห่นในศิลปะท้องถิ่นอย่างไร ?

นำศิลปะมาใช้ในการดำรงชีวิต และถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังโดยไม่หวงวิชา

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของปราชญ์ท้องถิ่นเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปศึกษา

1. ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

ปราชญ์ท้องถิ่นส่วนมากจะเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น และสามารถสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่นได้

2. ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

ส่วนมากจะแนะนำให้ใช้เนื้อหาที่สอดแทรกในเรื่องของคุณธรรม ความดีงามตามครรลองของพระพุทธศาสนา

3. ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

ควรจะไปศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน ผู้เรียนจะต้องมีใจรัก และฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ

4. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

ควรใช้วัสดุจากท้องถิ่น เนื่องจากหาได้ง่ายและมีราคาถูก อีกทั้งยังเป็นการเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น

5. ด้านการประเมินผล

ควรจะใช้วิธีการสังเกตและให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนมากจะไม่ได้จบการศึกษาในวิชาเอกศิลปศึกษา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาทั้ง 5 ด้านนั้น ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก และเสนอแนะให้นักเรียนควรมีความสามารถในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่นโดยการนำเนื้อหา และวัสดุอุปกรณ์ที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นมาใช้ ตลอดจนฝึกปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นอย่างเป็นขั้นตอนจากง่ายไปยากอย่างสม่ำเสมอ ครูผู้สอนควรนำนักเรียนออกไปศึกษาศิลปะท้องถิ่นจากแหล่งการเรียนรู้ศิลปะที่มีอยู่ในท้องถิ่น และควรประเมินผลการเรียน โดยการให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานศิลปะ

ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่า การเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่นจะทำให้ นักเรียนได้เข้าใจภาพรวมของศิลปะท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่ความซาบซึ้ง เห็นคุณค่า และเกิดจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นนั้นไว้ นอกจากนั้นแล้ว คติความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่นจะมีที่มาจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และจะสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่นโดยสอดคล้องแนวความคิดในสิ่งที่ดีงาม มีความพยายามที่จะนำศิลปะให้เข้าไปมีบทบาทในวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชนเพื่อให้เกิดการสืบทอดโดยปราชญ์ท้องถิ่นจะถ่ายทอดความรู้ความสามารถอย่างไม่หวงวิชา เพื่อแสดงออกถึงความรักและให้คงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นในกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 61 คน และปราชญ์ท้องถิ่นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมสาขาศิลปะจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 แบบสอบถามเพื่อการวิจัยสำหรับครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษา เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบจำนวน 9 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) จำนวน 52 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 5 ข้อ

2.2 แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย สำหรับปราชญ์ท้องถิ่น ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะจังหวัดอุบลราชธานี แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 12 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 10 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นแนวคิดในเรื่องของคติ ความเชื่อในการสร้างสรรค์และแสดงออกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะจำนวน 6 ข้อ ตอนที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 5 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการออกหนังสือขอความร่วมมือไปที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อขอความร่วมมือไปที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษา จำนวน 61 คน โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง และได้รับแบบสอบถามคืนทั้งหมด 61 ฉบับ คิดเป็น 100% และผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมสาขาศิลปะ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 5 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ค่าสถิติดังนี้ ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่ามัธยเลขคณิต (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์เนื้อหาโดยเสนอเป็นความเรียง ส่วนข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในตอนที่ 1 นั้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยเสนอเป็นความเรียง ในตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยเสนอเป็นความเรียง และในตอนที่ 3 เป็นแนวคิดในเรื่องของคติ ความเชื่อในการสร้างสรรค์และแสดงออกเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยเสนอเป็นความเรียง ตอนที่ 4 เกี่ยวกับข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยเสนอเป็นความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์แบบสอบถาม ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษา สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 44.26) มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 86.88) วิชาเอกที่จบการศึกษาส่วนมาก (ร้อยละ 70.49) จบการศึกษาในวิชาเอกอื่น ๆ นอกเหนือจากวิชาเอกศิลปะศึกษา (ร้อยละ 19.67), ดนตรี และนาฏศิลป์ (ร้อยละ 4.92) มีประสบการณ์ในการสอนส่วนมาก 1-5 ปี (ร้อยละ 29.51) ส่วนมากสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ร้อยละ 100) ส่วนมาก (ร้อยละ 54.10) จะไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และในการศึกษาข้อความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ส่วนมากร้อยละ (57.37) ได้ศึกษาจากการศึกษาดูงาน และส่วนมาก (ร้อยละ 49.18) ไม่เคยเข้ารับการอบรม-สัมมนาทางการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษา

2.1 ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน ผลการวิจัยพบว่า

ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน ($\bar{X} = 4.42$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ในการกำหนดเงื่อนไขหรือสถานการณ์ซึ่งผู้เรียนจะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา โดยควรให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความสนใจและความถนัด โดยประยุกต์จากงานศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.75$) ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดรองลงมา ในการกำหนดขอบเขตหรือมาตรการที่จะใช้วัดความสำเร็จของพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกมา โดยควรให้นักเรียนสามารถจัดตกแต่งห้องเรียนศิลปะ โดยใช้วัสดุท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเหมาะสมและสวยงาม ($\bar{X} = 4.66$) ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากเป็นลำดับสุดท้ายในการกำหนดเงื่อนไขหรือสถานการณ์ซึ่งผู้เรียนจะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา โดยควรให้นักเรียนสามารถอธิบายรูปแบบต่าง ๆ ของงานศิลปะท้องถิ่น โดยแยกแยะให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างได้อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 3.78$)

2.2 ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ผลการวิจัยพบว่า

ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ($\bar{X} = 4.20$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ในเรื่องความสามารถและทักษะในการเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ประหยัด และยั่งยืน ($\bar{X} = 4.51$) ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากรองลงมา ในเรื่องความคิดรวบยอดและหลักการในคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน ($\bar{X} = 4.45$) ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากเป็นลำดับสุดท้ายในเรื่องเจตคติและค่านิยมในการนำเสนอแผนพัฒนาพิพิธภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.84$)

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า

ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

($\bar{X} = 4.09$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่าครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในลักษณะการจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ โดยการให้นักเรียนสาธิตการปฏิบัติงานศิลปะตาม ความสามารถ ความถนัด และความสนใจเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคล ($\bar{X} = 4.36$) ครูผู้สอนวิชา ศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากรองลงมา ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมในการเรียนรู้ โดยให้ นักเรียนได้แสดงผลงานศิลปะที่เกิดจากการทดลอง ค้นคว้า โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.30$) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากเป็นลำดับสุดท้ายในรูปแบบของการจัดกิจกรรม ในการเรียนรู้ โดยให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านของปราชญ์ท้องถิ่นหรือสถานประกอบการ ($\bar{X} = 3.84$)

2.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนและการสอน ผลการวิจัยพบว่า

ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน ($\bar{X} = 4.28$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดเกี่ยวกับ หลักในการเลือกสื่อการเรียนการสอน ว่าครูควรศึกษาแหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ใน การสอนศิลปะ ($\bar{X} = 4.61$) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดรองลงมาเกี่ยวกับ หลักในการเลือกสื่อการเรียนการสอน ว่าครูควรนำบุคลากรในหน่วยงานทางศิลปะ ต่าง ๆ ของ ท้องถิ่นมาให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.51$) ครูผู้สอนวิชา ศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากเป็นลำดับสุดท้ายในหลักในการใช้สื่อการเรียนการสอน ว่า ควร ให้นักเรียนได้ศึกษาการจัดทำพิพิธภัณฑ์ศิลปะในโรงเรียน โดยการศึกษา สார்วจข้อมูลจาก พิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ในท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.82$)

2.5 ด้านการประเมินผล พบว่า

ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ด้านการประเมินผล ($\bar{X} = 4.12$) และเมื่อพิจารณาเป็น รายข้อจะพบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากตรงกัน 2 ประเด็น คือ การ ประเมินผลพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ ว่านักเรียนมีความสามารถในการเสนอแนวทางทำนุบำรุง ศิลปะท้องถิ่นได้ ($\bar{X} = 4.31$) และการประเมินผลการแสดงพฤติกรรมออกมาตามเงื่อนไขหรือ สถานการณ์ที่กำหนดไว้ ว่านักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความถนัด และความสนใจ โดยประยุกต์จากงานศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.31$) ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความ คิดเห็นด้วยมากรองลงมา ในการประเมินผลพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ ว่า นักเรียนมีความสามารถ ในการปฏิบัติงานศิลปะตามแบบอย่างศิลปะท้องถิ่นได้อย่างถูกต้อง ($\bar{X} = 4.21$) ครูผู้สอนวิชา ศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากเป็นลำดับสุดท้าย ในการประเมินผลความสำเร็จของพฤติกรรมที่

ผู้เรียนแสดงออกมาตามขอบเขตหรือมาตรการที่กำหนดไว้ว่า นักเรียนมีความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะท้องถิ่นผ่านสื่อต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ($\bar{X} = 3.85$)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา จากแบบสอบถามปลายเปิด สรุปผลการศึกษาดังนี้

3.1 ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาส่วนมากเห็นด้วยกับการตั้งจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานศิลปะตามความถนัดและความสนใจ

3.2 ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาส่วนมากเห็นด้วยกับการนำเนื้อหาที่อยู่ในท้องถิ่น และสามารถเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้

3.3 ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาส่วนมากเห็นควรจัดประสบการณ์จากง่ายไปยาก และให้จัดกิจกรรมตามขั้นตอน

3.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนและการสอน ส่วนมากจะเน้นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น หาได้ง่ายและราคาถูก

3.5 ด้านการประเมินผล ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาส่วนมากจะประเมินผลโดยการให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง

สรุปผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ พบว่า เป็นเพศหญิง 2 คน เพศ ชาย 3 คน อายุมากที่สุด 76 ปี ส่วนมากจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชำนาญการในเรื่องจิตรกรรมไทย (การวาดผ้าห่มหวด) การทอผ้า, การประดิษฐ์งานจากใบตอง, การทำดินเทียนพรรษา (แกะสลัก, ตัดพิมพ์) และการทำเครื่องหัตถกรรมทองเหลือง ส่วนใหญ่จะได้รับเชิญไปสอนในโรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษา (ม.1-ปริญญาตรี)

ตอนที่ 2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในด้านต่างๆ สรุปผลการศึกษาดังนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

การที่จะให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น โดยการตั้งจุดมุ่งหมายเพื่อนำไปสู่ผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรมนั้น ในเบื้องต้น ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่า การได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่นนั้น จะทำให้นักเรียนได้เกิดความเข้าใจถึงภาพรวมของศิลปะท้องถิ่น อัน

จะนำไปสู่ความเข้าใจรายละเอียดปลีกย่อยในประเด็นต่างๆ เช่น ความหมายของศิลปะท้องถิ่น ประเภทของศิลปะท้องถิ่น การตระหนักในความสำคัญของศิลปะท้องถิ่น และการรู้จักวิธีสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดจิตสำนึกทางความงาม อยากที่จะเรียนรู้และสร้างสรรค์ ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว ก็จะนำไปสู่การอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรม อันแสดงถึงคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นอย่างแท้จริง ในประการต่อมา นักเรียนย่อมจะเกิดความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่นเมื่อนำความรู้ความสามารถเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นที่ได้ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมไว้ด้วยนั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่าการเชื่อมโยงเรื่องของคุณธรรม จริยธรรมทางพระพุทธศาสนากับคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่มีต่อการดำรงชีวิตนั้น เป็นการเรียนรู้เนื้อหาที่สำคัญของศิลปะท้องถิ่น อันจะนำไปสู่ความสำนึกที่จะอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่น นอกเหนือจากการเรียนรู้เนื้อหาของศิลปะท้องถิ่นประเภทต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันในแง่ของการส่งเสริมรายได้และการสืบทอดประเพณี เช่น การทำเครื่องทองเหลือง การเขียนผ้าพะเหวด การทอผ้าจกสาน การทำดินเทียนพรรษา การทำพานบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น

3. ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

การฝึกปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่นนั้น ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่า การทำให้มีใจรักในงานเป็นความสำคัญอันดับแรกที่สุดที่จะส่งผลต่อความสำเร็จ นอกจากนั้นยังประกอบไปด้วยการให้ความสนใจ มีความตั้งใจแน่วแน่ ความขยันหมั่นเพียร ความสม่ำเสมอ การรู้จักสังเกต และการฝึกปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนจากง่ายไปยาก ในประการต่อมา การนำนักเรียนไปศึกษาค้นคว้าศิลปะท้องถิ่นจากสถานที่จริงนั้น จะทำให้นักเรียนเกิดความสุขสนุกสนานเกิดความสนใจ มีความกระตือรือร้น อยากที่จะเรียนรู้ ได้เห็นการทำงานทุกขั้นตอน ได้สัมผัสบรรยากาศ เกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นมากขึ้น

4. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

การเลือกใช้สื่อเพื่อที่จะทำให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ จนสามารถพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นให้เข้ากับสมัยปัจจุบันได้นั้น ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่า ควรเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่ได้จากท้องถิ่น เนื่องจากหาได้ง่าย ราคาถูก และสอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิต นอกจากนั้นยังเห็น

ว่า ไม่ควรที่จะนำเอาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น วิดีโอหรือคอมพิวเตอร์ มาใช้ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องศิลปะท้องถิ่น เพราะมีราคาแพงและไม่สามารถเข้ากันได้กับความเป็นท้องถิ่นอย่างใดก็ดี หากนำมาใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์ผลงาน มีความเห็นว่าน่าจะเกิดประโยชน์ เพราะภาพจะมีความเคลื่อนไหว และสามารถเห็นทุกขั้นตอนของการทำงานได้

5. ด้านการประเมินผล

การที่จะทราบได้ว่านักเรียนมีความสามารถเกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะท้องถิ่นได้นั้น ประชาชนท้องถิ่นเห็นว่าควรจะใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และทดสอบโดยการให้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะท้องถิ่น เพราะเชื่อว่า ถ้าสามารถทำงานได้ก็จะวิจารณ์ได้เช่นเดียวกัน ในประการต่อมา ควรจะให้นักเรียนได้แสดงนิทรรศการผลงานการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็ควรติดตามนักเรียนไปที่บ้านหรือชุมชน เพื่อตรวจสอบการนำความสามารถเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ประชาชนท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องของคติ ความเชื่อในการสร้างสรรค์และแสดงออกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ คือ

1. ฐานความคิด คติ ความเชื่อของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

ประชาชนท้องถิ่นเห็นว่า ฐานความคิด คติ ความเชื่อในการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่นมักจะมีที่มาจากเรื่องของพระพุทธศาสนา ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะกระทำจะต้องอยู่ภายใต้เรื่องของการทำงานที่ดี ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและท้องถิ่น นอกจากนั้นแล้วยังแฝงไปด้วยคติสอนใจในเรื่องของความกตัญญู กตเวทิต์ โดยทั่วไปแล้วแนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะ จะอยู่ภายใต้กรอบการตอบสนองต่อวิถีการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น

2. ความสัมพันธ์ของศิลปะท้องถิ่นกับวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน

ศิลปะท้องถิ่นนั้นสะท้อนถึงวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งประชาชนท้องถิ่นเห็นว่า ศิลปะทำให้คนมีอาชีพ มีการดำเนินชีวิตที่เป็นแบบแผนน่าเลื่อมใส คนได้ใช้ประโยชน์จากการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น เพื่อบ่งบอกถึงความดีงามที่อยู่ภายในตัวเอง ศิลปะจะโน้มนำให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกันศิลปะก็ดำรงอยู่ได้ด้วยการสืบทอดของคนนั่นเอง

3. กลวิธีในการทำงานเพื่อนำไปสู่การสร้างศิลปะที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์

ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่า การใช้แนวคิดที่อยู่ใกล้ตัวพร้อมกับการนำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ และสร้างสรรค์จากแนวคิดของตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จะนำไปสู่การสร้างสรรคที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ได้ และประการสำคัญ งานศิลปะนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อตอบสนองวิถีชีวิตในท้องถิ่น เป็นไปเพื่อประโยชน์ในด้านความงามและประโยชน์ใช้สอยที่ตอบสนองต่อความจำเป็นของท้องถิ่นจริงๆ

4. การดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่น ในความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่า การทำงานอย่างต่อเนื่อง พยายามชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น และนำมาใช้กับชีวิตประจำวันโดยตลอด ในขณะที่เดียวกันก็พยายามปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง แต่ยังคงแก่นสำคัญของงานไว้ และทำให้ศิลปะท้องถิ่นนั้นเข้าไปมีบทบาทในทุกกิจกรรม ก็น่าจะเป็นแนวทางในการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันได้

5. การสอดแทรกแนวคิดในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความดีงาม

ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นตรงกันว่า แนวความคิดในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เป็นเนื้อหาที่ได้สอดแทรกลงไปในการทำงานศิลปะท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการที่จะแฝงไว้ด้วยคติสอนใจ ที่มาจากตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน

6. การแสดงออกถึงความรักและความห่วงใยในศิลปะท้องถิ่นเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนรุ่นหลัง

ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่า การนำศิลปะท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในชีวิตอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังอยู่ตลอดเวลา ไม่หวงวิชา น่าจะเป็นการแสดงออกถึงความรักและความห่วงใยในศิลปะท้องถิ่นได้

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของปราชญ์ท้องถิ่นเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา

1. ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

ปราชญ์ท้องถิ่นส่วนมากจะเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น และสามารถสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่นได้

2. ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

ควรให้ใช้เนื้อหาที่สอดแทรกในเรื่องของคุณธรรม ความดีงามตามครรลองของพระพุทธศาสนา

3. ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

ควรจะไปศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน ผู้เรียนจะต้องมีใจรัก และฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ

4. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

ควรใช้วัสดุจากท้องถิ่น เนื่องจากหาได้ง่ายและมีราคาถูก อีกทั้งยังเป็นการเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น

5. ด้านการประเมินผล

ควรจะใช้วิธีการสังเกตและให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี มีผลของการวิจัยที่น่าสนใจและสมควรจะนำมาอภิปรายดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษา

1.1 ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาด้านจุดมุ่งหมายในการสอน และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในด้านนี้ได้พบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ในการกำหนดเงื่อนไขหรือสถานการณ์ซึ่งผู้เรียนจะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา โดยควรให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความสนใจและความถนัด โดยประยุกต์จากงานศิลปะท้องถิ่น ทั้งนี้ จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนศิลปะนั้น จะต้องให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้ ในขณะที่เดียวกันก็จะต้องสอดแทรกแนวคิดที่สำคัญและจำเป็นต่อชีวิตและท้องถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้เรียนด้วย สอดคล้องกับ จุดประสงค์ของวิชาศิลปะศึกษา ตามโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ข้อที่ 4 ที่ระบุไว้ว่า เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง (กรมวิชาการ, 2535)

นอกจากนั้นแล้ว วิรุณ ตั้งเจริญ (2539) ได้กล่าวไว้ว่า จุดประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาระดับมัศึกษานั้น จะต้องให้ศิลปะพัฒนาพฤติกรรมทางศิลปะ โดยเมื่อผู้เรียนศึกษาและฝึกปฏิบัติทางด้านศิลปะ เขาก็ย่อมมีความสามารถที่จะสร้างสรรค์ศิลปะได้ระดับหนึ่งตามเอกัตภาพ และพร้อมที่จะประยุกต์ความสามารถทางศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และอีกส่วนหนึ่งจะต้องให้ศิลปะพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งจากการสร้างภาวะการเรียนการสอนที่ดี ย่อมเป็นผลไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมที่เอื้อเพื่อแผ่ต่อกัน การอยู่ร่วมกันพัฒนาให้คิดเป็น ทำเป็น และการลงแรงทำงานเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมต่อไป

1.2 ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อได้พบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ในเรื่องความสามารถและทักษะ ในการเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ประหยัด และยั่งยืน พจนีย์ เทียมศักดิ์ (2544) กล่าวว่า ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากสื่อที่มีในท้องถิ่นและมีความใกล้ชิดกับผู้เรียนนั้นจะทำให้มีผลต่อการเรียนรู้และจะเป็นรากฐานของประสบการณ์ทั้งหมด ซึ่งเป็นการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้อย่างชาญฉลาด

นิจพร สุขสวัสดิ์อำนาจ (2541) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่นว่า จะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาด้วย ทั้งนี้ การ

ใช้วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นนั้นจะต้องควบคู่ไปกับการทดแทนและเก็บรักษาให้เป็นระบบเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น และเป็นการเสริมคุณค่าให้กับวัสดุ อุปกรณ์นั้นอย่างแท้จริง เมื่อเกิดการรวบรวมได้มากพอก็จะถือได้ว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นได้ด้วย ซึ่งความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ นั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุไว้ในแนวการจัดการศึกษา มาตรา 25 ว่า "รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ - เทคโนโลยี ศูนย์การกีฬา และนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

1.3 ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

ผลการศึกษา จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อได้พบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากในลักษณะการจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ โดยการให้นักเรียนสาธิตการปฏิบัติงานศิลปะตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคล ทั้งนี้ ลักษณะของกิจกรรมจะต้องมีความหลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับ อรรถพล อนันตสุวรรณ (2544) ที่ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนนั้นควรมีความหลากหลาย เช่น เป็นกิจกรรมกลุ่มเล็ก รายบุคคล หรือทั้งชั้นเรียน สลับสับเปลี่ยนกัน และควรคำนึงถึงประเภทของกิจกรรม เวลา และสถานที่ด้วย

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย นั้น จะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ยุ่งยากและซับซ้อนได้ และในสภาพสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยปัญหาที่หลากหลาย ประสบการณ์ที่มากเพียงพอเท่านั้นจึงจะสามารถทำให้ผู้เรียนได้ก้าวผ่านวิกฤตการณ์ไปได้อย่างปลอดภัย

1.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนและการสอน และเมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อได้พบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดเกี่ยวกับหลักในการเลือกสื่อการเรียนการสอน ว่าครูควรศึกษาแหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการสอนศิลปะ ซึ่งแหล่งการเรียนรู้ นั้น หมายถึงสถานที่ ปรากฏการณ์ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งความรู้ ความเชี่ยวชาญ ซึ่งอาจมีการถ่ายทอดหรือบันทึกไว้ในสื่อต่าง ๆ และด้วยธรรมชาติของกลุ่ม

ศิลปะ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ วิธีแสวงหาความรู้ได้ตลอดเวลา ทุกโอกาส และทุกสถานที่ จะทำให้ผู้เรียนได้เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่มากมายได้ (กระทรวงศึกษาธิการ ,2544)

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนที่สอดคล้องกับการปฏิรูป การศึกษานั้น เกิดจากการที่ประเทศไทยประสบกับวิกฤตทางเศรษฐกิจที่รุนแรง จำเป็นจะต้องเร่ง แก้ไขปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจอย่างเร่งด่วน โดยบุคลากรทุกคนทุกฝ่ายในสังคม ควรจะมุ่งไปสู่ ชุมชนในชนบท เนื่องจากในชุมชนชนบทยังมีจุดเด่นและทรัพยากรต่างๆ อีกมากมาย รวมทั้งภูมิ ปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรบุคคล เพียงแต่ต้องมีการจัดระบบให้การสนับสนุนช่วยเหลือและให้ แนวทาง กระบวนการเรียนรู้ และฝึกทักษะในการจัดเก็บข้อมูล เน้นการพัฒนาตนโดยผ่าน กระบวนการวิจัย เพื่อให้บุคลากรในชุมชนเกิดความเข้มแข็ง มีระบบการคิดที่ชัดเจน นำไปสู่การ แก้ไขปัญหาและพัฒนาได้อย่างชัดเจนเป็นระบบ

ในการที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งนั้น ต้องดำเนินการในหลายประการ ที่สำคัญคือต้องสร้าง " ชุมชนแห่งการเรียนรู้ " ให้เกิดขึ้น มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เรียนรู้พัฒนา แก้ไขปัญหาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคม เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไทยที่ดี งามเอาไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ , 2544)

นอกจากนั้น อลิศรา ชูชาติ (2544) ได้กล่าวถึงแนวปฏิบัติของกรมมัธยมเพื่อการปฏิรูป การศึกษาที่สอดคล้องกับการที่ครูควรศึกษาแหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการสอน ศิลปะ ว่า ครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจสภาพปัญหาชุมชน หมายถึงครูต้องรู้จักสภาพ ปัญหา ความ ต้องการของชุมชน รวมทั้งวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูผู้รับผิดชอบในการจัดทำสาระของ หลักสูตร ต้องเข้าใจคำว่าชุมชนและท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยพิจารณาขอบเขต ระบุชุมชน หรือท้องถิ่นให้ชัดเจน และจัดความสัมพันธ์ระหว่างใกล้ตัวสู่ระดับไกลตัว ครูต้อง สามารถวิเคราะห์สภาพและความต้องการของชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการคัดสรรสาระที่ จำเป็นและสนองต่อความจำเป็นของชุมชน เป้าหมายสุดท้ายของการจัดการศึกษามีใช้สิ้นสุดที่เอื้อต่อ บุคคลเท่านั้น แต่การจัดการศึกษาที่แท้จริงจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ เพื่อสร้างคนที่มีคุณสมบัตินี้ และคุณลักษณะที่ดีงาม กอปรด้วยคุณธรรม จริยธรรม และความรู้ ความสามารถ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ตนเป็นสมาชิกอย่างยั่งยืน

1.5 ด้านการประเมินผล

ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาด้านการประเมินผล และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อได้พบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากตรงกัน 2 ประเด็น คือ 1) การประเมินผลพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ ว่านักเรียนมีความสามารถในการเสนอแนวทางทำนุบำรุงศิลปะท้องถิ่นได้ ซึ่งการประเมินผลลักษณะนี้จะทำให้ตรวจสอบได้ว่า นักเรียนมีใจรักและเห็นคุณค่า รวมทั้งเกิดจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่น จนนำไปสู่การแสดงออกถึงพฤติกรรมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินผลตามจุดประสงค์ข้อที่ 2 ของวิชาศิลปศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่กำหนดไว้ว่า เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย และรู้จักรักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป (กรมวิชาการ, 2535) 2) การประเมินผลการแสดงพฤติกรรมออกมาตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่กำหนดไว้ ว่านักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความถนัดและความสนใจ โดยประยุกต์จากงานศิลปะท้องถิ่น การประเมินผลการสร้างสรรคงานศิลปะ โดยประยุกต์จากงานศิลปะท้องถิ่นนั้น ควรจะให้ปราชญ์ท้องถิ่นที่เชี่ยวชาญในประเภทของศิลปะท้องถิ่นนั้น ๆ มีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย ซึ่งจะเป็นการสนองเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2542)

ผลของการให้บุคคลอื่นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น เดอ ฟรานเชสโก (De Francesco , 1958) ได้เสนอแนะแนวทางการประเมินผลทางศิลปศึกษา ว่า การประเมินผลควรเป็นผลของความสัมพันธ์โดยส่วนรวมกับพัฒนาการของนักเรียน ซึ่งหมายความว่า ครูไม่ควรประเมินผลโดยคนเดียว แต่ควรให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย เช่น นักเรียน และผู้ปกครอง เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้เกิดการประเมินผลพัฒนาการของนักเรียนได้อย่างกว้างขวาง และสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาความถนัด และความสามารถของนักเรียนได้อย่างเที่ยงตรง

2. อภิปรายผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่น ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา

2.1 ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่า การได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่นนั้นจะทำให้ นักเรียนได้เกิดความเข้าใจถึงภาพรวมของศิลปะท้องถิ่น เช่น การได้รู้จักวิธีสร้างสรรค์ ศิลปะท้องถิ่น เข้าใจถึงเหตุผลในการสร้างงานศิลปะท้องถิ่น การใช้วัสดุท้องถิ่น ความคิด สังกม และชีวิต

ความเป็นอยู่ในท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งประเสริฐ ศิลรัตน์ (2542) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยพิจารณาเป็น 3 ลักษณะ คือ การพิจารณาในเชิงมุ่งหมายโดยศิลปะอาจถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสื่อ เป็นเครื่องมือหรือเป็นวิธีที่จะไปถึงจุดหมายปลายทางที่มนุษย์ตั้งเป้าหมายไว้ เช่น สร้างศิลปะเพื่อเป็นสื่อหรือภาษาติดต่อซึ่งกันและกัน หรือสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของยุคสมัยต่าง ๆ เป็นต้น ในประการต่อมาการพิจารณาเชิงบรรยายตามประจักษ์เป็นการพิจารณาถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ที่มากระตุ้นเร้าบันดาลใจให้มนุษย์สร้างศิลปะหลังจากมนุษย์ได้รับรู้สิ่งนั้นปรากฏการณ์นั้นหรือเหตุการณ์นั้น ๆ แล้ว เป็นการพิจารณาถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนการสร้างศิลปะ และประการสุดท้ายเป็นการพิจารณาในเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นการพิจารณาพฤติกรรมกรรมการสร้างศิลปะของมนุษย์ โดยอาศัยหลักเกณฑ์หรือทฤษฎีเข้ามาประกอบการอธิบายหาคำตอบ ในลำดับต่อมาเมื่อนักเรียนเข้าใจถึงสาเหตุของการสร้างสรรค์งานงานศิลปะท้องถิ่นแล้ว ก็จะนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกทางความงามเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น และเกิดการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่นต่อไป

การที่จะให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นโดยการให้เข้าใจภาพรวมของศิลปะท้องถิ่นโดยเฉพาะการเข้าใจเหตุผลของการสร้างงาน สอดคล้องกับกรมศิลปากร (2542) ที่ได้กล่าวได้ว่า เหตุสำคัญที่ทำให้เกิดงานศิลปะของมนุษย์นั้นสาเหตุหนึ่ง เกิดเพราะความเชื่อของมนุษย์ซึ่งความเชื่อของมนุษย์เป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นแรงกดดันให้มนุษย์ใช้ความพยายามที่จะสร้างสรรค์งานให้เป็นรูปธรรมขึ้นมาเพื่อสนองความเชื่อ เช่น ความกลัวต่อธรรมชาติ อิทธิพลของดิน น้ำ ลม ไฟ รวมถึงความเชื่อในเรื่องของผี วิญญาณ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

2.2 ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่าการเชื่อมโยงเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา กับคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น ที่มีต่อการดำรงชีวิตนั้น เป็นการเรียนรู้เนื้อหาที่สำคัญของศิลปะท้องถิ่น โดยเนื้อหาของเชื่อมโยงดังกล่าวเป็นแนวคิดในเรื่องของการบูรณาการ ซึ่งวิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์ (2531) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนศิลปะแบบบูรณาการ ต้องเป็นหัวข้อเรื่องที่ใกล้ชิดกับตัวนักเรียนโดยเนื้อหาต่าง ๆ ที่จะผสมผสานหรือบูรณาการนั้นต้องเหมาะสมกับสภาพและวัยของนักเรียน เช่น ในเรื่องของ บ้าน โรงเรียน ชุมชน สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งการเรียนรู้ที่จะได้ผลดีและสอดคล้องกับชีวิตจริงในการคิดและแก้ปัญหา จำเป็นต้องใช้ข้อมูลต่าง ๆ หลายด้านหลายสาขามาประกอบการพิจารณาตัดสินใจ การจัดการเรียนการสอนทางด้านศิลปะแบบบูรณาการจึงเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม และสัมพันธ์กับชีวิตจริง ทั้งนี้ ในการเชื่อมโยงแนวคิดนั้น สุชิน เพชรักษ์ (2544) กล่าวว่า เป็นหลักสำคัญในการจัดกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการสร้าง

ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเรื่องที่ยากขึ้นถ้าผู้เรียนสามารถปรับให้เชื่อมโยงเข้ากับความรู้ที่มีสะสมไว้อยู่ในสมองแล้ว

โดยเฉพาะปัจจุบันที่สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ ครูผู้สอนจึงต้องตระหนักในความสำคัญดังกล่าว และแสวงหาเนื้อหาวิชาที่จะตอบปัญหาและตอบสนองต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียนในสังคมที่จะมีความหลากหลายและสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น และการจัดเนื้อหาวิชาศิลปะแบบบูรณาการ โดยเฉพาะเรื่องของการเชื่อมโยงคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนากับคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่มีต่อการดำรงชีวิตนั้น นับเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองตอบต่อเจตนารมณ์ดังกล่าว

การนำเนื้อหาวิชามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยการเชื่อมโยงแนวคิดทางด้านพุทธศาสนานั้น ก่องแก้ว เจริญอักษร (2541) ได้นำเสนอไว้ในบทความทางวิชาการเรื่อง “กระบวนการเรียนการสอนตามแนวริยสัจ : กรณีตัวอย่างวิชาประวัติศาสตร์ไทย ” กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนตามแนวริยสัจ เป็นกระบวนการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่น่าจะนำไปทดลองใช้ให้แพร่หลาย ซึ่งจะพบว่า เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดอย่างมีระบบต่อเนื่องกัน และเป็นการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน เพราะได้พยายามหาเหตุผลเพื่อใช้แก้ปัญหาตามความเป็นจริงนอกจากนั้น ยังมีกระบวนการทำงานที่ระบุให้เลือกเฟ้นหรือค้นหาวิถีทางปฏิบัติ ซึ่งกำหนดลำดับขั้นให้ฝึกทำกิจกรรมหรืองานไว้ในขั้นตอนที่ 4 ของริยสัจ (มรรค) กล่าวได้ว่าการเรียนการสอนที่เป็นกระบวนการตามแนวริยสัจ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ครบวงจร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษา ข้อมูล 2) การศึกษาสาเหตุ 3) การศึกษาเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของงาน และ 4) การลงมือปฏิบัติภารกิจใหญ่หรือทำงานตามที่ได้วิเคราะห์ศึกษาแล้ว

2.3 ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

การทำให้มีใจรักในงานเป็นความสำคัญอันดับแรกที่จะส่งผลต่อความสามารถในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่นสำหรับนักเรียนในความคิดเห็นของปราชญ์ท้องถิ่น นอกเหนือไปจากความตั้งใจ ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักสังเกต และฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนจากง่ายไปยาก การทำให้มีใจรักในงานนั้นสอดคล้องกับหลักธรรมข้อหนึ่งทางพระพุทธศาสนา คือเรื่องของอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำมาสู่ความสำเร็จ และหลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการมีใจรักในงานนั้น คือ เรื่องของฉันทะ ซึ่งหมายความว่าถึงความพอใจ รักใคร่ ดังนั้นประสบการณ์ในการเรียนรู้เรื่องของความมีใจรักในงานจึงสอดคล้องกับประสบการณ์เกี่ยวกับหลักการแห่งศีลธรรมจรรยาที่ นิรมล ตีรณสาร

สวัตติบุตร (2525) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การให้นักเรียนได้รู้หลักแห่งการทำความคิด ได้พิจารณาเหตุและผลจนเห็นประโยชน์ของการทำความคิดนั้นเป็นการประพฤติกปฏิบัติที่เหมาะสม ส่วนใหญ่จะพบได้ในหลักการของศาสนา และคตินิยม ประเพณีของชุมชนที่นักเรียนเป็นสมาชิก

2.4 ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

ปราชญ์ท้องถิ่น เห็นด้วยกับการนำเอาสื่อการเรียนการสอนที่ได้จากท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากหาได้ง่าย ราคาถูก และสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้วิจัย และสมพร จารุณัฐ (2540) ได้กล่าวไว้ว่า การเลือกสื่อการเรียนการสอนนั้นควรจะต้องคำนึงความคุ้นเคยของนักเรียนหาได้ง่ายและประหยัดค่าใช้จ่าย

อย่างไรก็ดี การนำเอาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น วิดีโอหรือคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา นั้นก็น่าจะมีเหตุผลและเหมาะสมพอหากต้องการที่จะให้นักเรียนได้มีมุมมองที่กว้างไกล และเกิดความคิดสร้างสรรค์ จนสามารถพัฒนารูปแบบของศิลปะท้องถิ่นให้เข้ากับสมัยปัจจุบันได้

2.5 ด้านการประเมินผล

เกี่ยวกับการประเมินผลด้านการวิจารณ์ศิลปะท้องถิ่นนั้น ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่าควรจะใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และใช้การทดสอบโดยการให้สร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น เพราะมีความเชื่อว่าถ้าสามารถทำงานได้ก็จะสามารถวิจารณ์ได้เช่นเดียวกัน

ทั้งนี้การจะรู้ได้ว่านักเรียนมีความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์ศิลปะท้องถิ่นได้นั้น หากใช้วิธีการสังเกตและทดลองโดยการสร้างสรรค์งานศิลปะ อาจจะเป็นวิธีการที่ไม่ครอบคลุมพอที่จะนำมาใช้ในการประเมินผล ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะให้ให้นักเรียนออกมาวิพากษ์วิจารณ์หน้าชั้นเรียน โดยการนำเสนอเป็นรายงาน หรือจัดอภิปรายเป็นกลุ่มก็ได้

ส่วนวิธีการประเมินผลว่านักเรียนได้นำความรู้ความสามารถเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้โดยการติดตามไปที่บ้านหรือในชุมชนนั้น สอดคล้องกับแนวคิดการประเมินตามสภาพที่เป็นจริง ดังที่ สมศักดิ์ ภูวิภาคารวรรณ (2540) ได้กล่าวไว้ว่า ยุทธวิธีของการประเมินตามสภาพจริงนั้นผู้เรียนจะต้องสาธิตหรือแสดงออกให้เห็นว่าผู้เรียนได้ทำอะไรบ้าง โดยครูอาจจะใช้วิธีการสังเกตหรือจับตามดูการปฏิบัติงานของเด็กด้วย ซึ่งวิธีเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนนำสิ่งที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ได้

นอกจากนั้นแล้ว ยังสามารถนำแนวคิดในการประเมินผลความสามารถของนักเรียนเป็นรายกลุ่มและรายบุคคลมาตรวจสอบความสามารถของนักเรียนได้ ดังจะเห็นได้จากแนวคิดใน

การประเมินผลของ คอนราด (Conrad , 1964) ที่ได้เสนอแนวทางการประเมินผลงานศิลปะ โดยแบ่งตามจำนวนนักเรียนดังนี้

1) การประเมินผลกลุ่ม (Group Evaluation) เป็นการอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับผลงานศิลปะของนักเรียน โดยนำผลงานไปจัดแสดงร่วมกันบนผนังหรือบอร์ดในห้องเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้สังเกตผลงานได้อย่างสะดวก

2) การประเมินผลรายบุคคล (Individual Evaluation) เป็นการประเมินงานศิลปะของนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อกำหนดแนวทางในการปรับปรุง และแก้ไขการทำงานศิลปะครั้งต่อไป นอกจากนี้ นักเรียนยังสามารถประเมินผลงานของตนเองโดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกันกับครูผู้สอน และนำผลการประเมินมาเปรียบเทียบกัน แล้วจึงอภิปรายผลการประเมินระหว่างครูกับนักเรียน

การประเมินผลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานศิลปะของนักเรียนนั้น สันติ คุณประเสริฐ (2543) ได้เสนอแนวทางไว้ในบทความชื่อ " รูปแบบ Art Propel : การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาตามแกนสาระความรู้ P-P-R และการประเมินผลของแฟ้มสะสมงาน Portfolio " ว่า การประเมินผลโดยให้ผู้เรียนจัดทำ Portfolio นั้น มีความเหมาะสมที่จะใช้กับวิชาศิลปะปฏิบัติโดยเฉพาะและทุกระดับ สาระความรู้อันดับแรกที่จะต้องบรรจุในแฟ้มสะสมงาน คือ 1) Production ตัวผลงานเกี่ยวกับทักษะเป็นการนำเสนอในรูปแบบผลงานที่เสร็จสมบูรณ์ เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ทางความคิดจินตนาการ อารมณ์ ทักษะ และวิธีการทำงานของผู้เรียน 2) Perception ตัวรับรู้เกี่ยวกับความรู้สึกทางสุนทรียภาพ เป็นการนำเสนอในรูปแบบของภาพ เป็นที่แสดงต้นเหตุของความคิด และความเข้าใจด้านหลักการและคุณค่าทางความงาม การทดลองค้นหารูปแบบหรือรูปทรงของผลงาน เป็นการนำเสนอลำดับขั้นตอนของพัฒนาการทางความเข้าใจและการรับรู้ตั้งแต่เริ่มแรกศึกษาจนเป็นผลงานที่เสร็จสมบูรณ์ 3) Reflection ตัวสะท้อนความคิด เกี่ยวกับความคิดที่เป็นเหตุผลที่ได้จาก ศิลปวิจารณ์และประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นการนำเสนอในรูปแบบของข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งผู้เรียนทำการสืบค้นและวิเคราะห์ก่อนลงมือผลิตตัวผลงาน รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ และขั้นตอนวิธีการทำงาน

3. อภิปรายผลข้อมูล แนวคิดในเรื่องของคติ ความเชื่อ ในการสร้างสรรค์และแสดงออกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะ

3.1 ฐานความคิด คติ ความเชื่อของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

การที่ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่า ฐานความคิด คติ ความเชื่อในการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่นมักจะมีที่มาจากเรื่องของพระพุทธรศาสนา ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะกระทำจะต้องอยู่ภายใต้เรื่องของการทำความดีนั้น สอดคล้องกับ โชคชัย ตักโพธิ์ (2541) ที่ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดลักษณะหนึ่ง

ของภูมิปัญญา จะเน้นในเรื่องของคุณธรรมความดีงาม ไม่ใช่เรียนรู้หลักของการทำงาน แต่เป็นการเชื่อมโยงหลักวิถีการศิลปะไปทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงวัฒนธรรม

โดยพื้นฐานของสังคมไทยนั้น จะมีความผูกพันกับพุทธศาสนา การที่นำคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการแสดงออกทางศิลปะ ก็จะช่วยให้เกิดการโน้มนำไปสู่การทำความคิดได้

3.2 ความสัมพันธ์ของศิลปะท้องถิ่นกับวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน

แนวความคิดของปราชญ์ท้องถิ่นที่ว่า ศิลปะท้องถิ่นสะท้อนถึงวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต ก่อให้เกิดการมีอาชีพ อันจะทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในชุมชนได้นั้น สอดคล้องกับแนวคิดจากการศึกษาของ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2539) ที่ว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่บุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยพัฒนาคน ครอบครัวและชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้บนพื้นฐานของการเรียนรู้รกรากวัฒนธรรมดั้งเดิม ตลอดจนความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งสร้างผู้นำและประชาคมทางวัฒนธรรม ที่สามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายให้เกิดกลไกในการดำเนินงานวัฒนธรรมชุมชน อันจะทำให้เกิดความเข้มแข็ง และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้

ทั้งนี้การที่จะให้ประชาชนพึ่งตนเองได้นั้น จะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มที่ในกระบวนการจัดการศึกษา โดยรัฐจะต้องกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น หรือต้องยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีการนำทรัพยากรและองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างเสริมให้วิถีการดำเนินชีวิตได้ประสานไปกับความเจริญก้าวหน้าของสังคมร่วมสมัย

3.3 กลวิธีในการทำงานเพื่อนำไปสู่การสร้างศิลปะที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์

ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่า การใช้แนวคิดที่อยู่ใกล้ตัวพร้อมกับการนำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ และสร้างสรรค์จากแนวคิดของตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จะนำไปสู่การสร้างสรรคที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ได้ เนื่องจาก การใช้แนวความคิดที่อยู่ใกล้ตัว รวมทั้งวัสดุ อุปกรณ์ ที่มีความผูกพันกับวิถีการดำเนินชีวิต ย่อมจะสะท้อนถึงผลการสร้างสรรค์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์อยู่โดยตัวของมันเอง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540) ได้กล่าวถึงการสร้างสรรค์งานที่เป็นเอกลักษณ์ว่า การรักษาและพัฒนามรดกทางศิลปกรรม และเสริมสร้างความรู้ จะนำไปสู่การรู้จักและภาคภูมิใจในตนเอง จะเกิดความซาบซึ้งและตระหนักในคุณค่า กระตุ้นให้เกิดสุนทรียภาพจินตนาการและทักษะในการสร้างสรรค์งานที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ได้

3.4 การดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่น ในความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่าการทำางานอย่างต่อเนื่อง พยายามชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น และนำมาใช้กับชีวิตประจำวันโดยตลอด ในขณะที่เดียวกันก็พยายามปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง แต่ยังคงแก่นสำคัญของงานไว้ และทำให้ศิลปะท้องถิ่นนั้นเข้าไปมีบทบาทในทุกกิจกรรม ก็น่าจะเป็นแนวทางในการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันได้

ทั้งนี้ การเข้าใจและสามารถปรับวิถีชีวิตรวมถึงการพัฒนาศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพตามสภาวะพัฒนาการของสังคม ตลอดจนการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย และการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก ก็จะเป็นการต่ออายุชีวิตให้คนสร้างสรรค์งานศิลปะยังทำงานต่อไปได้ อันจะส่งผลถึงการดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นได้ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของ ทวีศักดิ์ เสนาณรงค์ (2531) ที่ว่า โลกปัจจุบันที่มนุษย์แตกต่างกันทางความคิด เพราะผลกระทบจากระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่แตกต่างกัน แต่โลกเราก็ยังโชคดีที่มีสิ่งหนึ่งคอยประสานมนุษย์ชาติให้มีจิตใจสมัคสมาน สิ่งนั้นคือ ศิลปวัฒนธรรม เพราะคนที่ต่างกันด้วยระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ล้วนแต่ยอมรับคุณค่าความงาม ความจริงใจของศิลปวัฒนธรรม ซึ่งการยอมรับในความแตกต่างกันนั้น ย่อมจะทำให้เกิดการมองเห็นคุณค่า และนำไปสู่การดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมนั้นๆ ไว้

3.5 การสอดแทรกแนวคิดในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความดีงาม

ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นตรงกันว่า แนวความคิดในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เป็นเนื้อหาที่ได้สอดแทรกลงไปในการทำงานศิลปะท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง เพราะโดยพื้นฐานของสังคมไทยนั้น มีความยึดมั่นในพระพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม อันสะท้อนถึงวัฒนธรรมที่ดีงามในการดำรงชีวิต การสอดแทรกเนื้อหาเหล่านี้ไว้ในในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น ย่อมจะส่งผลต่อการเชื่อมโยงไปสู่ความดีงามได้แน่นอน

ศักดิ์ชัย เกียรติวนิช (2542) ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปกรรมในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่นไว้ในการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชนว่า ชุมชนให้คุณค่าเครื่องปั้นดินเผาว่า เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่มีความสามารถ มีจิตใจละเอียดอ่อน สงบ และมีสมาธิในการเขียนลวดลายได้

ประณีตและมีความหมาย มีการดำเนินชีวิตที่เป็นสุข ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความศรัทธาในฝีมือช่างในอดีต จนยึดถือเป็นแนวทางในการสร้างงาน

จะเห็นได้ว่า แนวความคิดในเรื่องความสงบและมีสมาธิ นั้น เป็นแนวคิดและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาสอดแทรกไว้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงไปสู่ความดีงามได้อย่างเป็นรูปธรรม

3.6 การแสดงออกถึงความรักและความห่วงใยในศิลปะท้องถิ่นเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนรุ่นหลัง

ปราชญ์ท้องถิ่นเห็นว่าการนำศิลปะท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในชีวิตอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังอยู่ตลอดเวลา ไม่หวงวิชา น่าจะเป็นการแสดงออกถึงความรักและความห่วงใยในศิลปะท้องถิ่นได้

โดยเฉพาะในเรื่องของความไม่หวงวิชา ย่อมเป็นการแสดงออกถึงความรักและศรัทธาในความรู้ความสามารถ และพร้อมจะถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้เพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป นั้นย่อมหมายถึงความเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนรุ่นหลังในการแสดงออกถึงความรักและห่วงใยในศิลปะท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเจาะลึกถึงคติความเชื่อที่แฝงอยู่ในการสร้างสรรค์ และการแสดงออกของภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะประเภทต่างๆ
2. ควรมีการวิจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะกับความเข้มแข็งของชุมชน
3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรจากฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา
4. ควรมีการวิจัยถึงสภาพปัญหาและแนวทางในการทำนุบำรุงศิลปะท้องถิ่นทั้งในระดับจังหวัด และในระดับชาติ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมวิชาการ. **หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2535.

กรมวิชาการ. **แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

คุรุสภาลาดพร้าว, 2538.

กรมวิชาการ. **สรุปผลการประชุมสัมมนาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.

กรมวิชาการ. **รายงานการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถม**

ศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว , 2540.

กรมศิลปากร. **ข้อมูลต้นฉบับหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิ**

ปัญญาจังหวัดอุบลราชธานี. (ม.ป.ท.), 2541. (กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาส

พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ครบ 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542).

กรมศิลปากร. **งานช่างศิลปกรรมในท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาชน จำกัด, 2542.

กระทรวงศึกษาธิการ. **ปฏิรูปการศึกษา : ก้าวอย่างมั่นใจ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา , 2544.

กระทรวงศึกษาธิการ. **สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มการเรียนรู้ศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ , 2544.

กลุ่มสถาบันราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วิถีไทย.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทคอมฟอร์ม จำกัด,

2542.

เกษมา วรวรรณ ณ อัญญา. **แนวคิดจากการอธิบายนำของผู้ทรงคุณวุฒิ. ในสรุปผลการประชุม**

สัมมนาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์, หน้า 5. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.

กาญจนา เกียรติประวัติ. **วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนา

พานิช จำกัด, 2524.

ก่อแก้ว เจริญอักษร. **กระบวนการเรียนการสอนตามแนวอริยสัจ : กรณีตัวอย่างวิชาประวัติศาสตร์ไทย.**

วารสารครูศาสตร์. ปีที่ 26 ฉบับที่ 2 (พฤศจิกายน 2540 - กุมภาพันธ์ 2541) : 20-28.

เกษร ธิตะจारी. **การสอนศิลปะให้นักเรียนในสหรัฐอเมริกา. วารสารครูศาสตร์.** ปีที่ 22 ฉบับที่ 1

(กรกฎาคม – กันยายน 2536) : 110 – 113.

คณะกรรมการดำเนินงานฝ่ายจัดทำหนังสืออุบลราชธานี 200 ปี. **อุบลราชธานี 200 ปี.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2535.

- คุณ โทชันท์. ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย. **ปัญญา**. ปีที่ 10 ฉบับที่ 47 (กุมภาพันธ์ – มีนาคม 2542) : 17 – 21.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : อลีน เพลส, 2539.
- ชวลิต ดาบแก้ว และสุดาวดี เหมทานนท์. **วิธีสอนศิลปศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ไอเดียสตรี, 2525.
- โชคชัย ตักโพธิ์. การสร้างสรรค์ศิลปะด้วยภูมิปัญญาไทย. **วารสารหอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (ธันวาคม 2544) : 7 – 11.
- ณัฐยา ทิพย์รัตน์. การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น “หนังตะลุง” ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542.
- ทวีศักดิ์ เสนาณรงค์. **หนังสือเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมเนื่องในโอกาสเปิดศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิคตอรี พาวเวอร์พอยท์ จำกัด, 2531.
- ทัศนีย์ ทองไชย. **สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2542.
- ธิดา สาระยา. **เมืองอุบล : ธานีแห่งราชา ศรีสง่าแห่งไพรพฤกษ์**. กรุงเทพมหานคร : ศรีบุญอุตสาหกรรมการพิมพ์, 2536.
- อำรง บัวศรี. **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2532.
- นิจพร สุขสวัสดิ์อำนาจ. การศึกษาการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาชีววิทยา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิตมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- นิรมล ตีรณสาร สวัสดิ์บุตร. **วิธีสอนศิลปแบบต่าง ๆ** . ในเอกสารทางวิชาการหลักสูตรและการสอนระดับประถมศึกษา. 280-282. แผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.
- นิรมล ตีรณสาร สวัสดิ์บุตร. **ศิลปศึกษากับครูประถม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตีรณสาร , 2525.
- นิวัฒน์ พ. ศรีสุวรรณนท์. **ไทยลาว-อีสาน**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., 2539.
- นิตติภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **เอกสารการสัมมนา เรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านมิติจรัสแสงต่อการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา**. (ม.ป.ท.), 2534.

- บุญชม ศรีสะอาด. **การพัฒนาการสอน**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2537.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. **สถิติวิจัย 1**. กรุงเทพมหานคร. ห.จ.ก. พี. เอ็น. การพิมพ์, 2542.
- ปฤถนต์ แสงสว่าง. **การศึกษาคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทยตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้นและนักศึกษาศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง & แกลเลอรี, 2541.
- ปฤถนต์ แสงสว่าง. **การศึกษาศิลปะปูนปั้นไทยตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้นและนักศึกษาศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง & แกลเลอรี, 2541.
- ประจักษ์ บุญอารีย์. **ยุคเรอเนซองส์อีสาน : ภูมิปัญญาท้องถิ่น-อุบลราชธานีอันดับที่ 1**. (ม.ป.ท.), 2540. (อัดสำเนา)
- ประเวศ วะสี. **การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น**. ใน เสรี พงศ์พิศ. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท, 17-33. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง & แกลเลอรี จำกัด, 2536.
- ประเสริฐ ศิลรัตน์. **สุนทรียทางทัศนศิลป์**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, 2542.
- พจน์ เทียมศักดิ์. **ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ระหว่างชุมชนและโรงเรียน**. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 (มกราคม – เมษายน 2544) : 113 – 124.
- พระธรรมปิฎก. **แนวคิดบทบาทโรงเรียนกับการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น**. **สานปฏิรูป** ปีที่ 2 ฉบับที่ 23 (กุมภาพันธ์ 2543) : 83.
- พระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. **วัฒนธรรมไทยในกระแสวัฒนธรรมโลก**. **วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช**. ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2544) : 5 – 11.
- พุทธทาสภิกขุ. **ปวารณา ภูมิปัญญาแห่งพุทธะ : ที่น่ารู้จักและนำมาประยุกต์ใช้**. **พุทธศาสนา**. ปีที่ 69 เล่มที่ 4 (พฤศจิกายน 2544 – มกราคม 2545) : 68 – 70.
- พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ. **แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2542.
- พีระศักดิ์ เทพไตรรัตน์. **การศึกษาศิลปะและปัญหาการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
- มณีนภา ชูติบุตร. **การนำเสนอผลการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร**. **ในสรุปผลการประชุมสัมมนาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น**, หน้า 15-19. 30 มิถุนายน - 2 กรกฎาคม 2540 ณ โรงแรมเจริญศรีแกรนด์รอยัล อ.เมือง จ.อุตรธานี.
- มะลิฉัตร เอื้ออนันท์. **เอกสารประกอบการสอนทฤษฎีความรู้และศิลปศึกษา**. ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532.

- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. บทบาทของศิลปศึกษาในแนวปฏิรูปหลักสูตร. ในพิมพ์นธ์ เดชะคุปต์, ลัดดา ภูเกียรติ และสุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม, **ประมวลบทความนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับยุคปฏิรูปการศึกษา**, 195-210. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. **แนวโน้มศิลปศึกษาร่วมสมัย**. โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2543.
- มาลินี สวดยคำข้าว. **การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- รุ่ง แก้วแดง. **ปฏิวัติการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2541.
- รัตนะ บัวสนธ์. **การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ บัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
- เลิศ อานันท์นะ. **ศิลปะในโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กราฟิเคอาร์ท, 2523.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่**. กรุงเทพมหานคร : ธเนศวรกราฟิพิมพ์, 2525.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **การเสริมสร้างและพัฒนาศิลปะ**. **กระจุกเงา**. ปีที่ 2 ฉบับที่ 8 (สิงหาคม - กันยายน 2527) : 80-92.
- วิทย์ พิณคันเงิน. **ภูมิปัญญาไทยในศิลปกรรม**. **วารสารราชบัณฑิตยสถาน**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (มิถุนายน - กันยายน 2543) : 218 - 213.
- วิบูล จันท์แย้ม. **สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. **ศิลปศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2539.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. **ศิลปะในโรงเรียนประถม**. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช , 2531.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. **ศิลปะเป็นมูลฐานสำคัญ**. **วารสารครุศาสตร์**. ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม - กันยายน 2536) : 1-12.
- วิโรต ศรีสุโร. **พุทธศิลป์ในถิ่นอีสาน**. **มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม - ตุลาคม 2540) : 4 - 9.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. **ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทครุศาสตร์ดุสิต บัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

- สมพร จารุณี. การวางแผนการเรียนการสอน : สื่อและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว, 2540.
- สมศักดิ์ ภูวิภาดาธรรม. การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง. เชียงใหม่ : เชียงใหม่
โรงพิมพ์แสงศิลป์, 2545.
- สังัด อุทรานันท์. การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ. กรุงเทพมหานคร : 2526.
- สมัย สุทธิธรรม. อุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, 2539.
- สามารถ จันทร์สุรีย์. ภูมิปัญญาชาวบ้าน. ใน เสรี พงศ์พิศ, ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท,
145-159. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2536.
- เสน่ห์ จามริก. แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยบววิเคราะห์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สถาบัน
ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2537.
- เสรี พงศ์พิศ. คีนสู่รากเหง้า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2529.
- สันติ คุณประเสริฐ. รูปแบบ Arts PROPEL : การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาตามแกนสาระความรู้ P-P-R
และการประเมินผลของแฟ้มสะสมงาน Portfolio.วารสารครุศาสตร์. ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม -
ตุลาคม 2543) : 81-87.
- สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. คู่มือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญา
ชาวบ้าน. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์รุ่งศิลป์, 2541.
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. สถิติข้อมูลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ปี
การศึกษา 2542. (ม.ป.ท.), 2542. (อัดสำเนา)
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. คู่มือดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการ
ศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. คู่มือดำเนินงานสำหรับโรงเรียนในโครงการขยาย
โอกาสทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2539.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทำปกเจริญผล, 2542.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. รายงานการประเมินผล 1 ทศวรรษโครงการขยาย
โอกาสทางการศึกษา ปีการศึกษา 2533 - 2542 เส้นทางสู่การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2543.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์ทำปกเจริญผล, 2542.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. แผนวัฒนธรรมแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,
2539.

- สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี. การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (2545-2549) ฉบับรายงาน
**วิสัยทัศน์ ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด โอกาส ศักยภาพ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทาง
 การพัฒนาจังหวัด.** (ม.ป.ท.), 2543. (อัดสำเนา)
- สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี. **โครงการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดที่ยั่งยืน : รายงานฉบับ
 ประเด็นปัญหาโอกาสและศักยภาพ.** (ม.ป.ท.), 2543. (อัดสำเนา)
- ลำลี ทองทิว และคณะ. **รายงานการวิจัยโครงการพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น งานแกะสลักและ
 งานไม้สำหรับหมู่บ้านหัตถกรรมไม้และแกะสลักบ้านถวายเป็น : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านต้นแก้ว
 อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย : โครงการวิจัยด้านการศึกษา
 กับชุมชน, 2544.
- สุชิน เพ็ชรรักษ์. **รายงานการวิจัยเรื่อง " การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาใน
 ประเทศไทย ".** กรุงเทพมหานคร : 2544.
- สุพิน บุญชูวงศ์. **หลักการสอน.** กรุงเทพมหานคร : แสงสุทธิการพิมพ์, 2531.
- สุภาพร ตันท์ธนศิระกุล. **การศึกษาศาสนาและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาศิลปะศึกษา ระดับมัธยม
 ศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนโครงการขยาย
 โอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
 วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2537.**
- สุมิตร คุณานุกร. **หลักสูตรและการสอน.** กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2518.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี. **คุณค่าของศิลปะจากทัศนระของบุคคลต่าง ๆ . วารสารครุศาสตร์. ปีที่ 22 ฉบับที่ 1
 (กรกฎาคม - กันยายน 25396) : 51-63.**
- สุวรรณา เกียรติไกรเพชร. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีเอกภาพของแขวงเซกอง. เอกสาร
 ประกอบการประชุมรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานระยะที่ 2 โครงการวิจัย "ภาษา
 และวัฒนธรรมของชนเผ่าในแขวงเซกอง สปป. ลาว เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการวางแผน
 วิจัยและพัฒนาแขวงเซกอง" 27 พฤศจิกายน 2541. (ทุนวิจัยสำนักงานกองทุน
 สนับสนุนการวิจัย).**
- อมรา พงศาพิชญ์. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2542.
- อรรถพล อนันตวรสกุล. **การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการด้วยรูปแบบกิจกรรม STORYLINE. ใน พิมพ์พันธ์
 เดชะคุปต์ และคณะ , แนวคิดและแนวปฏิบัติเพื่อครุมัธยมสำหรับการปฏิรูปการศึกษา , 183 -
 201. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ , 2544.**
- อริศรา ชูชาติ. **แนวคิดสู่การปฏิบัติ : จากพระราชบัญญัติการศึกษาสู่โรงเรียนและชุมชน. ในพิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์
 และคณะ. แนวคิดและแนวปฏิบัติครุมัธยมเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
 พิมพ์, 2544.**

อังกูล สมคะเนย์ และคณะ. เอกสารสัมมนาเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านมิติจรัสแสง ต่อการจัดการเรียน
การสอนระดับประถมศึกษา. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2534.

อังกูล สมคะเนย์. สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถม
ศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, 2537.

อำไพ ตีรณสาร. ขยายมุมมองการเรียนรู้ศิลปะ. วารสารครุศาสตร์. ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม -
กันยายน 2536) : 64-76.

อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน. การสู่มตัวอย่างทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ฟีนีพับลิชชิ่ง,
2535.

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. ระบบการศึกษากับชุมชน : กรอบแนวคิดและข้อเสนอ
เพื่อการศึกษาวิจัย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแปลน พับลิชชิ่ง จำกัด, 2540.

อุบล ตูจินดา. หลักและวิธีสอนศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2532.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. คำชี้แจง ใน เสรี พงศ์พิศ, ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท, 5-9.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2536.

โสภาส บุญครองสุข. เราจะสอนวิชาศิลปะศึกษาให้เด็กเกิดสุนทรียภาพตามแนวทางปรัชญาใด.

ในสันติ คุณประเสริฐ, สมใจ สิทธิชัย, ศิลปะศึกษา - ศึกษาศิลปะ, 89-104. กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

- Abusabib, Mohammed Abdel Rahman. (1995). **African Art : An Aesthetic**. [CD- ROM] . Abstract from : ProQuest File : dissertation Abstract Item : Not. Available from UMI.
- Adejumo , C.O. Concidering Multicultural Art Education. **Art Education**. 55 (22) (March 2002):34-38.
- Avery, Julie Ann. (1992). **An Exploration of Several Early Michigan Country Fairs as Community is Organization of the 1850 S, an 1870 S (CD-ROM)**. Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item : 9223170
- Baker, Jean Angela. (1992). Perceptions of Object Making Community in Western Newfoundland (CD-ROM). Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item : 8723361.
- Chapman, Laura H. Approaches to Art in Education. U.S.A. Harcourt Brace Jovanovich, 1978.
- Conrad, George. **The Process of Art Education in the Elementary School**. Engwood Cliffs, N.J. : Prentice – Hall, Inc. 1964.
- Cornel Pewewardy. Culturally Responsive Teaching for American Indian, In Etta R. Hollins and Eileen I. Path **Ways to Success in School Culturally Responsive Teaching**. pp. 85 - 100. New Jersey London : Mahwah, 1999.
- De Francesco, Italo Luther. **Art Education : It's Means and Ends**. New York. Harper, 1958.
- Leptak , Jeffrey Lynn. (1991). **A Critical Ethnographic Study of a Community's Aesthetics Values [Community Aesthetics] [CD-ROM]**. Abstract From: ProQuest File : dissertation Abstract Item : 9201698.
- Johansen, Per. The independence of theory and practice in art education. **Art Education** 36 (1) (1983) : 20 – 22.
- Kalviainen, Mirja. (1990). **Aesthetic Functional Product and Spiritual Material Work of Art : The 1980's Definition of A Good Keenan Ruth Geraldine. Wildlife Art and Natural History – linked Through Community and Classroom : A Curriculum Plan [CD-ROM]**. Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstract Item : Not available from UMI.
- McFee, J.K. **Preparation for Art**. San Francisco : Wadsworth Publishing, 1961.
- Stuhr, Patricia L. (1998) . **Cultural Conflict : Viewed Through The Art of the Contemporary Wisconsin Indians [CD-ROM]**. Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item : 8723361.
- Ulbricht, J. Polishing the Image of Art Education in the Community. **Art Education**. 55(1) (January 2002) :6-10
- Stout, C.J. Multicultural Reasoning and The Appreciation of Art. **Studies In Art Education**. 38 (2) 1997 : 96 – 111.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.218-2682

ที่ ทม.0302(2770.0603)1683

วันที่ กันยายน 2544

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์วัฒนะ จุฑาวิภาค

ด้วย นายวชิษฐี นาสารีย์ นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น ตามเอกสารที่แนบ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.218-2682

ที่ ทม.0302(2770.0603)1684

วันที่ กันยายน 2544

เรื่อง ขอรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์วัชรินทร์ จูติอดิศัย

ด้วย นายวิชาญ นาสารีย์ นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษานำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น ตามเอกสารที่แนบ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.218-2682

ที่ - ทม.0302(2770.0603)1686

วันที่ กันยายน 2544

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล

ด้วย นายวชิษฐ์ นาสารีย์ นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น ตามเอกสารที่แนบ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ทม.0302(2770.0603)1685

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

กันยายน 2544

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ประเทศ สุขสถิตย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายวศิษฎ์ นาสารีย์ นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร.218-2682

ที่ ทม.0302(2770.0603)1687

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

กันยายน 2544

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ประจักษ์ บุญอารีย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายวศิษฎ์ นาสารีย์ นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร.218-2682

ที่ ศธ 1178/ 970

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี
ถนนสุรศักดิ์ อำเภอเมืองอุบลราชธานี 34000

30 มกราคม 2545

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอทุกอำเภอและกิ่งอำเภอทุกกิ่งอำเภอ

ด้วยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัยของ
นายวิศิษฎ์ นาสารีย์ นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา
ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ
จัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" ในโรงเรียนโครงการขยาย
โอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและ
แบบสัมภาษณ์กับครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาและปราชญ์ท้องถิ่น ฉะนั้นจึงขอให้แจ้งโรงเรียนในสังกัด
ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตามรายชื่อที่แนบให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อดำเนินการ

ขอแสดงความนับถือ

(นายระลึก อานัน)

หน่วยศึกษานิเทศก์ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู รักษาการแทน
ฝ่ายวิจัยและประเมินผลทางการศึกษาผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

โทร. 0-4525-5708 ต่อ 414, 415

รายชื่อโรงเรียนที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
(เฉพาะครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น)

1. อำเภอเมืองอุบลราชธานี

- 1.1 โรงเรียนปทุมวิทยากร
- 1.2 โรงเรียนบ้านท่าบ่อ
- 1.3 โรงเรียนบ้านขามใหญ่
- 1.4 โรงเรียนชุมชนบ้านหัวเรือ

2. อำเภอกุดข้าวปุ้น

- 2.1 โรงเรียนบ้านกุดลอย

3. อำเภอเขมราฐ

- 3.1 โรงเรียนบ้านหนองนกทา
- 3.2 โรงเรียนบ้านหนองฝือ
- 3.3 โรงเรียนบ้านม่วงเต่า
- 3.4 โรงเรียนบ้านนาตาลเหนือ

4. อำเภอโขงเจียม

- 4.1 โรงเรียนชุมชนห้วยไผ่

5. อำเภอเชียงนิ

- 5.1 โรงเรียนบ้านดงยาง
- 5.2 โรงเรียนบ้านกอก
- 5.3 โรงเรียนบ้านกุดกะเสียน ไทยรัฐวิทยา ๒๘
- 5.4 โรงเรียนบ้านธาตุน้อย (สิงห์ประชาวิทยาการ)

6. อำเภอเดชอุดม

- 6.1 โรงเรียนบ้านโนนค้อ
- 6.2 โรงเรียนบ้านนาเจริญ
- 6.3 โรงเรียนบ้านเตย
- 6.4 โรงเรียนบ้านม่วงนาดี
- 6.5 โรงเรียนบ้านบัวงาม
- 6.6 โรงเรียนชุมชนบ้านหนองยาว
- 6.7 โรงเรียนบ้านแก้ง

7. อำเภอตระการพืชผล

- 7.1 โรงเรียนบ้านกระเดียน
- 7.2 โรงเรียนบ้านนาพิน
- 7.3 โรงเรียนบ้านขามเปี้ย
- 7.4 โรงเรียนบ้านตากแดด

8. อำเภอตาลสุม

- 8.1 โรงเรียนบ้านสำโรง

9. อำเภอนาจะหลวย

- 9.1 โรงเรียนบ้านโคกน้อย
- 9.2 โรงเรียนชุมชนบ้านโนนแดง
- 9.3 โรงเรียนบ้านคบหุ
- 9.4 โรงเรียนบ้านยโสภแสง

10. อำเภอน้ำขุ่น

- 10.1 โรงเรียนชุมชนบ้านปลาขาว

11. อำเภออุบลรัตน์

- 11.1 โรงเรียนบ้านหนองเม็ก
- 11.2 โรงเรียนบ้านโนนบากมิตรภาพที่ ๘๓
- 11.3 โรงเรียนบ้านห้วยทราย
- 11.4 โรงเรียนชุมชนบ้านหนองสะโน

12. อำเภอพิบูลมังสาหาร

- 12.1 โรงเรียนบ้านหินลาดแสนตอ
- 12.2 โรงเรียนบ้านนาเจริญ
- 12.3 โรงเรียนบ้านสร้างแก้ว
- 12.4 โรงเรียนบ้านโพธิ์ศรี
- 12.5 โรงเรียนบ้านดอนจัว
- 12.6 โรงเรียนบ้านหนองไฮ (เมฆวิทยาคาร)
- 12.7 โรงเรียนบ้านนาโพธิ์

13. อำเภอโพธิ์ไทร

- 13.1 โรงเรียนบ้านดอนเย็นใต้

14. อำเภอม่วงสามสิบ

- 14.1 โรงเรียนบ้านสร้างมิ่ง
- 14.2 โรงเรียนบ้านยางสักกระโพหลุ่ม
- 14.3 โรงเรียนบ้านคูเมือง (อ่อนอนุเคราะห์)
- 14.4 โรงเรียนบ้านโพนเมืองมะทัน

15. อำเภวารินชำราบ

- 15.1 โรงเรียนบ้านคำขวาง
- 15.2 โรงเรียนบ้านโนนแดง
- 15.3 โรงเรียนบ้านคูเมือง (อ่อนอนุเคราะห์)
- 15.4 โรงเรียนบ้านโนนบอน (คำห้ำประชาอนุเคราะห์)

16. อำเภอศรีเมืองใหม่

- 16.1 โรงเรียนบ้านฟ้าห่วน

17. อำเภอสำโรง

- 17.1 โรงเรียนบ้านสำโรง (ครูประชาสามัคคี)

18. อำเภอสิรินธร

- 18.1 โรงเรียนบ้านโลกเที่ยง

19. อำเภอดอนมดแดง

- 19.1 โรงเรียนบ้านดอนมดแดง (บ้านคงบัง)

20. กิ่ง ๆ นาเขีย

- 20.1 โรงเรียนบ้านนาจาน

21. อำเภอทุ่งศรีอุดม

- 21.1 โรงเรียนบ้านกุดเรือ

22. กิ่ง ๆ เหล่าเสือโก้ก

- 22.1 โรงเรียนบ้านเหล่าเสือโก้ก

23. กิ่ง ๆ นาตาล

- 23.1 โรงเรียนบ้านนาชุม

24. กิ่ง ๆ สว่างวีระวงศ์

- 24.1 โรงเรียนบ้านท่าช้าง (เขตการทางนครราชสีมาสงเคราะห์ ๒)

25. กิ่ง ๆ น้ำขุ่น

- 25.1 โรงเรียนบ้านจี้เหล็ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
(สำหรับครูผู้สอน)

เรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชา ศิลปะศึกษา
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นเพื่อสำรวจความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษา ที่
มีต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

.....ผู้วิจัยขอความกรุณาจากผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ตอบคำถามครบทุก
ข้อ เพื่อที่จะใช้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป.....

ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกฤษณ์ ศรีบุรี

ผู้วิจัย : นายวศิษฐ์ นาสารีย์

ภาควิชาศิลปะศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

.....

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
(สำหรับครูผู้สอน)

เรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชา
ศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยาย
โอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
อุบลราชธานี

เครื่องมือแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

1.2 ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

1.3 ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

1.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

1.5 ด้านการประเมินผล

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

ไม่เกิน 30 ปี

31 - 40 ปี

41 - 50 ปี

51 - 60 ปี

3. วุฒิการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี

ปริญญาตรี

ปริญญาโท

อื่น ๆ (โปรดระบุ)

.....

4. วิชาเอกที่จบการศึกษา

ศิลปศึกษา

ดนตรี

นาฏศิลป์

อื่น ๆ (โปรดระบุ)

.....

5. ประสบการณ์การสอน

1 - 5 ปี

6 - 10 ปี

11 - 15 ปี

16 - 20 ปี

21 - 25 ปี

25 ปีขึ้นไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. ปัจจุบันสอนในระดับชั้น

- มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2
 มัธยมศึกษาปีที่ 3 อื่น ๆ (โปรดระบุ)

.....

7. ท่านเคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่

- เข้ารับการอบรม 1 - 2 ครั้ง เข้ารับการอบรมมากกว่า 2 ครั้ง
 ไม่เคยเข้ารับการอบรมเลย อื่น ๆ (โปรดระบุ)

.....

8. ท่านศึกษาข้อความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร

- อ่านจากหนังสือ การสัมมนาทางวิชาการ
 การศึกษาดูงาน อื่น ๆ (โปรดระบุ)

.....

9. ประสบการณ์การอบรม - สัมมนาทางด้านการเรียนการสอนศิลปศึกษา

- 1 - 2 ครั้ง มากกว่า 2 ครั้ง
 ไม่เคยเข้ารับการอบรมสัมมนา อื่น ๆ (โปรดระบุ)

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทาง ขวามือตามระดับความคิดเห็นต่างๆ ของท่าน ซึ่งได้กำหนดค่าของคะแนนจาก แบบสอบถามเป็น 5 ระดับ ดังนี้

- เห็นด้วยมากที่สุด ให้คะแนนเป็น 5
- เห็นด้วยมาก ให้คะแนนเป็น 4
- เห็นด้วยปานกลาง ให้คะแนนเป็น 3
- เห็นด้วยน้อย ให้คะแนนเป็น 2
- เห็นด้วยน้อยที่สุด ให้คะแนนเป็น 1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลำดับที่	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	<p>โปรดแสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ด้านต่างดังต่อไปนี้ ว่าควรจะนำมาใช้ใน ระดับความคิดเห็นใด</p> <ul style="list-style-type: none"> ● <u>ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน</u> <ol style="list-style-type: none"> 1. <u>การกำหนดพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้</u> <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ควรให้นักเรียนสามารถบอกเรื่องราว ประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่นได้ 1.2 ควรให้นักเรียนสามารถฝึกปฏิบัติงานศิลปะตามแบบอย่างศิลปะท้องถิ่นได้ 1.3 ควรให้นักเรียนสามารถเสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะท้องถิ่นได้ 2. <u>การกำหนดเงื่อนไขหรือสถานการณ์ซึ่งผู้เรียนจะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา</u> <ol style="list-style-type: none"> 2.1 ควรให้นักเรียนสามารถอธิบายรูปแบบต่างๆของงานศิลปะท้องถิ่น โดยแยกแยะให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างได้อย่างชัดเจน 2.2 ควรให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความสนใจและความถนัด โดยประยุกต์จากงานศิลปะท้องถิ่น 2.3 ควรให้นักเรียนสามารถบูรณาการความรู้เรื่องศิลปะท้องถิ่นกับสาขาวิชาอื่น 					

ลำดับที่	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปะศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	<p>3. การกำหนดขอบเขตหรือมาตรการที่จะใช้ วัดความสำเร็จของพฤติกรรมที่ผู้เรียน แสดงออกมา</p> <p>3.1 ควรให้นักเรียนสามารถ วิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะท้องถิ่น ผ่านสื่อต่างๆ ได้ถูกต้องและ เหมาะสม</p> <p>3.2 ควรให้นักเรียนสามารถจัด ตกแต่งห้องเรียนศิลปะ โดยใช้ วัสดุท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการ คิด สร้างสรรค์ ได้อย่างเหมาะสม และสวยงาม</p> <p>3.3 ควรให้นักเรียนสามารถบอก แหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นได้ โดยการทำแผนที่และสื่อสารได้ อย่างถูกต้อง</p>					

ลำดับที่	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
2	<ul style="list-style-type: none"> ● ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน 1. ข้อเท็จจริงและความรู้ <ul style="list-style-type: none"> 1.1 ประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น 1.2 รูปแบบต่างๆของศิลปะท้องถิ่น 1.3 แหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น 1.4 ประวัติของปราชญ์ท้องถิ่น 2. ความคิดรวบยอดและหลักการ <ul style="list-style-type: none"> 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ในการทำนุบำรุงศิลปะท้องถิ่น 2.2 ความแตกต่างระหว่างเอกลักษณ์ของ ศิลปะท้องถิ่นกับศิลปะสากล 2.3 คุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่มีต่อวิถีการ ดำเนินชีวิตในชุมชน 3. การแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ <ul style="list-style-type: none"> 3.1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดย การนำเอกลักษณ์และคุณค่าของศิลปะ ท้องถิ่นมาสร้างเป็นงานอาชีพ 3.2 การพัฒนารูปแบบของศิลปะท้องถิ่น โดย การประยุกต์จากรูปแบบศิลปะสากล 3.3 การเสนอแผนงานการอนุรักษ์และสืบ ทอดศิลปะท้องถิ่น 					

ลำดับที่	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
2	4. ความสามารถและทักษะ					
	4.1 การใช้วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือในการ สร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น					
	4.2 การสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่นร่วมกับ ปราชญ์ท้องถิ่น					
	4.3 การเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่นได้อย่าง เหมาะสม ประหยัด และยั่งยืน					
	5. เจตคติและค่านิยม					
	5.1 การประชาสัมพันธ์งานศิลปะท้องถิ่น					
	5.2 การนำเสนอแผนพัฒนาพิพิธภัณฑ์ศิลปะ ท้องถิ่น					
	5.3 การเก็บรวบรวมและรักษางานศิลปะ ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ					

ลำดับที่	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปะศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
3	<ul style="list-style-type: none"> ● <u>ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้</u> 1. <u>ลักษณะการจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้</u> <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ให้นักเรียนได้ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์การเรียนรู้ในอดีตและสาขาวิชาอื่น 1.2 ให้นักเรียนได้ศึกษาวิธีปฏิบัติงานศิลปะ โดยฝึกปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นจากรูปแบบที่ง่ายไปสู่รูปแบบที่สลับซับซ้อน 1.3 ให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ 1.4 ให้นักเรียนสาธิตการปฏิบัติงานศิลปะตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคล 1.5 ให้นักเรียนนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นมาวิพากษ์วิจารณ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน 					

ลำดับที่	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
3	<p>2.รูปแบบของการจัดกิจกรรมในการเรียนรู้</p> <p>2.1 ให้ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน โดยนำความรู้และประสบการณ์จากปราชญ์ท้องถิ่นมาใช้</p> <p>2.2 ให้ปราชญ์ท้องถิ่นดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครูศิลปะ</p> <p>2.3 ให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านของปราชญ์ท้องถิ่นหรือสถานประกอบการ</p> <p>2.4 ให้นักเรียนได้ไปสำรวจข้อมูลในแหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น</p> <p>2.5 ให้นักเรียนได้แสดงผลงานศิลปะที่เกิดจากการทดลอง ค้นคว้า โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น</p>					

ลำดับที่	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปะศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
4	<ul style="list-style-type: none"> ● <u>ด้านวัตถุประสงค์ในการเรียนและการสอน</u> 1. <u>หลักในการเลือกสื่อการเรียนการสอน</u> <ul style="list-style-type: none"> 1.1 ครูควรนำภาพถ่ายหรือสไลด์มาประกอบอธิบายถึงประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น 1.2 ครูควรนำปราชญ์ท้องถิ่นมาสาธิตการปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่น 1.3 ครูควรนำบุคลากรในหน่วยงานทางศิลปะต่างๆของท้องถิ่นมาให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่น 1.4 ครูควรศึกษาแหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการสอนศิลปะ 					

ลำดับที่	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปะศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
4	<p>2. หลักในการใช้สื่อการเรียนการสอน</p> <p>2.1 ให้นักเรียนได้ศึกษาวิธีการจัดทำแผนที่ แหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นจากศูนย์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น</p> <p>2.2 ให้นักเรียนได้ศึกษาการจัดทำพิพิธภัณฑ์ ศิลปะในโรงเรียนโดยการศึกษา สํารวจ ข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์ต่างๆในท้องถิ่น</p> <p>2.3 ให้นักเรียนได้จัดตกแต่งห้องเรียนจาก ข้อมูลที่ได้จากการไปศึกษา เยี่ยมชม บ้านของปราชญ์ท้องถิ่น</p> <p>2.4 ให้นักเรียนรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้จาก การไปทัศนศึกษาแหล่งการเรียนรู้ศิลปะ ท้องถิ่น โดยการใช้วัสดุที่ออกแบบและ สร้างสรรค์จากศิลปะท้องถิ่น</p>					

ลำดับที่	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
5	<ul style="list-style-type: none"> ● <u>ด้านการประเมินผล</u> 1. <u>การประเมินผลพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้</u> <ul style="list-style-type: none"> 1.1 นักเรียนมีความสามารถในการบอกเรื่องราว ประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น ได้อย่างถูกต้อง 1.2 นักเรียนมีความสามารถในการปฏิบัติงานศิลปะตามแบบอย่างศิลปะท้องถิ่น ได้อย่างถูกต้อง 1.3 นักเรียนมีความสามารถในการเสนอแนวทางทำนุบำรุงศิลปะท้องถิ่น ได้ 2. <u>การประเมินผลการแสดงผลพฤติกรรมออกมาตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่กำหนดไว้</u> <ul style="list-style-type: none"> 2.1 นักเรียนมีความสามารถในการอธิบายรูปแบบต่างๆของศิลปะท้องถิ่นได้ โดยแยกแยะให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างได้อย่างชัดเจน 2.2 นักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความถนัด และความสนใจ โดยประยุกต์จากงานศิลปะท้องถิ่น 2.3 นักเรียนมีความสามารถในการบูรณาการศิลปะท้องถิ่นเข้ากับสาขาวิชาอื่นได้ 					

ลำดับที่	การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปะศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
5	<p>3. การประเมินผลความสำเร็จของพฤติกรรม ที่ผู้เรียนแสดงออกมาตามขอบเขตหรือ มาตรการที่กำหนดไว้</p> <p>3.1 นักเรียนมีความสามารถในการ วิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะท้องถิ่นผ่าน สื่อต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม</p> <p>3.2 นักเรียนมีความสามารถในการจัด ตกแต่งห้องเรียนศิลปะ โดยใช้วัสดุจาก ท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการคิด สร้างสรรค์ได้อย่างเรียบร้อยสวยงาม</p> <p>3.3 นักเรียนมีความสามารถในการบอก แหล่งการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นได้โดย การทำแผนที่ได้อย่างถูกต้องสวยงาม</p>					

ตอนที่ 3

- โปรดแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1. ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

.....

.....

2. ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

.....

.....

3. ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

.....

.....

4. ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

.....

.....

5. ด้านการประเมินผล

.....

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยสำหรับปราชญ์ท้องถิ่น

เรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

เครื่องมือแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ข้อมูลเกี่ยวกับแนวความคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา
3. ข้อมูลเกี่ยวกับแนวความคิดในเรื่องคติ ความเชื่อ ในการสร้างสรรค์และแสดงออกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะ
4. ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. ชื่อ - นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....
2. เพศ.....อายุ.....
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด.....
4. สาขาที่เชี่ยวชาญหรือชำนาญ.....
5. สอนชั้น
6. วิชาที่สอน.....
7. โรงเรียน.....
8. ตำบล.....
9. อำเภอ.....
10. วันที่ให้สัมภาษณ์ วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....
11. เวลาเริ่มต้นสัมภาษณ์.....
12. เวลาสิ้นสุดการสัมภาษณ์.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยสำหรับปราชญ์ท้องถิ่น

● ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน

1. การที่จะให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น ท่านคิดว่าควรตั้งจุดมุ่งหมายอย่างไร เพื่อที่จะให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ?

.....

2. ท่านจะตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนอย่างไร เพื่อที่จะทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่น ?

.....

● ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน

1. การที่จะทำให้นักเรียนเกิดความสำนึกที่จะอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะท้องถิ่นนั้น ท่านคิดว่าควรจะให้นักเรียนได้เรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง ?

.....

2. ท่านจะให้นักเรียนได้เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง เพื่อที่จะทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้?

.....

● ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้

1. หากท่านอยากให้นักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่น ท่านจะให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างไร ?

.....

2. การนำนักเรียนไปศึกษาค้นคว้าศิลปะท้องถิ่นจากสถานที่จริงนั้น ท่านคิดว่าจะทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์อย่างไรบ้าง ?

.....

● ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนและการสอน

1. ท่านคิดว่าควรจะใช้สื่ออย่างไร จึงจะสามารถทำให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ จนสามารถพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นให้เข้ากับสมัยปัจจุบันได้ ?

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการที่จะนำเอาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น วิดีโอ หรือคอมพิวเตอร์ เป็นต้น มาใช้ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องศิลปะท้องถิ่น ?

.....

● ด้านการประเมินผล

1. หากท่านต้องการทราบว่านักเรียนมีความสามารถเกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะท้องถิ่นได้นั้น ท่านคิดว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไร ?

.....

2. ท่านคิดว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไร จึงจะทราบได้ว่านักเรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ ?

.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวความคิดในเรื่องคติ ความเชื่อ ในการสร้างสรรค์และแสดงออก
เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะ

3.1 ในความคิดเห็นของท่าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปะมีฐานความคิด คติ และความเชื่อ
อย่างไร ?

.....

3.2 ท่านคิดว่าศิลปะท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชนอย่างไร ?

.....

3.3 ท่านใช้กลวิธีในการทำงานอย่างไรเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ศิลปะ ที่บ่งบอกถึงความเป็น
เอกลักษณ์ได้?

.....

3.4 ท่านมีวิธีการอย่างไรในการดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่นในความ
เปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน?

.....

3.5 ท่านได้สอดแทรกแนวคิดใดบ้างในการสร้างผลงานศิลปะท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความดี
งาม?

.....

3.6 เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อคนรุ่นหลัง ท่านมีวิธีการแสดงออกถึงความรักและหวงแหนใน
ศิลปะท้องถิ่นอย่างไร?

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชา
ศิลปศึกษา

| ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน
.....

| ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน
.....

| ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้
.....

| ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน
.....

| ด้านการประเมินผล
.....

รายชื่อปราชญ์ท้องถิ่น

1. นายวีระ คงมาก ศิลปินดีเด่นและผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัด สาขาทัศนศิลป์ ด้านจิตรกรรมไทย (จัดทำผ้าพะเหวด)
2. นายทอง ล้อมวงส์ ศิลปินดีเด่นและผู้มีผลงานทางด้านวัฒนธรรมดีเด่นจังหวัด สาขาทัศนศิลป์ด้านการออกแบบเครื่องทองเหลือง
3. นางคำปุ่น ศรีใส ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ ด้านศิลปหัตถกรรมเครื่องจักทอ
4. นางพิมพ์มาศ ชนุดหอม ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัด สาขาการช่างฝีมือ (งานใบตอง)
5. นายประดับ ก้อนแก้ว ศิลปินและผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัด สาขาทัศนศิลป์ด้านการออกแบบตกแต่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายวิระ กงมก ศิลปินดีเด่นและผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัด สาขา ทักษะศิลป์
ด้านจิตรกรรมไทย (จัดทำผ้าชะแหวด)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายทอง ส้อมวงศ์ ศิลปินดีเด่นและผู้มีผลงานทางด้านวัฒนธรรมดีเด่นจังหวัด สาขา ด้านการ
ออกแบบเครื่องทองเหลือง

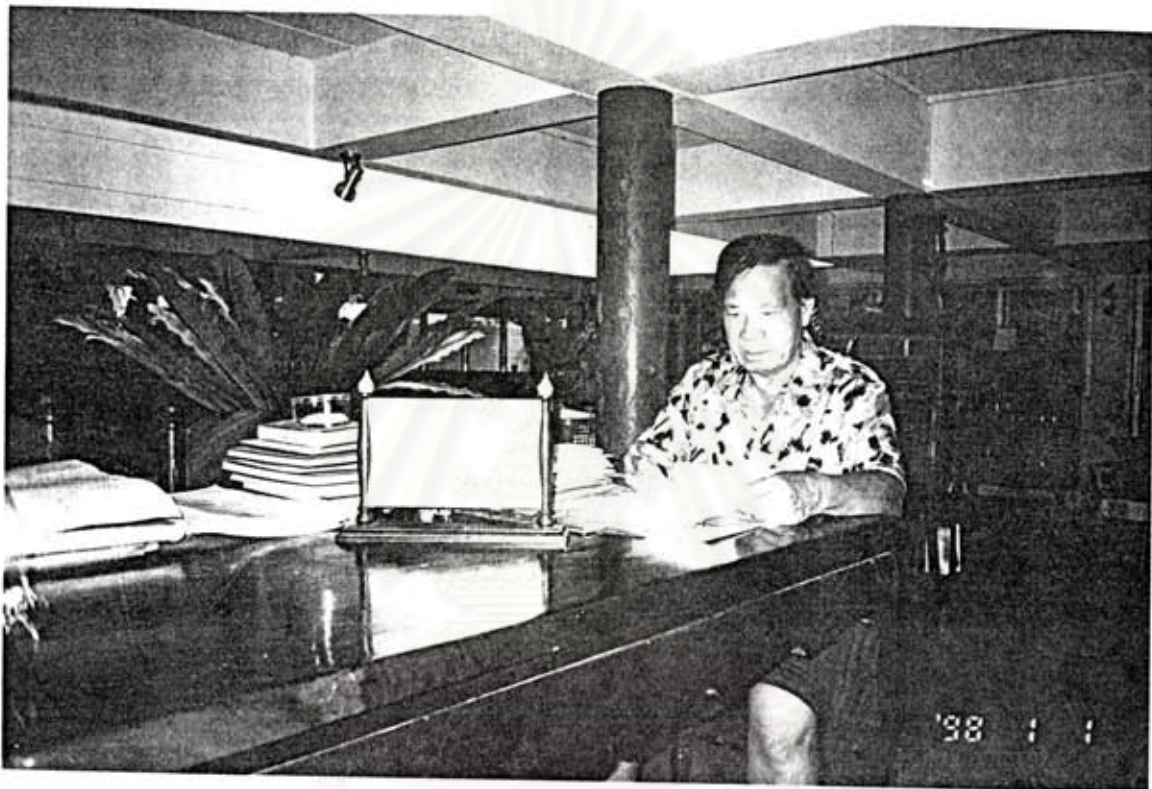
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางคำปุ่น ศรีไส ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ ด้านศิลปหัตถกรรมเครื่องจักทอ

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางพิมพ์มาศ ชบุคหอม ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัด สาขาการช่างฝีมือ (งานใบตอง)

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายประดับ ก้อนแก้ว ศิลปินและผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรมจังหวัดสาขาทัศนศิลป์ ด้านการ
ออกแบบตกแต่ง

ประวัติผู้วิจัย

นายวศิษฐ์ นาสารีย์ เกิดวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2511 ที่จังหวัดอุบลราชธานี จบการศึกษา
ระดับปริญญาตรี ที่ภาควิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
ในปีการศึกษา 2540 เข้าศึกษาต่อที่ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี
การศึกษา 2542 ปัจจุบันรับราชการครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
ที่โรงเรียนบ้านสนามสามัคคี สโมสรโรตารี 2 อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย